

Sotaa ja kaaosta, mutta myös tyyntä

Suomen Lähetysseuran lähetit 1930-luvun Kiinassa

Aku Lehto

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Euroopan ja maailman historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Euroopan ja maailman historia

Aku Lehto

Sotaa ja kaaosta, mutta myös tyyntä – Suomen Lähetysseuran lähetit 1930-luvun Kiinassa

Sivumäärät: 58

Tämän tutkielman aiheena on Suomen Lähetysseuran lähetit sekä heidän kokemansa ja näkemänsä 1930-luvun Kiinassa toimintansa yhteydessä. Tutkielma keskittyy lähetien toimintaan ja näkemyksiin vuosina 1930–1940 ja käyttää lähteenään lähetien kirjoittamia, *Suomen Lähetysseuran* julkaita kirjeitä ja päiväkirjamerkintöjä. Suomalaislähetit toimivat alati muuttuvassa Kiinan ympäristössä aikana, missä rauha tuntui olevan häilyvää ja helposti särkyvää. Varsinkin kommunistit ja erilaiset rosvojoukot olivat jatkuvana huolenaiheena 1930-luvun alusta vuoteen 1930-luvun puoliväliin asti. Japanin hyökkäys Kiinaan vuonna 1937 pakotti niin kiinalaiset kuin suomalaisetkin uuden äärelle, kun sota saapui lähelle ja muutti monen elämän, kun yhteydet ulkomaailmaan heikkenivät.

Tutkielman kannalta tärkeimpiä tutkimusmetodeja ovat olleet kontekstualisointi ja taustoittaminen. Myös kokemusten tutkimus ja mikrohistoria ovat olleet osana tutkimusprosessia. Tutkielma osoittaa, että lähetien elämä Kiinassa piti sisällään monenlaisia kohtaamisia paikallisten kanssa, sisäisistä ja ulkoisista haasteista huolimatta. Lähetit toimivat haastavissa olosuhteissa, missä tulevaisuudesta ei aina ollut tietoa. Vaikka Lähetysseuran toiminta ei koskaan palannut 1920-luvun alun huippuvuosien tasolle, pysyi seuran toiminta käytännössä vakaana vaikeista olosuhteista huolimatta. Lähetit elivät ja toimivat kiinalaisten kanssa jokapäiväisessä elämässä ja välittivät lukijoilleen Suomeen tietoa kaukaisen maan tapahtumista sekä tekemästään työstä *Lähetysseuran* kautta.

Avainsanat: Lähetystyö, Suomen Lähetysseura, Suomen Lähetysseuran julkaisut, Kiina, kokemukset, näkemykset, toinen Kiinan-Japanin sota

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Kristinuskon ja suomalaisten lähetystyön historia Kiinassa	4
1.2	Alkuperäisaineistosta ja aiemmasta tutkimuksesta	8
1.3	Tutkimuskysymykset ja -menetelmät	11
2	Kirjoitukset (särkyneen) rauhan aikana	13
2.1	Kiinan sisä- ja ulkopoliittinen tilanne lähettien kirjoituksissa	13
2.2	Rosvot ja kommunistit huolenaiheena	20
2.3	Hunanin arkea	26
3	Kirjoitukset sodan aikana	32
3.1	Kiinan sota lähettien kirjoituksissa	33
3.2	Lähetysalan elämä sodan keskellä	42
	Lopuksi	52
	Lähteet	54
	Liitteet ja kuvat.	58

1 Johdanto

1.1 Kristinuskon ja suomalaisten lähetystyön historia Kiinassa

Tutkielman aiheena ovat Suomen Lähetysseuran lähetit ja heidän toimintansa 1930–1940 välillä Kiinassa levottomana aikana, jolloin rauha oli lähinnä ohikiitävä hetki maan sisäisestä ja myös ulkoisesta levottomuudesta johtuen. Jotta ymmärrettäisiin heidän oloaan Kiinassa, on syytä taustoittaa lyhyesti kristinuskon ja myös suomalaisten lähetystyön historiaa Kiinassa ennen rauhatonta 1930-lukua. Kristinuskolla on Kiinassa verrattain pitkä historia jo ennen eurooppalaisten lähetystyöntekijöiden saapumista. Kristinusko saapui tietävästi Kiinaan 600-luvulla nestoriaanisen kirkon¹ munkkien mukana Tang-dynastian (618–907) aikana. Uusi uskonto ei kuitenkaan saanut pysyvää jalansijaa maassa ja käytännössä hävisi maasta 1000-luvulle tultaessa.² Kristinusko oli pitkään hyvin pienimuotoinen uskonto muiden joukossa, minkä vaikutusalue ulottui lähinnä eteläiseen Kiinaan Macaon ja Kantonin (Guangzhou) kaupunkeihin katolisten jesuiittojen tekemän lähetystyön vuoksi.³ Muutoin Kiina pysyi käytännössä suljettuna länsimaisille vaikutteille. 1800-luvulla asia kuitenkin muuttui ensimmäisen ja toisen oopiumisodan jälkimainingeissa 1840- ja 1860-lukujen aikana, kun Iso-Britannia ja Ranska pakottivat Qing-dynastian (1644–1911) avautumaan ulkomaailmalle ja takaamaan ulkomaalaisille etuoikeuksia.⁴ Ulkomaiset lähetystyöntekijät alkoivat edetä rannikolta sisämaahan brittien, ranskalaisten ja yhdysvaltalaisen lähetystyöntekijöiden johdolla 1860-luvulta lähtien.⁵

Suomalaiset lähetystyöntekijät saapuivat Kaukoitään 1800-luvun lopulla, hieman myöhemmin kuin muiden länsimaiden lähetysjärjestöt. Tietävästi ensimmäinen suomalainen lähetystyöntekijä ja nainen Kiinassa koskaan oli opettaja Agnes Meyer, jonka Suomen Vapaakirkko lähetti yhdysvaltalaisen Hudson Taylorin perustaman Kiinan Sisämaalähetyksen⁶ palvelukseen vuonna 1891. Meyeria seurasivat pari vuotta myöhemmin Wilhelmiina Arpiainen ja Verna Hammaren. Suomen Vapaakirkko toimii Kiinassa vuoteen

¹ Konstantinopolin patriarkka Nestoriuksesta 400-luvulla innoituksensa saanut varhaiskristillinen liike, mikä julistettiin harhaoppiseksi Efesoksen ja Khalkedonin kirkolliskokousten jälkeen. Ryhmä kiisti Jeesuksen kaksiluonto-opin; ajatuksen Jeesuksesta samaan aikaan sekä jumalallisena että ihmisenä. Encyclopaedia Britannica: Nestorianism (22.9.2025).

² Katso lisää varhaisesta kristinuskosta Kiinassa esim. Bays 2011, 15–24.

³ Jesuiitoista ja heidän tekemästään lähetystyöstä katso lisää esim. Fontana 2011; Bays 2011.

⁴ Oopiumisodista ja Kiinan avautumisesta katso lisää esim. Blessing 2015; Paltmaa 2018.

⁵ Bays 2011, 54–55.

⁶ China Inland Mission, myös CIM. Hudson Taylorin vuonna 1865 perustama protestanttien kirkkokuntien yhteinen lähetyksen kattojärjestö, mikä keskittyi nimensä mukaisesti lähetystyöhön Kiinan rannikkokaupunkeja pidemmälle. OMF: Our Story (haettu 25.10.2024).

1951 saakka. Vapaakirkon toiminta oli heidän Kiinassa olonsa ajan pienimuotoisempaa ja myös enemmän Sisämaalähetykseen sidotumpaa kuin Kiinaan kymmenen vuotta myöhemmin saapuneen Suomen Lähetysseuran vastaava lähetystoiminta.⁷

Suomen Lähetysseura lähetti omat lähettinsä vuonna 1901 Kiinaan, kymmenen vuotta Vapaakirkkoa myöhemmin. Ennen uuden lähetysalueen avaamista seurassa käytiin tiukkaa keskustelua uuden lähetysalueen tarpeellisuudesta ja seuran taloudellisista ja henkisistä voimavaroista.⁸ Ennen Kiinan lähetysalueen avaamista Lähetysseura oli perustanut nykyisen Pohjois-Namibian Owambon alueelle ensimmäisen lähetysalueensa vuonna 1870.⁹

Lähetysseuran ensimmäiset lähetit Kiinassa olivat pappisvihkimyksen saanut Christian Johannes (Hannes) Sjöblom sekä hänen vaimonsa Ellen Maria Pöyry. Hannes Sjöblom asettui Kiinan Sisämaalähetyksen J. W. Stevensonin esityksestä Hankoun kaupunkiin oppiakseen keskisessä Kiinassa käytetyn murteen, ennen kuin asettuisi muualle. Lähetysseuralle oli tärkeää pitää omat lähettinsä itsenäisinä toimijoina Kiinan Sisämaalähetyksestä ja Suomen Lähetysseura päätyi, pitkällisten keskustelujen jälkeen, sisämaassa sijaitsevaan Hunanin maakuntaan eteläisessä Kiinassa, missä ei tuolloin käytännössä toiminut muita protestanttisia lähetysseuroja.¹⁰ Hunanin maakunta oli ja on edelleenkin yksi Kiinan varakkaimmista sisämaakunnista. Lähetysseuran saapuessa Hunaniin vuonna 1901 maakunta oli Kiinalle merkittävä riisiaitta sekä myös kaivosteollisuuden keskus. Maantieteellisesti seuran työalue siellä jakautui kahteen osaan. Itäosa Dongting-järven seuduin oli alavaa lakeutta, läntinen osa puolestaan kukkuloiden ja vuoristoiden seutua mikä oli Lähetysseuran aikana tujia-kansaan kuuluvan väen kotiseutua.¹¹ Sjöblomia seurasivat myöhemmin kentälle Henrik Erland Sihvonen vuonna 1902, sekä vuonna 1903 Suomen Vapaakirkon Kiinan lähetysseuran entinen työntekijä Wilhelm (Vilho) Grönlund, jonka työura Lähetysseuran palveluksessa jäi tosin lopulta lyhytaikaiseksi. Nämä kolme miestä muodostivat SLS:n Kiinan työn ydinryhmän seuran Kiinan-toiminnan ensimmäisinä vuosina.¹²

⁷ Vapaakirkon historiasta Kiinassa katso lisää teoksessa Hämelin, Peltoniemi; Karppinen 1990.

⁸ Suomen lähetysseuran käymästä keskustelusta uuteen lähetysalueeseen liittyen ja sen lopullisesta valinnasta, katso Saarilahti (1960) 2002, 11–18, teoksessa Saarilahti; Nikkilä & Nikkilä; Ijäs 2002.

⁹ Suomen Lähetysseura perustettiin vuonna 1859 suorittamaan ulkolähetystä ei-kristillisten kansojen keskuuteen. Aiheesta lisää esim. Löytty 2007, 264 teoksessa Haapala et al. 2007.

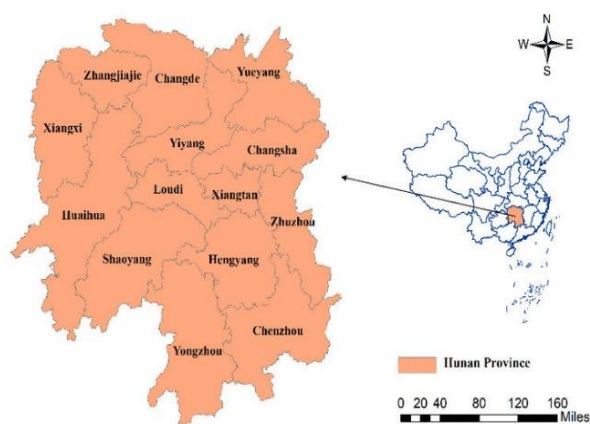
¹⁰ Saarilahti (1960) 2002, 30–36.

¹¹ Saarilahti (1960) 2002, 38–39.

¹² Sihvosesta ja Grönlundista ks. lisää Saarilahti (1960) 2002, 72–76.



Kuva 1. Hunanin kartta. Suomen Lähetysseura toimi Luoteis-Hunanissa Tzelin (pinyin: Cili), Tayungin (Nykyinen Zhangjiajie), Yungshuenin (pinyin: Yongshun) ja Tsingshissä (pinyin: Jinshi) olevien lähetyksasemien kautta. Näiden alaisuudessa toimi useita pienempiä sivuasemia. (Hunan.gov. Haettu 17.11.2024).



Kuva 2. Hunanin sisäinen jako prefektuurien kautta (kiinaksi dijishi 地级市). SLS:n työalue sijaitsi suurin piirtein nykyisten Changden, Zhangjiajien ja Xiangxi-Tujia kansan autonomisen prefektuurin alueilla (Researchgate.net/Hunan. Haettu 13.2.2025).

Suomen Lähetysseuran lähettejä saapui Kiinaan myöhempinä vuosina tasaisena määränä, joskin työntekijäpula oli ainainen ongelma varsinkin 1930-luvulle tultaessa. 1900-luvun ensimmäinen vuosikymmen oli lähettien saapumisen kannalta kiireistä aikaa.¹³ Seuran ensimmäiset vuodet olivat työntäyteisiä, oman paikkansa etsimistä Kiinassa, missä väestö

¹³ Maahan saapuivat tänä aikana esimerkiksi seuran pitkäaikaiset lähetit Martin Meedar vaimonsa Elisabethin kanssa sekä opettajat Laura Nyberg (Pilvivuori) ja Alexandra (Sanni) Lampén vuonna 1905. Muita merkittäviä tulijoita olivat vuonna 1906 saapuneet seuran ensimmäinen lääkäri Johannes (Hannes) Heikinheimo vaimonsa Maria Keravuoren kanssa, sekä pitkäaikainen lähetyssaarnaaja Sakari Collan. Saarilahti (1960) 2002, 84.

suhtautui varauksella ulkomaalaisiin.¹⁴ Ensimmäinen lähetysasema perustettiin Hunanin Tsingshiin vuonna 1903, Tayungin asema näki päivänvalon 1906. Vuoteen 1910 mennessä perustettiin seuran kolmas pääasema Tzeliin. Tsingshi, Tayung ja Tzeli muodostivat lähetysseuran pääasemat, joiden kautta koordinoitiin myös pienempiä sivuasemia.¹⁵ Viimeinen pääasema avattiin Yungshueniin vuonna 1916 Lähetysseuran lestadiolaiselle haaraosastolle pääpaikaksi.¹⁶

Tärkeimmän suuntaviivan Lähetysseuran työssä muodosti evankeliumin julistaminen, jonka tarkoituksena oli 'voittaa sieluja Herralle niiden kansojen joukossa, jotka eivät ole kristityitä' sekä lähetyskäsky. Suurimmat lähetysteologiset vaikutteet seuran työhön tulivat erityisesti muista Pohjoismaista sekä Keski-Euroopasta Saksasta, missä seuran työhön vaikuttivat erityisesti niin sanotut warneckilaiset periaatteet. Gustav Warneckin¹⁷ mukaan nimetyt periaatteet korostivat sanan julistamista ja kristillisen uskon levittämistä ei-kristillisille kansoille ja lopulta kristillisten kirkkojen järjestämistä lähetysseurojen työn kautta. Myös anglosaksisesta maailmasta saatiin vaikutteita, missä teologiset periaatteet korostivat paikallisten kirkkojen itsenäisyyden ohjaamista lähetystyön lopullisena päämääränä.¹⁸

Lähetysseuran tekemässä lähetystyössä oli tärkeässä osassa evankeliumin julistamisen lisäksi sosiaalinen työ tavallisten kiinalaisten hyväksi. Sosiaalinen työ ei ollut Lähetysseuran tekemän lähetystyön painopiste verrattuna esimerkiksi amerikkalaisiin lähetysseuroihin, mutta siitä tuli silti kentällä merkittävä keino viedä evankeliumia eteenpäin kiinalaisille.

Lääkärilähetys ja opettajien saapuminen koulujen ja lastenkotien perustamiseksi olivat lopulta tärkeässä roolissa lähetystyön isossa kokonaiskuvassa. Koulutuksella 'kukistettiin' ennakkoluuloja ja 'avattiin' ihmisten mielet evankeliumin kuulemista varten. Koulutuksen avulla annettiin kuitenkin myös mahdollisuuksia erilaisten perheiden lapsille ja nuorille, varsinkin tytöille, kehittyä ja luoda omanlaisensa elämä maailmassa mikä ei antanut heille mahdollisuuksia luoda omaa tulevaisuuttaan.¹⁹ Myös lääkärilähetysten käyttö evankeliumin julistamisessa katsottiin tärkeäksi, mutta samalla sen kanssa parannettiin kirjaimellisesti

¹⁴ Tästä lisää esim. Juntunen 2012.

¹⁵ Saarilahti (1960) 2002, 74; 94–95; 96–97.

¹⁶ Lähetysseura oli perustanut sivuaseman Yungshueniin jo vuonna 1909, mutta erinäisten vaiheiden kautta se muuntui lopulta pääasemaksi. Saarilahti (1960) 2002, 101–103; 184–185.

¹⁷ Saksalainen teologi ja nykyaikaisen missiologian, lähetystyön akateemisen tutkimuksen oppiaineen perustaja. Warneckilla oli tärkeä auktoriteetin rooli myös SLS:n lähetysteologisessa toiminnassa ja sen muotoutumisessa. Warneckista ja missiologiasta ks. lisää esim. Kollman 2011, 433–435.

¹⁸ Saarilahti (1960) 2002, 106–111.

¹⁹ Ellen Sjöblom oli ensimmäisenä antamassa sysäystä naisten opettamiselle, mutta varsinainen läpimurto tapahtui Sanni Lampénin toimesta tämän perustaessa ensimmäisen tyttökoulun Luoteis-Hunaniin. Lähetysseuran varhaisesta koulutyöstä ja Sanni Lampénista katso lisää Saarilahti (1960) 2002, 120–132.

monien kiinalaisten elämänlaatua länsimaisen sairaanhoidon avulla, mihin perinteinen kiinalainen lääketiede ei pystynyt tarjoamaan ratkaisua nopeasti muuttuvassa maailmassa.²⁰

1.2 Alkuperäisaineistosta ja aiemmasta tutkimuksesta

Alkuperäisaineistonani toimivat Suomen lähetysseuran julkaiseman *Suomen Lähetysseuran* -lehden Kiinan lähetysten digitoidut artikkelit vuosien 1930–1940 väliseltä ajalta, minkä kautta on tarkoitus avata lähettien tekemää työtä ja näkemiä asioita Kiinassa rauhattomana aikana.²¹ Artikkelit ovat suurimmaksi osaksi lähettien itsensä Suomeen lähettämää aineistoa erilaisten kirjeiden, päiväkirjamerkintöjen ja haastatteluiden muodossa. Aineisto koostuu noin 110:stä *Suomen Lähetysseuran* -lehden artikkelien kirjeistä ja päiväkirjoista. Artikkeleissa lähetysseuran lähetit kertovat kokemastaan ja jokapäiväisestä arjestaan Kiinan lähetyskentällä. Aineistossa on jonkin verran aukkoja. Kaikilta kuukausilta ei ole mitään kirjoitettavaa; tällaisia ovat yleensä olleet keskikesän julkaisut, missä käydään läpi Kiinan lähetysalan tapahtumia kerraten kuluneelta edelliseltä vuodelta. Aineisto on myös toisaalta vaillinainen; lehden tekstit eivät kerro lähettien kaikkein henkilökohtaisimmista mielteistä, vaan antavat yleistä kuvaa elämästä ja tapahtumista Kiinan lähetyskentällä. Essi Huuhka toteaa väitöskirjassaan, ettei lähettien kirjoittamia kirjeitä voi pitää kovin yksityisenä aineistona. Lähettien tekstit päätyivät suuremman lukijakunnan nähtäväksi Suomessa, samalla kun kirjeet syntyivät Lähetysseuran itsensä sisällä ja noudattivat tiettyjä konventioita ja kielimalleja.²² *Lähetysseuran* -lehden tehtävänä olikin herättää intoa ja kiinnostusta kotimaassa lähetystyötä kohtaan, ja kerätä aiheelle kannattajia.²³ Ne olivat toisin sanoen tarkoitettu niin kutsutuille lähetysystävälle, jotka tukivat Lähetysseuran tekemää työtä. Päädyin välille 1930–1940 tarkoitukseni jäsentää tuota rauhatonta, levottomuuksien kuormittamaa aikaa Kiinassa, missä lähetit joutuivat toimimaan. Aikajänteenä käsiteltävät kymmenen vuotta ovat historian pitkässä mittakaavassa lyhyt aika. Kuitenkin Suomen Lähetysseuran tekemän työn kannalta tehty rajausta tuntui järkevältä. Aineistoa on verrattain

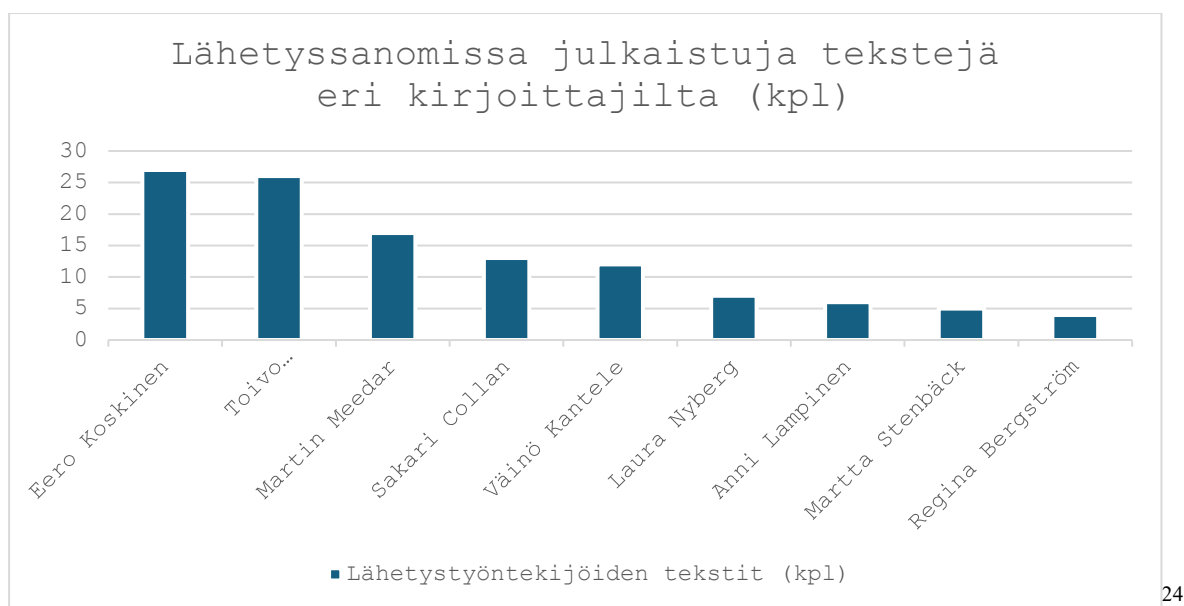
²⁰ Lääkäri Hannes Heikinheimo ja myöhemmin hänen sisarensa Helmi Heikinheimo olivat tässä asiassa edelläkävijöitä, jotka perustivat ja kehittivät Lähetysseuran lääkärilähetystä. Lähetysseuran varhaisesta sairaanhoitotyöstä sekä Heikinheimoista katso lisää Saarilahti, 2002, 132–137.

²¹ *Lähetysseuran* sekä sen ruotsinkielistä sisarlehteä *Missionstidning*ä alettiin julkaista Lähetysseuran toimesta vuonna 1860 tarkoituksenaan herättää ihmisten kiinnostusta Lähetysseuran toimintaa kohtaan, sekä samalla parantaa seuran taloudellista tilannetta lähetystyön kannalta. Levikki oli vuosisadan loppuun mennessä molemmilla lehdillä yhteensä noin 18–19 000 kappaletta. Aiheesta lisää Remes 1993, 25–29; 302, taulukko 69.

²² Huuhka 2024, 45–46.

²³ Jenz, Acke 2013, 368–369.

paljon. Lisäksi seura oli tässä vaiheessa Kiinan vuosiaan vakiinnuttanut työolonsa, sen ei tarvinnut etsiä paikkaansa Kiinassa mitä 1900-luvun alkupuolisko pitkälti oli. Kiinassa oli myös 1930-luvun aikana samanlaisia rauhan jaksoja kuin 1910–20-luvuilla. Lisäksi sota Japanin kanssa 1937-1945 on yksi aikansa merkittävimpiä tapahtumia, minkä vaikutukset näkyvät ja tuntuvat edelleen maailmassa. Eräs tärkeä seikka, mikä myös lopulta vaikutti alkuperäislähteiden valintaan, oli sen saavutettavuus. Digitoidut lehdet ovat helposti saatavilla, näin verraten esimerkiksi Kansallisarkistossa sijaitseviin lähettien yksityisiin arkistoihin. Toisaalta valintaan vaikutti myös se, että halunani oli käsitellä lähettejä isompana kokonaisuutena. Joidenkin yksittäisten lähettien kuten Laura Pilvivuoren ja Toivo Koskikallion, vaiheet ja Kiinan työ on käsitelty läpi todella kattavasti esimerkiksi gradujen ja väitöskirjojen kautta. Edellä mainittu seikka myös vaikutti aiheen sekä aineistojen valintaan tulee siinä suhteessa, mistä pitäisi lähteä tekemään: olisiko yksittäisen lähetin käsittely parempi kuin yleisempi katsaus heidän toimintaansa?



24

Ylhäällä on koottuna taulukkoon joidenkin lähetystyöntekijöiden tuottamia tekstejä lukumäärältään. Lähetystyöntekijöistä eniten kirjallista aineistoa ovat tuottaneet miehet. Pastori Toivo Koskikallio (26 kirjoitettua kirjettä/päiväkirjamerkintää) ja diakoni Eero Koskinen (27) ovat käsittelemälläni ajanjaksolla olleet kaikkein ahkerimpia kirjoittajia. Myös Kiinan lähetysalan silloinen esimies Martin Meedar oli ollut aktiivinen kirjoittaja

²⁴ Liite 3. Lähetystyöntehtävissä julkaistuja tekstejä eri kirjoittajilta (kpl).

seitsemällätoista kirjeellään. Naislähettien kohdalla käyty kirjoittaminen oli huomattavasti vähäisempää. Laura Pilvivuori ent. Nyberg on kirjoittanut seitsemän kirjettä/muisteloa, Anni Lampinen kuusi kirjettä, sekä Martta Stenbäck puolestaan viisi kirjettä. Tämä on mielenkiintoinen huomio, kun otetaan huomioon, että naiset ovat miesten tavoin tehneet monenlaisia töitä muun muassa opettajina, lääkäreinä ja sairaanhoitajina. Toki tässä täytyy ottaa huomioon aikarajaus, mikä pienentää olemassa olevaa aineistoa huomattavasti. Esimerkiksi Laura Pilvivuoren kohdalla, joka oli yksi lähetyseuran pitkäaikaisempia lähettejä työalalla, tekstien vähäsäisyyttä selittää hänen pitkä kotimaan lomansa vuodesta 1930 alkaen vuoteen 1936 saakka.²⁵

Suomen Lähetyseuran Kiinassa tehtyä lähetystyötä ja lähettien työtä ja elämää on yleisesti ottaen tutkittu ja myös kronikoitu todella tarkasti seuran toimesta. Yksi tärkeimpiä teoksia tällä alalla onkin Lähetyseuran itsensä kokoama seuran tekemän työn historia Kiinassa, 2000-luvun alussa julkaistu mittava *Idän myrskypilvien alla: Suomen Lähetyseuran työ Kiinassa 1901–1953 (2002)* Toivo Saarilahden, Kaisa & Pertti Nikkilän sekä Matti Ijäksen toimesta, mikä toimii tärkeänä taustoittajana koko tutkielman ajan. Muita tärkeitä SLS:n Kiinan työn historiaa taustoittavia tutkijoita ovat olleet muun muassa Pekka Lund, Kirsti Kena sekä Riika Leena-Juntunen. Lundin kirkkohistorian väitöskirja vuodelta 2006 *Kuilun Reunalla: Suomen Lähetyseura Kiinassa 1926–1929* paneutuu Suomen Lähetyseuran toimintaan pohjoisen sotaretken aikana, käyden läpi Lähetyseuran läpikäymää kriisiä ja tapojensa muutosta paineen alla, kun kristinuskon aiemmin suojattu asema päättyi. Kirsti Kena paneutuu puolestaan teoksessaan *Eevat apostolien askelissa – Lähettinaiset Suomen Lähetyseuran työssä 1870–1945* seuran naisten tekemään lähetystyöhön ja sen historiaan muun muassa Lähetyseuran arkistojen valossa vuoteen 1945 saakka. Riika-Leena Juntusen väitöskirja *Fuyintang: Missionary Space and Local Community in the Early Twentieth Century Hunan* vuodelta 2012 kertoo paikallisten kiinalaisten ja suomalaisten lähettien varhaisista kohtaamisista lähetysaseman sekä sen tilaan liittyvästä paikallisuuden näkökulmasta. Yksittäisen lähetin elämään ja tekoihin 1930-luvun Kiinassa pureutuu puolestaan Kaisa. Myös Kiinan historiasta 1930-luvulla löytyy valtavasti aineistoa erityisesti kansainvälisestä näkökulmasta. Yksi tärkeimpiä teoksia tämän työn kannalta onkin Rana Mitterin toimittama *Forgotten Ally: China's World War 2 (2013)*, mikä taustoittaa ja antaa äänen toisen käsittelyluvun tapahtumille toisen Kiinan-Japanin sodan aikana 1937–1940. Kiinan historiaan yleisesti pureutuvista teoksista voi mainita Lauri Paltemaan *Lyhyt Johdatus*

²⁵ Kansallisbiografia: Laura Pilvivuori (haettu 27.10.2024).

Kiinan historiaan vuodelta 2018 sekä Jeffrey Wasserstromin *The Oxford Illustrated History of Modern China* vuodelta 2016. Ajan sisäpoliittiseen tilanteeseen ja niiden teemoihin perehtyvät esimerkiksi tutkijat Frederick Wakeman, Wang Chaoguang sekä Elizabeth Perry, jotka artikkeleissaan käsittelevät tasavaltalaisajan Kiinan historiaa ja sisäistä tilannetta erilaisten teemojen kuten maantierosvojen, talonpoikien kapinoinnin ja Guomindangin korruption kautta.

Kiinankielisten paikkojen ja nimien latinalaistus on vaihdellut ajan saatossa runsaasti ja eri ihmisten tavat kirjoittaa samoja paikkoja saattavat vaihdella. Esimerkiksi Wade-Giles -järjestelmän mukaan nimet 毛泽东 ja 蒋介石 kirjoitetaan Mao Tse-tung ja Chiang Kai-shek.²⁶ Pinyin -järjestelmässä vastaava latinalaistus nimille on puolestaan Mao Zedong ja Jiang Jieshi. Olen lainatuissa tekstinkatkelmissa käyttänyt lähettien itsensä käyttämiä latinalaistuksia kiinankielisille paikannimille,²⁷ nykyisen pinyin-latinisaation mukaiset paikat löytyvät kuvista 1 ja 2.

1.3 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten suomalaiset lähetystyöntekijät kertoivat *Suomen Lähetysseuran*-lehden lukijoille kokemastaan ja näkemästään Kiinassa vuosien 1930–1940 välillä. Näihin kysymyksiin haluaisin löytää vastauksen ja saada aiheeseen kenties uutta näkökulmaa ja ajatuksia. Yleisesti tutkimuksen takana on myös halu saada aikaan yleisempää kuvaa ajasta. Yksittäisiä Kiinan lähettejä on tutkittu verrattain paljon, ja heidän vaiheensa ja Kiinan-työnsä ovat hyvin tiedossa.²⁸ Tällä tutkimuksella ei ole varsinaisesti mitään yhtä isoa teemaa tai menetelmää, minkä alle kaikki solahtaisi siististi. Lähettien teksteissään kertomien ilmiöiden ja tapahtumien kontekstualisointi ja taustoittaminen yhdistettynä Kiinan muuhun historiaan on ehkä suurimmassa roolissa. Omanlaisensa, joskin huomattavasti pienempi rooli on kokemusten tutkimuksella sekä mikrohistorialla.

Mitä kontekstualisoinnilla ja taustoittamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä?

Historiantutkimuksen alalla kontekstualisoinnilla viitataan lähteen sijoittamista sen

²⁶ Chiang Kai-shekin ja Sun Yat-senin (pinyin: Sun Zhongshan) nimien yleisimmin käytössä latinalaistus tulee kantoninkiinasta, mistä se on vakiintunut kielenkäyttöön muilla kielillä heistä puhuttaessa. Tästä syystä käytän itsekin Jiang Jieshiä yleisimmin käytössä olevaa nimeä Chiang Kai-shek. Aiheesta lisää esim. Mitter 2004, 20–21.

²⁷ Esimerkiksi lähettien Tzeli, pinyinillä Cili,

²⁸ Esim. Kaisa Nikkilän väitöskirja Toivo Koskikalliosta, Kirsti Kenan historiikki SLS:n naislähettien historiasta.

alkuperäiseen historialliseen kontekstiin ja tulkitsemaan sitä tämän kontekstin kautta.

Taustoittamisen tarkoituksena on puolestaan tunnistaa lähteen laatija, sen tarkoitus ja laajempi konteksti. Yhdessä nämä muodostavat rungon minkä päälle tätä aihetta ja tutkielmaa on lähdetty kirjoittamaan sekä perehtymään.²⁹ Näiden avulla lähettien kirjoittamat tekstit yhdistetään osaksi laajempia tapahtumia ja skaalaa 1930-luvun maailmassa. Kontekstina toimii tässä tapauksessa toisin sanoen 1930-luvun rauhaton Kiinan tasavalta, sekä Kiinan ja Japanin välinen sota vuosina 1937–1945.

Mitä kokemuksella ja sen tutkimuksella ylipäätään tarkoitetaan? Lyhykäisyydessään sillä tarkoitetaan menneisyyden ihmisten kokemusten, toiminnan ja ajattelun ymmärtämistä.³⁰

Tunnettu historiantutkija Joan Wallach Scott kirjoittaa vuonna 1991 julkaistussa artikkelissaan *The Evidence of Experience*, kuinka kokemushistoria antaa historiantutkimukselle uusia näkökulmia nostamalla esiin marginalisoituja ryhmiä, moninaistaen tiedettyjä ja kerrottuja asioita tutkittavasta ilmiöstä. Scott kirjoittaa, kuinka kokemusta huomioidessaan ja käsitellessään historioitsijan tulisi pyrkiä kertomaan kokemuksesta niin kuin sen kokija on asian kokenut ja nähnyt.³¹ Tutkijat Ville Kivimäki ja Raisa Maria Toivo puolestaan huomauttavat kokemushistoriaan liittyen, käsittehistorioitsija Reinhart Koselleckia mukaillen, kuinka kokemus rakentuukin ihmisen omasta taustasta lähtöisin; se miten ihminen kokee asiat, kumpuaa hänen aiemmin elämästä elämästään, koulutuksesta ja tulevaisuuden toiveistaan.³² Ihminen tekee kokemansa asiat tunnetuksi muille jakamalla kokemansa asian esimerkiksi kirjoittamisen muodossa. Suomalaislähettien jakoivat kirjoittamisissaan teksteissä näkemiään ja kokemiaan asioita lukijoille.

Mikrohistorialla tarkoitetaan tässä tapauksessa ”alhaalta ylöspäin” suuntautuvaa historiantutkimusta; tutkimuksen kohteena ovat tavalliset, ”pienet” ihmiset sekä heidän historiansa, suhteensa ja reaktionsa vallitsevaan yhteiskuntajärjestykseen ja sen muutoksiin verrattuna hallitsevaan eliittiin.³³ Suomen Lähetysseurasta puhuttaessa tämän tutkielman huomio kiinnittyy suomalaislähetteihin, ei niinkään Lähetysseuran johtoon. Oman osansa saavat myös lähettien teksteissä esiintyvät kiinalaiset kristityt työntekijät ja ei-kristityt, vaikkakin vähäisemmissä määrin, joita lähetit kuvaavat teksteissään lukijoilleen matkalaisina kohti kunnollisen kristityn elämää, kristinuskoa ja kääntymystä.

²⁹ Kontekstualisoinnista ja taustoittamisesta, ks. lisää esim. Veijola, Sulkunen, Rautiainen 2019, 54.

³⁰ Kivimäki et al; Kivimäki 2019.

³¹ Scott 1991, 4–5.

³² Danielsbacka et al; Kivimäki, Toivo 2022, 60

³³ Mikrohistoriasta ks. lisää esim. Tristano 1996 25–28.

2 Kirjoitukset (särkyneen) rauhan aikana

Tässä käsittelyluvussa käsitellään Suomen Lähetysseuran lähettien kirjoituksia rauhan aikana, ennen Japanin hyökkäystä Kiinaan kesällä 1937. Ensimmäinen alaluku käsittelee lähettien kirjoituksia ja kokemuksia Kiinan sekasortoisen sisä- ja ulkopolitiikan näkökulmasta. Kahdessa muussa alaluvussa pureudun puolestaan lähettien arkisiin kokemuksiin ja tapahtumiin lähetysalalla erilaisten teemojen kautta. Näihin lukeutuvat muun muassa rosvojen ja kommunistien aiheuttamat ongelmat arjessa sekä koulutuksen ja kiinalaisten hengellisyyden edistyminen. 1930-luvun alussa Kiina oli suurimmaksi osaksi yhdistynyt Kansallisen puolueen Guomindangin (GMD) alaisuuteen, 1920-luvun sotavuosien jälkeen. Sisämaassa levottomuudet kuitenkin jatkuivat hallinnon sisäisen heikkouden vuoksi. Suomen Lähetysseuran toiminta tällä ajalla osoitti niin ikään elpymisen merkkejä, mutta kirjoituksista on selkeästi luettavissa, kuinka Kiinan hallinnon ongelmat heijastuivat myös lähetysalalle Hunaniin 1930-luvun puoliväliin asti. Otsikon särkyneellä rauhalla viitataan tilaan, missä Kiina oli lähettien kirjoitusten aikana. Ulkopoliittisesti Kiina oli pitkälti rauhassa, Japanin kanssa 1931–1932 käytyä lyhyttä sotaa lukuun ottamatta. Sisäpoliittisesti tilanne oli paljon hankalampi, mikä tulee vahvasti esiin lähettien lähetysjohtajalle lähetetyissä, lehdessä julkaistuissa kirjoituksissa. Luoteis-Hunanin seurakuntiin tilanne heijastui myös jäsenmäärässä. Vielä ennen pohjoista sotaretkeä jäsenmäärä oli 2577, vuonna 1931 1954 henkeä, ja 1935 2134 henkeä. Varovaisesta kehityksestä huolimatta kuvaavaa on, ettei seurakuntalaisten määrä koskaan palannut entiselle tasolle.³⁴

2.1 Kiinan sisä- ja ulkopoliittinen tilanne lähettien kirjoituksissa

Vuoden 1930 lokakuussa julkaistu *Suomen Lähetysseuran* -lehden numero kertoo koruttomasti Kiinan sisäisestä tilanteesta SLS:n lähetysalueen esimies Martin Meedarin³⁵ silmin vuoden 1930 ajalta. Meedar nostaa kirjoituksessaan esiin Kiinan sekavan sisäpoliittisen tilanteen kommunistien ja muiden vaarallisten ryhmittymien liikehdinnän vuoksi, mikä heijastui suoraan Lähetysseuran työalueelle huhtikuun puolivälistä alkaen. Osa läheteistä joutui siirtymään evakkoon muualle taisteluiden tuoksinassa:

³⁴ Taulukko Nikkilä K. teoksessa Saarilahti et al. 2002, 304.

³⁵ Martin Meedar, SLS:n virolaissyntyinen lähetti, pappi ja maanviljelijä. Toimi muun muassa SLS:n Kiinan lähetysalan esimiehenä 1928–1937. Lähettinä Kiinassa 1904–1912, 1913–1923, 1928–1938. Tiedot lähettien ammateista ja Kiinassa vietetyistä vuosista mm. teoksista Saarilahti et al. 2002; Lund 2006 sekä Kansallisbiografia-sivustolta.

Kun sitten kesäkuun alussa lähtivät veli S. Collan, Katri Ojanperä lapsineen, sisaret H. Sakari ja Anni Lampinen työmaalta, pääsivät he aivan ihmeellisellä tavalla vielä Hankouhun, ennen kuin tie sulkeutui. Silloin se sulkeutui kyllä Kuangsi³⁶ puolueen porvarillisten joukkojen takia, jotka valloittivat Changshan kesäkuun 3 ja 4 päivänä. Heidät kyllä ajettiin Changshasta pois ja hallitus julisti koko maailmalle, että se oli täysin voitolla, vaikka kaikkialla Hunanissa ja sen naapurimaakunnissa oli kommunistein käsissä lukemattomia läänejä. Kiangsissa oli ja on heidän hallussaan yli 40 lääniä missä on pantu toimeen täydellinen kommunistinen maanjako. Hunanissa oli silloin kommunistisia järjestöjä, ja rosvolaumoihin lukeutuvia, suunnattomat joukot ja itse sotaväkikin oli äärimmäisen epäluotettava, koska se on pääasiassa koottu entisistä rosvoista ja kommunisteista.”³⁷

Lainaus antaa synkeän kuvan yleisestikin Kiinan sisäisestä tilanteesta 1930-luvulla. Vain muutamaa vuotta aikaisemmin Kiina oli näennäisesti yhdistynyt Guomintang-puolueen johtaman niin kutsutun pohjoisen sotaretken (1926–1928) alla Chiang Kai-shekin johdolla ja kukistanut pohjoista Kiinaa pitkään hallinneet alueelliset sotaherrat. Kaoottiset vuodet jättivät myös jälkensä Suomen Lähetysseuran lähetteihin, jotka todistivat lähietäisyydeltä Kiinan luisumista anarkiaan erityisesti vuoden 1927 aikana, kun Guomintang kamppaili sekä pohjoisen sotaherroja vastaan että myös sisäisesti puolueessa olevien kommunistien kanssa valkoisen terrorin aikana.³⁸ Tultaessa vuoteen 1930 vaikeudet lähetysalueella ja Kiinassa ylipäätään eivät kuitenkaan ole ohi. Kansallisen puolueen Guomintangin valta ei ollut vahva, ja puolue joutui tasapainoilemaan erilaisten ryhmittymien kilpailussa. Yksi tällainen ryhmittymä oli Guomindangiin pohjoisen sotaretken aikana liittyneet sotaherrat, johon kuuluvat Yan Xishan, Feng Yuxiang ja Li Zongren. He nousivat vuoden 1929 lopussa Chiang Kai-shekiä ja tämän Nanjingin hallintoa vastaan, aloittaen niin kutsutun keskisten tasankojen sodan.³⁹ Tämä lyhyen sodan tapahtumat heijastuvat suoraan lähetysalalle vuoden 1930 aikana. Ulkoisesti maassa oli rauha, mutta sisäisesti edelleen äärettömän levotonta, mikä nousee myös esiin lähettien kirjoittamissa kirjeissä Hunanista.⁴⁰ Lähetti Martta Stenbäck⁴¹ toteakin

³⁶ Ns. Guanxin klikki, Li Zongrenin johtama osa Jiangin vastaisia joukkoja keskisten tasankojen sodan aikana.

³⁷ Meedar, ”Tilanne keski-Kiinassa ja erikoisesti Lähetysseuramme työalalla”. *Suomen Lähetysseuran Lähetyssanomiamia* (tästä lähtien lyhenne SL) 1.10.1930, 167.

³⁸ SLS:n lähettien työstä ja kokemuksista pohjoisen sotaretken aikana yleisesti Lund 2006. Guomintangin ja kommunistien välirikosta esim. Ebrey 2022, 295–297.

³⁹ Worthing 2018, 511–515 (Central Plains War, 中原大战, Zhōngyúan Dàzhàn).

⁴⁰ Esim. ”Yleinen tilanne”, SL 01.04.1930; ”Sisar Laura Nybergin kirjeestä”, SL 1.5.1930.

⁴¹ Martta Stenbäck (myöh. Seesjoki). Ylioppilas minkä lisäksi opiskellut lastentarhaseminaarissa, Kiinan lähettinä 1926–1933, 1936–1946.

osuvasti kirjoittamassaan kirjeessä, että niiden neljän vuoden aikana, jonka hän on Kiinassa ollut, on ollut vain yksittäisiä kuukausia rauhaa.⁴²

Meedarin kirjoitus kuvaa hyvin sitä sekasortoista tilaa, missä Kiina oli. Guomindangin johtama hallinto kamppailee kommunistien ja muiden sotilasjohtajien kanssa, samalla kun rosvot hyökkäilevät kaikkien kimppuun. Meedarin kommenttien voi mielestäni katsoa samalla esittävän kritiikkiä heikoksi koetulle Kiinan hallitukselle. Kiina oli sisäisesti hajanainen.⁴³ Vuoden 1930 tapahtumat tuntuvat näiden esimerkkien valossa lähes toisinnolta vuosien 1926–1927 tapahtumiin. Laura Nyberg⁴⁴ pyytääkin kotimaasta rukouksia ja voimaa vaikeassa tilanteessa kirjeessään, mikä ei jätä varaa arvailulle:

Luin eilen kahdesta naislähetistä, jotka joutuivat rosvojen käsiin. Rosvot vaativat 50,000 dollaria (noin miljoonan Smk.) lunnaita. Lähetit ilmoittivat, ettei heillä ole niitä antaa. Silloin rosvot leikkasivat toiselta lähetiltä sormet ja lähettivät ne asian omaiselle kiinalaiselle pastorille vaatien 50,000 dollarin lunnaita."

Niin — nuo katkaistut sormet ovat merkkejä Herran palvelustyöstä, joka täällä Kiinassa nyt — jos koskaan — vaatii uskoa, vaatii rohkeutta ja kestävyyttä kärsimyksissä, vaatii lujia hermoja.⁴⁵

Nybergin kirje kertoo osaltaan, kuinka karuissa olosuhteissa lähetit joutuivat elämään ja toimimaan. Laura Nyberg turvautuu uskoon stressaavana ja pelottavana aikana, minkä lisäksi hänen reaktionsa voi nähdä olevan jatkoa sille henkisellemme romahdukselle, minkä Pekka Lund kertoo väitöskirjassaan Nybergin käyneen läpi keväästä 1927 vuoden 1928 alkuun.⁴⁶ Nyberg sai hysteerisiä kohtauksia ja koki muun muassa olevansa Jeesuksen morsian. Nämä osoittautuivat lopulta lyhytaikaiseksi, mutta on selvää, että kokonaan ne eivät jättäneet Laura Nybergia rauhaan, kuten yllä olevasta lainauksesta voi lukea. Lund täydentää väitöskirjaansa vuonna 2008 julkaistussa tutkimuksessaan kirjoittaen, että Nybergin mielen järkkyminen ja sekavat kirjoitukset viittaavat vahvasti psykoottisuuteen ja henkiseen taantumiseen puolustusmekanismina kaikelle hänen kokemalleen.⁴⁷ Nybergin mielen järkkyminen on ymmärrettävää, kun lukee hänen ja muiden ahdistavista kohtaamisista ryöstelevien rosvojen kanssa, mikä käy ilmi hänen muista tänä aikana julkaisemistaan kirjeistä.⁴⁸

⁴² Stenbäck, "Ahdistusta ja iloa." SL 1.3.1931, 78.

⁴³ Van de Ven 2003, 131–132; 137–139.

⁴⁴ Laura Nyberg (myöh. Pilvivuori). Opettaja ja SLS:n ensimmäinen naimaton Kiinan naislähetti vuodesta 1905 alkaen. Lähettinä 1905–1912, 1912–1923, 1926–1930 ja 1936–1946.

⁴⁵ Esim. Nyberg 1930, "Sisar Laura Nybergin kirjeestä." SL 1.10.1930, 170.

⁴⁶ Lund 2006, 172.

⁴⁷ Lund 2008, 46–47.

⁴⁸ Nyberg, "Sisar Laura Nybergin kirjeestä." SL 1.5.1930, 87–88.

Nyberg suuntasi lopulta kotimaahan lepäämään yhdessä Regina Bergströmin⁴⁹ kanssa lokakuussa 1930. Heitä haastatellaan Kiinan oloista marraskuussa ilmestyneessä *Suomen Lähetysseuran* -lehdessä. Naiset kertovat haastattelussa erityisesti kommunistien aiheuttamista ongelmista, kuinka nämä haittaavat lähetystyötä paljon ja aiheuttavat pelkoa. Nanjingin hallituksen toiminnasta naiset esittävät kovaa kritiikkiä:

Nankingin hallituksella on kädet täynnä. Pohjoisissa maakunnissahan jo pantiin pystyyn vastahallitus Pekingiin. Nämä hallitusta vastaan kapinoivat pohjoiset kenraalit ovat kiinnittäneet vastaansa niin paljon hallituksen sotajoukkoja, etteivät sen voimat riitä kukistamaan bolshevismia. Kun esim. kesällä lähetettiin Hankousta sotajoukkoja Changshaan kukistamaan sikäläistä bolsheviikkikapinaa, piti läheltä, ettei kommunistikapina puhjennut Hankoussa. Sitäpaitsi ovat hallituksen sotajoukot epäluotettavia. Niinpä kerrotaan, että ne Changshassa tyytymättöminä, kun eivät olleet saaneet palkkaa, olivat luovuttaneet kaupungin kommunisteille.⁵⁰

Tekstien perusteella on selvää, että lähetit kokivat Kiinan vallassa olevan hallituksen toimet riittämättömiksi. Kommunistit saivat lähettien silmissä riehua ja tuhota vapaasti lähetysjärjestöjen omaisuutta. Diakoni Eero Koskinen⁵¹ toteaa toukokuussa 1932 julkaistussa lehdessä kirjoittamassaan kirjeessä, kuinka vaikeat ajat hallituksella on edelleen pitää tilannetta hallinnassa sisäisen ja ulkoisen paineen alla. Kiina on juuri joutunut luovuttamaan Mantšurian maakunnan Japanille näiden läpikäymän lyhyen sodan jälkeen. Koskinen toteaa toivovansa, ettei Kiina kääntyisi Neuvosto-Venäjän puoleen saadakseen apua Japania vastaan. ”Kunhan se ei vaan lopulta Japanin ahdistamana kääntyisi Neuvosto Venäjältä apua etsimään. Sitäkään ei voi pitää varsin mahdottomana asiana.”⁵²

Vuoden 1932 elokuussa julkaistussa vuosikatsauksessa kerrotaan kommunistien ainaisen liikehdinnän aiheuttamasta stressistä ja huolesta, ”—niin että lähettiemme on täytynyt miltei aina pitää itseään lähtövalmiina, jos pakeneminen kävisi välttämättömäksi.”⁵³ Kuukautta myöhemmin julkaistussa kirjeessään Eero Koskinen toteaa melko lakonisesti, että suurista puheistaan huolimatta Nanjingin hallitus ei ole saanut juuri mitään aikaiseksi kommunistien vastaisessa kamppailussaan. Hän kirjoittaa, että hallituksen kädet ovat olleet sidottuina Japania vastaan käytävässä sodassa samalla kun armeijaa vaivaa yleinen moraalipuute

⁴⁹ Regina Bergström. Tehnyt muun muassa konttoristin ja kirjanpitäjän töitä. Kiinan lähettinä vuosina 1925–1930, 1931–1937 ja 1946–1949.

⁵⁰ ”Miltä Kiinassa näytti. Saapuneita lähettejä haastattelemassa.” SL 1.11.1930, 190–191.

⁵¹ Eero V. Koskinen, diakoni. Kiinan lähettinä 1920–1925, 1929–1936 ja 1946–1949.

⁵² Koskinen, ”Kirje Kiinasta.” SL 1.5.1932, 137–139.

⁵³ ”Kiina, Luoteis-Hunan. Yleiskatsaus vuosikertomuksesta.” SL 1.8.1932.

armeijan omien yksiköiden vaihtaessa puolta.⁵⁴ Anni Lampinen puolestaan kirjoittaa huhtikuun 1933 lehdessä, kuinka sotilaat kyllä lähtevät kamppailuun kommunisteja vastaan, mutta nämä nähdessään kääntyvät pakosalle.⁵⁵ Kommunistien suuremman liikehdinnän aikana 1934-1935 Toivo Koskikallio kirjoittaa lähettämässään kirjeessä, kuinka hallituksen toiminta Hunanin vuoristoisilla seuduilla oli vaikeaa ja tehotonta kommunistien ja rosvojen piileskellessä alueella. Tämä huolimatta siitä, että hallituksella oli tekninen ylivoima muun muassa uusien lentokoneiden kanssa.⁵⁶ Lukemieni tekstien perusteella lähetit tuntuivat pystyvän pitämään päänsä kylmänä vaikeissa tilanteissa. Toisaalta tämä puhuu myös turtumisesta silloiseen tilanteeseen, mikä itsessään kertoo paljon Hunanin lähetysalueen oloista ylipäänsä.

Kokenut lähetti Erland Sihvonen kirjoittaa huhtikuussa 1934 Kiinan ja Japanin suhteista sekä kiinalaisten erilaisesta suhtautumisesta Japaniin maiden vaikean historian takia. Hän jakaa kiinalaiset kolmeen ryhmään riippuen heidän suhtautumisestaan Japaniin 1930-luvulla. Ensimmäisenä ovat kiihkoisänmaalliset, jotka haluavat sotaa Japanin kanssa tämän nöyryytettyä Kiinaa vuosikautia. Tämä nöyryytys huipentui vuosina 1931–1932 Mantšurian alueen viemiseen Kiinalta sodan keinoin. Toisena ovat Sihvosen mukaan kungfutselaisesta ja kristillisestä opista sekä idealismista ammentavat ihmiset, jotka haluavat rakentaa kauppaa ja suhteita Japaniin ”rauhallisin vastarinnoin”. Viimeisenä ovat pasifistit, Sihvosen mukaan kaikkein kirjavin ryhmä, johon lukeutuu muun muassa kommunisteja, jotka katsovat Kiinan nykytilan johtuvan kiinalaisista itsestään.⁵⁷ ”He sanovat myös omien päämiestensä syyksi sen, että Japani on menetellyt niin kuin se on tehnyt. Virkamiesten, puolueitten, kenraalien, valtiomiesten mädännäisyyden tuloksena on Japanin ankara ja Kiinaa nöyryyttävä politiikka.”⁵⁸ Sihvonen peilaa tekstissään tapahtumia myös omiin kokemuksiinsa ja Kiinan tapahtumien seuraamiseen pohjaten.⁵⁹

Martin Meedar reflektoi omiin kokemuksiinsa ja Kiinassa viettämiinsä vuosiin peilaten helmikuussa 1936 Kiinan läpikäymää modernisaatiota, huolimatta maan kohtaamista

⁵⁴ Koskinen, ”Kirje Kiinasta.” SL 1.9.1932, 240–241.

⁵⁵ Lampinen, ”Toimintaa ja pakoa Holungin liikehtiessä.” SL 1.4.1933, 103.

⁵⁶ Koskikallio. ”Kiinan työalalta.” SL 1.4.1935, 106–107.

⁵⁷ Nämä Sihvosen kuvailemat kolme ryhmittymää muistuttavat paljolti Kitamuran ja Lin esiinnostamia ”haukkoja ja kyyhkysiä”. Nämä olivat Kiinan politiikassa vaikuttaneita ryhmittymiä millä oli eriävät näkemykset Japanin kanssa toimimiseen Mukdenin välikohtauksen jälkeen. Haukoilla tarkoitettiin erityisesti sotilashenkilöstöä tai sotaa muuten vain haluaneita ihmisiä, kyyhkyillä puolestaan akateemikkoja, poliitikkoja sekä sodanvastustajia. Aiheesta lisää Kitamura; Lin 2014, 43–50.

⁵⁸ Sihvonen, ”Poimintoja Kiinasta.” SL 1.4.1934, 110–111.

⁵⁹ Sihvonen toimi Kiinassa vuosina 1902–1910, 1912–1923, 1926–1929. Hän kirjoitti pitkiä selostuksia mm. Suomen Kuvalehteen Kiinan tapahtumista ennen pohjoista sotaretkeä.

vaikeuksista sisä- ja ulkopoliitikassa. Hän kirjoittaa infrastruktuurin nopeasta kehittämisestä, mikä näkyy arjessa monella tavalla. Tähän kuuluvat uudet autotiet, autot ja bussilinjat, mitkä yhdistävät suuria kaupunkeja ja syrjäseutuja toisiinsa. Meedar kertoo myös tiedonlevityksen paranemisesta uusien radioiden ja kadulle asennettujen kovaäänisten myötä. Samalla hän vertaa tilannetta aikaisempaan. Meedar toteaa, kuinka vielä 15 vuotta sitten tiedon eteenpäin vieminen ja saaminen vaati viikkoja, jopa kuukausiakin. Uudessa Kiinassa tieto voidaan toimittaa jo samana iltana kiitos kehityksen. Meedar huomauttaakin, että Kiina tuntuu selkeästi liikkuvan kohti uutta tulevaisuutta. Samalla hän tosin kantaa huolta ei-kristittyjen kiinalaisten itsensä moraalista ja henkisestä jaksamisesta: “Kun satoja miljoonia kulkee omaa onnettomuutta kohti, on meidän evankeliumin kirkkaudessa vaeltavien velvollisuus toimia. Syttyköön rukouksen henki uuteen eloon ja tuleen lähetyskansassa.” Hän toteaa, että vanhat tavat ja uskomukset saavat väistyä uuden tieltä, mihin kuuluvat muun muassa kiihkeä nationalismi ja sotilaallisuus, “Uuden elämän liike” sekä Kiinan tasavallan perustajan Sun Yat-senin kunnioittaminen, jopa tietynlainen palvonta.⁶⁰ Myös Arvid Flinck kiinnittää huomiota Kiinan nopeasti etenevään kehitykseen ja iloitsee ulkoisesta rauhasta, mikä lähetysalalla vihdoinkin vallitsee.⁶¹

Vuosi 1936 näyttäytyy ensimmäistä kertaa pitkään aikaan yleisesti rauhallisena ajanjaksona Kiinan historiassa, vaikka soraääniäkin kuuluu. Kiinaan palannut Laura Pilvivuori⁶² kirjoittaa Tayungin alueella kulkevista rosvoista, jotka ovat ajaneet ihmisiä pakosalle.⁶³ Kalle Korhonen puolestaan huomauttaa maaliskuussa 1936, että Kiinasta päin katsottuna Eurooppa vaikuttaa olevan sillä hetkellä yhtä sekavassa tilassa kuin mitä Kiina on ollut. Tämän hän pohjaa Euroopassa kirjoitushetkellä käynnissä oleviin tapahtumiin: Espanjassa on käynnissä sisällissota, Saksassa mellakoidaan ja Italiassa oli sotaintoa Etiopiassa sodittavan sodan vuoksi.⁶⁴ Euroopan vavistuksista huolimatta Kiinan sisäpoliittinen tilanne pysyi kuitenkin suhteellisen rauhallisena. Martin Meedar kirjoittaa lähetysalueen tilanteesta yleisluontoisen katsauksen lokakuun 1936 lehteen, ja ylistää samalla Kiinan johtaja Chiang Kai-Shekiä tämän tekemästä työstä Kiinan olojen rauhoittamiseksi. Samalla hän esittää toiveen Lähetysseuralle

⁶⁰ Meedar, “Vanhan lähetysaarnajan mietteitä. Kiinassa kolmatta kertaa.” SL 1.2.1936, 48–51. Kiinan läpikäymästä modernisaatiosta ja muusta siihen liittyvästä katso lisää esim. Rossabi 2013, 353–354; Ebrey 2022, 297–299.

⁶¹ Flinck, “Kiinan postilaukusta.” SL 1.3.1936, 71.

⁶² Entinen Nyberg.

⁶³ Nyberg, “Perillä!” SL 1.4.1937, 103–104.

⁶⁴ Korhonen, “Kiinan kuulumisia.” SL 1.3.1936, 72–73.

uusista läheteistä helpottamaan kentällä jo olevien lähettiläisten taakkaa.⁶⁵ Lähettiläis Martta Syväne, tullessaan Kiinaan vuoden 1936 lopulla yhdessä vanhojen lähettiläisten Martta Seesjoen⁶⁶, Laura Pilvivuoren sekä Väinö Kanteleen kanssa, huomioi helmikuussa 1937 kuinka tavallisten ihmistenkin mieliala tuntuu muuttuneen selkeästi positiivisempaan suuntaan, verrattuna aikaisempaan.⁶⁷ Daniel Bays huomauttaa puolestaan, että lähettiläisten positiiviseen asenteeseen Kiinan läpikäymiä muutoksia kohtaan näyttävät vaikuttaneen Kiinan reformien kristillinen johto; monet Nanjingin hallinnon korkea-arvoisista virkamiehistä olivat tavalla tai toisella tekemisissä kristillisten kirkkojen ja yhdistysten kanssa.⁶⁸

Lukemieni tekstien perusteella näyttäisi siltä, että suomalaislähetit olivat todella tietoisia Kiinan sisä- ja ulkopoliittikan kulusta. He selkeästi seurasivat paikallisia uutisia, tai ainakin saivat tietoja paikallisilta ja muilta ulkomaalaisilta tapahtumista ja niiden kulusta liittyen Kiinaan. Esimerkiksi Erland Sihvosen kirjoitukset edempänä ja myöhemmin antavat vahvan kuvan ihmisestä, joka oli hyvin perillä siitä mitä Kiinassa tapahtui, vaikkei hän itse enää ollut Kiinassa. Lähettiläisten käsittelemissä asioissa myös korostuvat mielestäni selkeästi asiat, mitkä koskettavat heitä itseään. Näihin lukeutuvat varsinkin Hunanin maakuntaa, mutta myös sen ympäristöä koskevat uutiset. Samoin erityisesti rosvot, sotilaat ja kommunistit nousevat teksteissä esiin, sillä nämä ryhmittymät olivat osa lähetysalan jokapäiväistä arkea. Lähetit myös selkeästi kantoivat huolta Kiinasta ja kiinalaisista; olihan maa monelle heistä toinen ”koti” kaukana Suomesta monien vuosien ajan. Jos suomalaislähettiläisten näkemyksiä verrataan esimerkiksi yhdysvaltalaisen lähetystyöntekijän ja kirjailijan Pearl Buckin omiin näkemyksiin, paljastuu näistä samoja ajatuksia, mutta myös selkeitä näkemyseroja. Molemmat pitivät Kiinan silloista hallitusta heikkona, Buck suhteessa Japaniin, suomalaiset erityisesti näiden taistelussa kommunismia vastaan. Suomalaislähettiläisiin verrattuna kuitenkin Buck suhtautui kommunisteihin huomattavasti avomielisemmin, verrattuna suomalaisiin, joiden suhtautumiseen vaikuttivat valkoisten voitto Suomen sisällissodassa sekä Neuvostoliitto ja sen tuki Kiinan kommunisteille.⁶⁹

⁶⁵ Meedar, ”Kiinan lähetyskentän tilanne ja tarpeet nykyhetkellä.” SL 1.10.1936, 265–269.

⁶⁶ Entinen Stenbäck.

⁶⁷ ”Kiinan lähetyskentän tilanne.” SL 1.2.1937, 33–34.

⁶⁸ Bays 2011, 126–130.

⁶⁹ Pearl Buckista ja hänen ajatuksistaan Kiinaan liittyen ks. lisää Hunt 1977, 41–43. Suomalaislähettiläisten ja heidän suhteestaan kommunismiin ks. lisää Lund 2008.

2.2 Rosvot ja kommunistit huolenaiheena

Arjen tapahtumat lähetysalalla erilaisten kohtaamisten kanssa näyttäytyivät tärkeänä osana lähettien jokapäiväistä elämää ja kokemuksia. Erityisesti rosvo aiheuttivat jatkuvaa huolta, mikä nousee usein esiin lähettien kirjeissä.⁷⁰ Elna Wihervaaran kirje nostaa esiin erään tunnetun rosvoapäällikön, joka aiheutti läheteille jatkuvaa päänvaivaa. Wihervaaran kirjeestä käy ilmi hyvin, kuinka rosvo piinasivat erityisesti jo muutenkin köyhää väkeä. Hän kertoo, kuinka paikallisen rosvoapäällikön Rautaruoskan miehet ryöstivät lähettienkin tunteman leskirouvan omaisuuden, minkä tämä oli kerännyt poikaansa ja tämän morsianta varten:

Mutta sitten tuli Rautaruoska kaupunkiin, ja hänen ryöstönsä veivät vaimonkin tavarat. Vaimon suru oli vilpítőn, sillä nyt häneltä meni kaikki, millä tahtoi ilahuttaa poikaa ja tulevaa miniäänsä. Hääpäivä lähestyi, mutta häitä varten ei vaimo voinut valmistaa mitään. Me täällä asemalla tarkastelimme laatikoitamme, olisiko meillä mitään, jota voisimme antaa. Nuoret valmistivat kukkia, ja kun eilen hääpäivä valkeni aurinkoisena, olikin kaikki saatu kuntoon. Harvoin olen niin kiitollisena mennyt häihin kuin eilen. Naisevankelista, rouva Hu, sanoi riemuiten pariinkin kertaan, että monellaista työtä se Jumala meille antaa.⁷¹

Wihervaaran kirjeessäkin mainittu Rautaruoska-niminen rosvoapäällikkö esiintyy usein lähettien teksteissä, aiheuttaen harmia suomalaisläheteille sekä paikallisille kiinalaisille. Pekka Lund kertoo väitöskirjassaan Rautaruoskan olleen Zhou Chaowu -niminen lukutaidoton ja oppimaton mies⁷², joka röyhkeästi hyödynsi paikallisista kaaosta. Lisänimensä hän oli saanut Qing-monarkian vielä ollessa vallassa Pohjois-Kiinassa, missä hän oli tietävästi taistellut muita rosvoja vastaan rautaisen ruoskan kanssa. Pohjoisen sotaretken aikana 1926–1927 Rautaruoska piti erityisesti Tayungin kaupunkia ja lähetysasemaa pelossa, alistaen kaupunkilaiset ja suomalaislähetit hirmuvallan alle pelon ja väkivallan uhalla.⁷³ Se, että Rautaruoska jatkoi röyhkeää toimintaansa Hunanin lähetysalalla, kertoo paljon lähetysten kohtaamista vaikeuksista yhdistettynä Kiinan sekavaan sisäpolitiikkaan, minkä kanssa lähetit joutuivat kamppailemaan. Hän oli lähettien riesana 1920-luvun lopulla useasti, minkä lisäksi hänen rosvojoukkionsa riehuu Lähetysseuran toimialueella vielä 1930-luvun alussa useaan kertaan.⁷⁴

⁷⁰ Koskinen, "Tayungin kuulumisia.". SL 1.11.1932, 297–299.

⁷¹ Wihervaara, "Häitä köyhyydessä". SL 1.3.1930, 60.

⁷² Kaikki Kiinan sisämaassa kulkevat rosvo eivät kuitenkaan olleet yhtä sivistymättömiä tai edes miehiä. Heidän joukoissaan oli myös korkeammin koulutettuja ihmisiä kuten upseereita sekä naisia, jotka Kiinan sekavat olosuhteet olivat ajaneet rikoksen tielle. Xu; Billingsley 2000, 49–51.

⁷³ Lund 2006, 106–107.

⁷⁴ Esim. "Kirkolliskokouksen jälkeen". SL 1.2.1930, 40; "Iloja ja suruja Tayungin sivuasematyössä." SL 1.10.1930, 171–173.

Vuoden 1930 lopulla Rautaruoska kuitenkin katoaa kuvioista. Lähetyssanomia-lehdissä julkaistujen kirjoitusten perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että Rautaruoska häviää Nanjingin hallituksen joukoille kamppailussa. Martin Meedar kirjoittaa, että mies on ajettu pakosalle, vaikkakin hänen rosvojoukkionsa jatkoi edelleen ongelmien aiheutusta.⁷⁵

Rautaruoska kuolee tietävästi lopulta elo-syyskuun vaiheilla vuonna 1932 Changshassa kommunistien kanssa yhteenotossa⁷⁶, jättäen jälkeensä köyhän perheensä.⁷⁷ Huolimatta siitä, että mies aiheutti paljon ongelmia, nousee häneen liittyen esiin myös lähettien kannalta eräs positiivinen kirjoitus. Toivo Koskikallio⁷⁸ kirjoittaa vuoden 1933 kesä-heinäkuun yhteisnumerossa, kuinka sai Rautaruoskan entiseltä alaiselta tämän sinettikiven ystävyys-eleenä. Tämä ystävällisyyden ele on itsessään todella positiivinen asia kaikkien kauheuksien jälkeen, ja Koskikallio toteaa, että hänenkin täytyy antaa joku lahja vastavuoroisesti kiitoksena.⁷⁹

Rautaruoskan lisäksi lähetyssalalla aiheutti myös samanaikaisesti ongelmia Holung⁸⁰ -niminen kommunistipääällikkö. Holung oli syntynyt Hunanissa vuonna 1896, ja oli yksi monista kommunistipääälliköistä, joka liittoutui alkuun Guomindangin kanssa pohjoisen sotaretken aikana. Hän kuitenkin kääntyi Guomindangia vastaan Chiang Kai-shekin käynnistäessä puolueen puhdistuksen vasemmistosympatioista. Myöhemmin hän liittyi osaksi puna-armeijaa ja hänestä tuli yksi Kiinan kansantasavallan kansan vapautusarmeijan ensimmäisestä kymmenestä marsalkasta.⁸¹ Holungin joukot herättivät syystäkin pelkoa ja kauhua läheteissä, kun lukee miehen teoista. Martin Meedar kirjoittaa elokuun 1930 *Lähetyssanomia* -lehdessä Holungin miesten käyneen toukokuussa 1930 kirjaimellista sissisotaa Nanjingin hallitusta vastaan ryöstelyn ja nopeiden iskujen keinoin, teloittaen julmasti paikallisia hallituksen

⁷⁵ Meedar, "Rautaruoska", SL 1.11.1930, 205.

⁷⁶ *Lähetyssanomia* -lehden perusteella arvelen näiden kommunistien olevan Holungin joukkoja, sillä Rautaruoskan joukon jäänteiden kerrotaan myöhemmässä lehdessä kamppailleen Holungia vastaan. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että mitään varmuutta tästä asiasta ei ole. "Tappeluun menneitä urhoja". SL 1.4.1933.

⁷⁷ "Agitaattorin loppu", "Rautaruoska". SL 1.2.1933, 50.

⁷⁸ Toivo Koskikallio, Opettaja ja pappi, Kiinan lähetyssalustien esimies vuosina 1925–1928. Kiinassa lähettinä vuosina 1920–1928, 1930–1935, 1937–1947. Myöhemmin lähettinä myös Taiwanilla ja Hongkongissa.

⁷⁹ Koskikallio, "Toivo Koskikallion päiväkirjasta". SL 1.6.1933, 182. Tämä ystävällisyyden ele kertonee myös jotain rosvojoukkojen sisäisestä hierarkiasta. Tästä hierarkiasta ks. lisää Xu; Billingsley 2000, 52–53.

⁸⁰ Holung on nimen He Long (贺龙) vanha latinisaatio.

⁸¹ He Long, Paul Noll.com (haettu 22.01.2025). Marsalkka on sotilaallinen arvonimi, yleensä kenraalia korkeampi sotilasarvo.

sotilaita. Samalla he etsivät ilmeisesti käsiinsä suomalaisten lähettien alaisuudessa työskenteleviä kiinalaisia: ”*Kommunistit kävivät täällä Ungtsangissa meidän sivuasemallammekin, vaatien saarnaajaa käsiinsä. Hän oli kuitenkin Tsingshissä. Asemallamme repivät he virsikirjat ja särkivät lampun.*”⁸² Ulkomaalaisten kanssa yhteistyössä olevat kiinalaiset saivat ilmeisimmin pelätä henkensä puolesta. Tavallisen väen pelosta liittyen kommunisteihin kertoo esimerkiksi Toivo Koskikallion päiväkirjamerkintä puolisokeasta Chao-mummosta. Surkuhupaisassa päiväkirjamerkinnässään Koskikallio kertoo mummon lähteneen Holungin kommunisteja pakoon, vaikka hän oli ’aivan kerjäläinen’.⁸³ Sakari Collan⁸⁴ pohtii puolestaan syyskuussa 1932 Holungin johtamien kommunistien suhdetta kristinuskoon ja huomauttaa, että nämä tuntuvat suhtautuvan vähemmän vihamielisesti kristinuskoon kuin aikaisemmin. Tämän hän tosin pohtii johtuvan siitä, ettei Holungin joukoilla ole ”venäläisiä kiihottajia” mukanaan.⁸⁵ Myös Eero Koskinen tekee samanlaisen huomion liittyen Holungin käyttäytymiseen ulkolaisia lähettejä kohtaan: ”Kun esim. keväällä joutui hänen käsiinsä kolme ulkolaista lähettä, kaksi naista ja yksi mies, päästi hän naiset heti vapaaksi. Kuuluipa hän vielä toruneenkin miehiään siitä, että olivat ottaneet naisia vangiksi, koska tämä vaan hidastuttaa heidän sotaliikkeitään.”⁸⁶

Eero Koskinen myös vertailee Holungin ja hallituksen toimintatapoja keskenään:

”Sivuasemamatkoilla on veli Koskinen koettanut tutustua Tzelin piirin seurakuntien tilaan. Murheellisin mielin hänen täytyy todeta, että seurakuntalaisissamme on vähän todistusrakkautta ja voimaa. Helposti heidät myöskin valtaa arkuus ja pakokauhu, mikä on luonnollistakin mellakoiden ja kauhujen seurauksena. Niinpä julman Holung päällikön tulo oli kahdella sivuasemalla hajoittanut seurakuntalaiset pakosalle. Mutta merkillistä kyllä Holungin kommunistit eivät julistuksissaan puhuneet sanaakaan lähetysasemia vastaan. Ja esim. Chiang Jan asemalla he majailtuaan jättivät raamatut, virsikirjat, kuvat ja lauseet kaikki paikoilleen. Joitakin evankeliumin osia ja kolme lippua veivät mukanaan. Eivät varmaankaan hallituksen joukot olisi niin siivosti käyttäytyneet..⁸⁷

⁸² Meedar, ”Kommunistien meteliä”. SL 1.8.1930, 137.

⁸³ Koskikallio, ”Pastori Koskikallion päiväkirjasta”. SL 1.6.1933, 179.

⁸⁴ Sakari Collan, teologian ylioppilas. Kiinan lähettinä 1907–1914, 1916–1925, 1929–1932. Lähetysalueen esimies 1922–1925.

⁸⁵ Collan, ”Terveisiä Kiinasta”. SL 1.9.1932, 235. Collan viitanee tässä kohdin erityisesti Kominternin kiinalaisille kommunisteille antamaan tukeen pohjoisen sotaretken aikana. Tästä yhteistyöstä lisää esim. Lund 2006 67–68.

⁸⁶ Koskinen, ”Kirje Kiinasta.” SL 1.9.1931, 235–236.

⁸⁷ Koskinen, ”Valtiollista kuohuntaa” SL 1.1.1930, 9. Tämä lähetysasemien ja lähettien rauhaan jättäminen myös heijasteli jossain määrin ilmeisesti rosvojen ja kommunistien omaa henkilökohtaista vakaumusta. Xu; Billingsley 2000, 54–56.

Toisaalta Holungin käyttäytymiseen lähetejä ja kiinalaisia kohtaan tuntuu liittyvän selkeä ristiriita, kun katsoo miehestä myöhemmin kirjoitettuja kirjeitä. Tämä on erityisesti nähtävillä vuoden 1934 keväällä kirjoitetuissa lehdissä, missä kerrotaan Holungin ja hänen joukkojensa aiheuttaneen huolta ja ahdistusta läheteille. Huhti-toukokuun lehdissä olevissa kirjeissään lähetit kirjoittajat Holungin aiheuttamista levottomuuksista mikä ajaa ihmisiä pakosalle.⁸⁸ Martin Meedar kirjoittaa elokuussa 1934 selonteossa hallituksen joukkojen epäonnistuneen täysin kommunistien kukistamisessa, ja Meedar nimeää tälle syyksi sotilaiden korruption sekä kiinalaisten itsensä huonon omantunnon.⁸⁹

Holungin esiintyminen lähettien kirjoituksissa sai uutta pontta erityisesti vuoden 1934 lopulta alkaen, jolloin lähetit raportoivat ensin lyhyesti ”punarosvojen” hyökkäyksestä lähetyksalalle marraskuussa 1934.⁹⁰ Tarkempaa tietoa aiheesta alkaa tulla Suomeen vuoden 1935 tammikuussa, jolloin lähetit raportoivat levottomuuksista alueella ennen marraskuun hyökkäystä.⁹¹ Lähetyksalueen esimies Martin Meedar kirjoittaa helmikuussa 1935 vaikeuksista, mitkä koettelivat lähetejä kommunistien lähtiessä liikkeelle ja aiheuttaessa tuhoa Suomen Lähetykseseuran työalueella. Samalla hän pohtii, onko lähettien kohtaamista vaikeuksista hyötyä evankeliumin levittämisessä: ”*Nyt siis seisomme taaskin uudelleen kysymyksen edessä: rakastammeko Herran asiaa ja kuolemattomia ihmisiä Kiinassa niin paljon, että tämäkin vastustus ja koettelemus koituisi evankeliumille eduksi kuten ap. Paavali sanoo käyneen hänen koettelemuksien takia vankeudessa Filip. 1. 12 — 14.*”⁹² Sylvi Backberg kirjoittaa puolestaan hurjasta pakomatkasta Tzelin lähetyksasemalta Tsingshin asemalle. Backberg kirjoittaa kiitollisena kiinalaisten auttaneen ja suojelleen suomalaisia ja lähetyksaseman väkeä vaikeina hetkinä matkalla kohti turvallisempia seutuja.⁹³ Backberg kirjoittaa myöhemmässä lehden numerossa olevansa kiitollinen Jumalalle, sillä seurakuntien jäsenet olivat päässeet yllättävän vähällä, kertoen esimerkiksi räätälinrouva Lin tarinan selviytymisestä kommunistivallan keskellä.⁹⁴ Kommunistien liikehdintä Hunanissa heikkenee vuoden 1935 loppuun mennessä niin paljon, että lähetit raportoivat Suomeen ilolla voivansa palata työalueille.⁹⁵

⁸⁸ ”Kiinan lähetyksemme.” SL 1.4.1934, 109; SL 1.5.1934, 138.

⁸⁹ ”Meedar, ”Vaarojen keskellä.” SL 1.8.1934, 209–214.

⁹⁰ ”Rosvohyökkäys Kiinan lähetyksömaallemme.” SL 1.12.1934, 334.

⁹¹ ”Kiinan lähetyksemme.” SL 1.1.1935, 12–15.

⁹² Meedar, ”Suomen Lähetykskansalle.” SL 1.2.1935, 45–47.

⁹³ Backberg, ”Vaaroissa rosvojen keskellä.” SL 1.3.1935, 71–75.

⁹⁴ Backberg. ”Levottomuuden keskellä Herran voimaa.” SL 1.8.1935, 210–212.

⁹⁵ ”Tilanne Kiinan lähetyksalallamme.” SL 1.2.1936, 47–48.

Historiallisesti tämä Holungin ja kommunistien liikehdintä sekä tappiot osuvat yhteen hallituksen joukkojen kommunisteja vastaan käymien piirityskampanjoiden muodossa. Nämä piirityskampanjat lopulta johtivat pitkään marssiin eli kommunistien vetäytymiseen Shaanxin Yan'aniin vuosien 1934–1935 aikana eri Keski-Kiinan maakuntien läpi, sekä toimi alustana Mao Zedongin myöhemmälle nousulle puolueen johtoon.⁹⁶ Tämän perusteella Holungin ja hänen joukkojensa liikehdintä Luoteis-Hunanissa vaikuttaakin olleen yksi keino viedä Kiinan hallituksen huomiota pois muista pakenevista kommunistiryhmittymistä.

Suomalaiset lähetit niin Lähetysseuran kuin Vapaakirkonkin palveluksessa olivat selvinneet 1930-luvulle tultaessa hengissä monenlaisista hengenvaarallisista tilanteista muun muassa boksarikapinan, Kiinaa repivien paikallisten pienempien sotien ja pohjoisen sotaretken aikana. Väkeä menetettiin enemmän erilaisiin sairauksiin ja muihin luonnollisiin syihin kuten synnytyksiin, väkivaltaisuuksien sijaan.⁹⁷ Helmikuussa 1930 kuitenkin suomalaisia niin kotimaassa kuin Kiinassa kohtasi järkytys, kun ensimmäistä kertaa kolme suomalaista lähetystyöntekijää, kaikki naisia, menetti henkensä rosvojen käsissä. Surmatut naiset olivat Vapaakirkon pitkäaikaiset lähetit Agnes Hedengren, Edith Ingman ja Elli Cajander, jotka työskentelivät opettajina Kiinan Sisämaalähetyksen palveluksessa Yongxinissa Jianxin maakunnassa.⁹⁸

Joulukuussa 1930 julkaistussa *Lähetysseuran* -lehdessä kerrotaan, että lokakuussa olisivat joutuneet rosvojen vangiksi lähetit, opettaja Elna Wihervaara ja sairaanhoitaja Olga Vornanen⁹⁹, mikä järkytti ja huoletti syvästi niin Kiinassa kuin kotimaassakin.¹⁰⁰ Postin hitaan kulkemisen takia tieto saatiin Suomeen vasta marraskuussa. Suureksi onneksi kerrotaan tammikuun 1931 lehdessä, että Wihervaara ja Vornanen olivat turvassa eikä heitä koskaan kaapattu, kuten alkuun pelättiin.¹⁰¹ Naisten oli tarkoitus käydä Lähetysseuran Tsingshin asemalla, mutta he olivatkin jääneet yhdysvaltalaisen lähetysjärjestön asemalla, mikä todennäköisesti esti heidän joutumisensa rosvojen kaappaamaksi. Postin huonosta kulkemisesta Suomeen ja myös Kiinan sisällä kertoo se, että samassa lehdessä julkaistussa Toivo Koskikallion kirjeessä, kertoessaan kommunistien ja Guomindangin välisestä

⁹⁶ Guomindangin kansallisen vallankumousarmeijan piirityskampanjoista kommunisteja vastaan Hunanissa ja muualla ks. lisää esim. Hsu 2012. Pitkästä marssista ja Maosta esim. Rossabi 2013; Karl; Chow; Dutton; Harotuunian; Morris 2010.

⁹⁷ Näistä lisää esim. Kaisa Nikkilän kirjoittamassa luvussa *Kiinan työ muuttuvassa poliittisessa tilanteessa 1927–1935*, luku 2 ”Lähetit kovilla”, sekä luku 6 ”Lähetien voimat koetuksella” teoksessa Saarilahti; Nikkilä & Nikkilä; Ijäs 2002.

⁹⁸ Vapaakirkon kolmen naislähetin kohtalosta katso lisää Hämelin; Peltoniemi; Karppinen 1990, 94–96.

⁹⁹ Olga Vornanen, kirurginen sairaanhoitaja. Kiinassa vuosina 1925–1927, 1928–1935, 1937–1946.

¹⁰⁰ ”Tilanne Kiinassa. Ahdistavia tietoja”. SL, 1.12.1930.

¹⁰¹ ”Tilanne lähetysalallamme”. SL 1.1.1931.

kamppailusta, Koskikallio kirjoittaa kantavansa huolta Wihervaarasta ja Vornasesta, joista hän ei ole kuullut mitään.¹⁰² Huolimatta järkytyksestä, minkä lähetit kokivat liittyen omiensa potentiaaliseen vangiksi jäämiseen, Kaisa Nikkilä kirjoittaa Lähetysseuran lähetien pikemminkin olleen 'uppiniskaisia' erilaisten rosvojoukkojen liikehdinnän keskellä 1930-luvun alussa. Tällä hän tarkoittaa lähetien ja Lähetysseuran johdon suhtautumista Suomen konsulin antamiin poistumispyyntöihin työalueelta.¹⁰³ Tähän vaikutti eittämättä myös lähetien voimakas kutsumustietoisuus työstään.¹⁰⁴

Suomalaisia kohdanneet vaikeudet osuvat hyvin yksin muiden maiden kansalaisten kohtaamisten ja kokemusten kanssa rosvoihin ja kommunisteihin liittyen. Xu Youwei ja Philip Billingsley huomauttavat artikkelissaan rosvojen kidnappanneen ulkomaalaisia, sillä näistä sai hyvät lunnaat ja tarvittaessa tätä kidnappausta saattoi myös käyttää vipuvartena kohti parempia virkanimityksiä maakunnan sisällä. Tämä toiminta räjähti käytännössä käsiin Kiinan tasavallaksi julistamisen jälkeisinä vuosina keskushallinnon heikkouden takia.¹⁰⁵ Ulkomaalaisista, joihin suomalaiset lähetystyöntekijätkin lukeutuivat, tuli omalta osaltaan pelinappuloita kaoottisessa Kiinassa.

Lähetystyöntekijöiden surma myös kuvastaa hyvin tavallisten kiinalaisten ja maan hallituksen kaksijakoista suhtautumista kristinuskoon. Yhtäältä kristinuskoon oli erityisesti 1900-luvun alussa suhtauduttu kiinnostuksella ja se nähtiin muun länsimaisen elämäntavan kanssa hyödyllisemmäksi kuin vanha kungfutselainen filosofia.¹⁰⁶ 1920-luvulla tilanne kuitenkin muuttui kiinalaisten kansallistunteen herätessä. Kristinuskko alettiin nähdä enemmän ongelmana kuin apuna Kiinan modernisoinnissa. Pohjoisen sotaretken aikana 1926–1928 kristinuskon suojattu asema päättyi ja asenne sitä kohtaan muuttui paikoin vihamieliseksi, mikä heijastuu kristittyjen surmissa ja seurakuntien väen vähenemisessä. Tähän vaikutti myös suosiotaan nostanut kommunismi ja Leninin ajatukset länsimaisesta imperialismista.¹⁰⁷ Kristilliset koulut suljettiin vuonna 1927 Kiinan hallituksen päätöksellä, siten että niissä kiellettiin uskonnonopetus.¹⁰⁸ Toisaalta kristinuskon asema sai jälleen jonkinlaista suojaa Kiinan johtajan Chiang Kai-shekin kääntyessä kristityksi vuonna 1931.¹⁰⁹ Vuonna 1934

¹⁰² Koskikallio, "Lähetyskansalle Suomessa." SL 1.1.1931, 9–10.

¹⁰³ Nikkilä 2002, 311.

¹⁰⁴ Myös Kena tekee samansuuntaisia huomioita kuin Nikkilä liittyen Wihervaraan ja Vornasen tapaukseen. Kena 2000, 334–335.

¹⁰⁵ Xu; Billingsley 2000, 38–42.

¹⁰⁶ Esim. Lund 2006, 50–56.

¹⁰⁷ Lund 2006, 59–66.

¹⁰⁸ Tästä ja SLS: n koulutyöstä lisää esim. Nikkilä K 2002, 326–331 teoksessa Saarilahti et al. 2002.

¹⁰⁹ Ch'en 1979, 109–110.

kristillisten lähetysten koulut saattoivat jatkaa Kiinan tarvitessa lisää kouluja väestölleen.¹¹⁰ Erland Sihvonen tekee huomion tästä kristinuskon ja kiinalaisten välisestä ristiriidasta kirjoittamassaan artikkelissa kesä-heinäkuun 1934 lehdessä kirjoittaen kuinka paikalliset sotilaat ovat toisaalta pahoinpidelleet raa-asti paikallisia lähetystyöntekijöitä, toisaalta taas osoittaneet suurta kiinnostusta kristinuskoa ja sen oppeja kohtaan.¹¹¹ Sichuanin voikin katsoa toimivan eräänlaisena mikrokosmoksena, niin sanottuna miniatyyritilana Kiinan ja lähetystyön ristiriitaisesta suhteesta, mikä samalla heijastelee maassa olevaa kaaosta. Suomalaislähetit joutuivat 1930-luvulla käytännössä jatkuvasti tekemisiin paikallisten rosvojen ja kommunistien kanssa, muutamia rauhallisia kausia lukuun ottamatta. Näiden ryhmien vaikuttavuudesta lähetien elämään kertoo hyvin se, miten heidät tunnettiin omilla nimillään. He eivät siis jääneet vain sivujuonteeksi lähetien elämässä, vaan olivat tärkeässä osassa lähetien kokemuksia Kiinasta. Tärkeänä huomiona voi pitää mielestäni sitä, etteivät kaikki kohtaamiset paikallisten rosvojen ja kommunistien kanssa suinkaan olleet negatiivisia. Joukkoon mahtui myös positiivisempia kohtaamisia ja kunnioitusta puolin ja toisin niin suomalaisläheteiltä kuin heitä kohtaan. Se kertonee myös jotain Lähetysseuran tekemän työn vaikuttavuudesta ja näkemyksistä heitä kohtaan.¹¹²

2.3 Hunanin arkea

Yllä olevista teksteistä huomaamme, ettei Kiinan lähetysalueella ollut kahta samanlaista arkipäivää. Se tulee myös hyvin esiin lähetien kirjoittamissa kirjeissä ja *Lähetysseuran* -lehden teksteissä. Eroja on niin lähetien tekemässä työssä kuin myös Hunanin alueen eri seurakuntien sisällä. Elna Wihervaara kertoo tekemästään evankelioimisesta¹¹³ Shimenissä, kuinka ”—sadoille olemme täällä jakaneet traktaatteja¹¹⁴.” Toisen kerran hän mainitsi, miten ”Tässä kerran juoksi perässämme ihmisiä, jotka myös olivat halukkaita saamaan näitä lehtiä. He olivat jo jossain ennen tutustuneet niihin, sillä saatuaan lehden he sanoivat: Ei tämä ole se, minkä muut ovat saaneet. Kun selitimme, että sisällys on samaa, tyyntyivät he.”¹¹⁵ Lehden

¹¹⁰ Nikkilä K 2002, 330 teoksessa Saarilahti et al. 2002.

¹¹¹ Sihvonen, ”Valoa ja Varjoa Kiinassa.” SL 1.6.1934, 180–182. Sihvosen kertomusta tukee Daniel Mattinglyn ja Ting Chenin artikkeli ”Missionary Roots of Nationalism: Evidence from China” vuodelta 2022, mikä nostaa esiin lähetien kohtaaman väkivallan Sichuanin maakunnassa osana kansallista heräämistä. Ks. Lisää Mattingly; Ting 2022, 4–6.

¹¹² Juntunen huomauttaa väitöskirjassaan, että paikallisten rosvojen suhtautumiseen läheteihin vaikutti lähetien ja kristittyjen aikanaan vakiintunut asema osana kiinalaista yhteisöä osana Kiinan sisäisen hajaannuksen aikoja. Tästä vakiintumisesta lisää Juntunen 2012, 222–228.

¹¹³ Jeesuksesta kertovan ilosanoman levittäminen. Tieteen termipankki (haettu 12.2.2025).

¹¹⁴ Yleistajuinen uskonnollinen kirjanen. Kielitoimiston sanakirja (haettu 18.2.2025).

¹¹⁵ Wihervaara, ”Sisar Elna Wihervaaran kirjeestä”. SL 1.5.1930, 89. Ks. Myös Nikkilä K 2002, 324–325.

samassa numerossa Martta Stenbäck puolestaan kertoo, kuinka lähettien tekemä työ muun muassa lapsien pyhäkoulutyön kautta alkoi näkyä myös lasten isovanhempien tietona ja kiinnostuksena kristinuskoa kohtaan.¹¹⁶ Tekstien perusteella voimmekin lukea, että kiinnostus kristillistä uskoa kohtaan ilahdutti suomalaislähettejä paljon ja toisaalta myös antoi heille uutta tarmoa toteuttaa omaa kutsumustaan. Opetustyöhön paneuduttiin muutenkin suurella tarmolla. Esimerkiksi Anni Lampinen kirjoittaa naisten ryhmästä, joiden omistautumista uskonasioiden opiskelulle hän oli epäillyt ja saanut todeta olleensa väärässä. Lampinen iloitsikin innokkuudesta, millä ihmiset osallistuvat opetukseen ja tuovat sukulaisiaan mukanaan kuulemaan sanaa.¹¹⁷ Lampinen myös kertoo kohtaamisestaan paikallisen naisen kanssa:

Hän on kasvissyöjä ja verrattain nuori; lukee hyvin. Hänen olennossaan on jotain samaa kuin rouva Paossa. Hän on edellistä vielä lahjakkaampi. Ei sanaakaan mene ohi hänen korviensa. Ja hänen kyselynsä on ihmeteltävän syvällistä aloittelijaksi. Tänäpäin pidin hänet jumalanpalveluksen jälkeen luonani, kun näet jumalanpalveluksen aikana olin nähnyt hänet pelkkänä korvana, aivan kuin olisi tahtonut painaa joka sanan sydämeensä. Häinkin on niitä hiljaisia ja arkoja, jotka eivät itse tunkeile luokse, ellei heitä luokseen vedä. Jeesuksen kärsimyshistoria ja sitä esittävät kuvat vaikuttivat häneen syvästi. M.m. hän sanoi: Kyllä Vapahtajalla oli suuri kuorma kannettavanaan, kun kaikkien synnit olivat hänen kuormanaan. Omatkin syntini jo tuntuvat minulle liian raskailta, mitä sitten koko maailman synnit.¹¹⁸

Yllä oleva lainaus Lampiselta kuvastaa mielestäni hyvin lähettien suhtautumista paikallisiin. Heihin suhtaudutaan tietyllä tavalla jopa hieman holhoavasti. Toisaalta lähetit osoittavat selkeästi mielestäni kiinnostusta ja myös ihailua paikallisia kohtaan näiden tuntiessa kristinuskon opinkappaleita, olivat he kristittyjä tai ei. Lähetit eivät myöskään näytä suhtautuvan ylenkatseellisesti paikallisiin 1930-luvulle tultaessa.¹¹⁹ Lähetysseuran läheteistä puhuttaessa täytyy muistaa, että he elivät lähellä kiinalaisia ja olivat olleet mukana heidän jokapäiväisessä elämässään kirjoitusten ajankohtana yli kolmekymmentä vuotta, mikä näkyy myös tuttavallisena nimien käyttönä ihmisistä, joita he tunsivat ja olivat tekemisissä: esimerkiksi rouva Pao, kolportööri Uang, pastori Tsai. Kuvaavaa on myös se, että kristityt kiinalaiset itse suojelivat ja auttoivat lähettejä vaikeina aikoina, kun nämä joutuivat lähtemään

¹¹⁶ Stenbäck, "Lasten ja imeväisten suusta." SL 1.5.1930, 91.

¹¹⁷ Lampinen, "Elämän janoa Tayungissa." SL 1.3.1931, 76–77.

¹¹⁸ Lampinen, "Siunatuista hetkiä." SL, 1.8.1931, 206–207.

¹¹⁹ SLS:n naislähettejä tutkinut Kena toteaa, että lähettien näkemyksiin paikallisista varsinkin alkuaikoina vaikuttivat mm. lähettien omat näkemykset ja vaikutelmat paikallisista, heidän koulutuksensa, lähetyskoulujen oppikirjat sekä heidän maassa viettämänsä aika. Kena 2000, 286, 298–301.

pakosalle tai heidän henkensä oli uhattuna.¹²⁰ Kun Lähetysseuran pitkäaikainen avustaja ja opettaja, laajasti oppinut Ho Hen-Lu kuolee, julkaistaan hänestä koskettava muistokirjoitus kunnioituksena hänen työlleen ja elämälleen.¹²¹ Kaikki tämä kertoo mielestäni sen, että lähetit olivat todella osa sitä yhteisöä, missä toimivat.¹²² Myös lähetysseurojen tekemä naistyö¹²³ alkoi omalta osaltaan 1930-luvun puolivälissä kantaa hedelmää. Martta Stenbäck kirjoittaa vuoden 1934 joulukuussa, kuinka kristityt kiinalaiset naiset ovat alkaneet taistella omien oikeuksiensa puolesta, todeten että muutosta ei saada aikaiseksi elleivät he itse ole viemässä eteenpäin Jumalan sanaa ja ottamassa osaa tähän työhön.¹²⁴

Myös tulvat koettelivat ja vaikeuttivat arkea Jangtse-joen tulviessa vuonna 1931. Lähetysalan esimies Martin Meedar ja seurakuntien kiinalaiset papit, saarnaaja Yen ja pastori Tsai kertovat hurjista tuhoista, kun Jangtze tulvi yli äyräidensä, kuvaten sitä vuoden 1870 tulvaa hurjemmaksi. He kertoivat kirjoittamissaan kirjeissä tuhoutuneista riisipelloista tuhansilta hehtaareilta, tuhansista hukkuneista ja tuhoutuneista rakennuksista. Näiden lisäksi kulkutauteja ja nälkää oli kaikkialla.¹²⁵ Vuoden 1931 tulvan vaikutusalueella veden alle jäi noin 77 000 neliökilometriä maata, johti arviolta 3,7 miljoonan ihmisen kuolemaan ja jätti 40 miljoonaa ihmistä kodittomiksi.¹²⁶ Meedar käy läpi marraskuussa Tsingshin lähetysaseman tulvatuhoja ja kertoo käyneensä keskustelua muiden lähettien kanssa, jotta nämä ottaisivat rokotuksen alueella leviävää koleraa ja lavantautia vastaan. Samassa yhteydessä kerrotaan pastori Tsain ottolapsen saaneen jonkinlaisen ruttotaudin.¹²⁷ Myös vuonna 1935 kertovat Arvid Flinck ja Martin Meedar tulvien jälleen kylväneen tuhoa Hunanissa, tuhoten niin tavallisten kiinalaisten kuin Lähetysseurankin omaisuutta, hukuttaen arviolta 20 000 ihmistä.¹²⁸

Vaikeudet myös selkeästi herättivät ihmisissä tarvetta hengelliseen turvaan ja pohdiskeluun. Lääkäri Aino Ahde toteaa kirjoittamassaan kirjeessä, että jumalanpalveluksissa, naiskokouksissa ja pyhäkouluissa kävi enemmän väkeä kuin ennen. Hän pohtii, oliko hätä saanut ihmiset etsimään lohtua vai painaako vaa'assa kenties jokin muu seikka.¹²⁹ Myös Eero

¹²⁰ Kena 2000, 341.

¹²¹ "Ho Hen-Lu." SL 1.5.1937, 136–137.

¹²² Katso lisää suomalaisläheteistä ja kiinalaisten varhaisista kohtaamisista esim. Juntunen 2012.

¹²³ Lähetysseuran tekemästä naistyöstä katso yleisesti esim. Kena 2000. Kiinan naisten aseman yleisestä kehityksestä ajanjaksolla katso lisää esim. Ebrey 2002, 299–303.

¹²⁴ Stenbäck, "Uuden ajan merkkejä." SL 1.12.1934, 334–335.

¹²⁵ Meedar, "Tulvien tuhoa." SL 1.10.1931, 270–278.

¹²⁶ Yangtze River Floods, Encyclopaedica Britannica (haettu 26.01.2025).

¹²⁷ Meedar, "Tulvan tuhoja Tsingshin piirissä". SL 01.11.1931, 296–297.

¹²⁸ "Nykyinen tilanne. Tulvien tuhoa." SL 1.9.1935, 237–239.

¹²⁹ Ahde, "Kadon hätää ja armon turvaa." SL 1.2.1932, 43–44.

Koskinen teki samanlaisia huomioita omilla sananjulistusmatkoillaan. ”Mutta minusta tuntui käydessäni näillä sivuasemilla kuin kansan vastaanottavaisuus olisi ollut erikoisen suuri. Ihmisiä kokoontui paljon ja he kuuntelivat hartaasti. Suokoon Jumala, että moni hyvä siemen jäisi itämään ja aikanaan kantaisi hedelmää.”¹³⁰

Myös Toivo Koskikallio todisti samanlaista ’suurta sanan nälkää ja pelastuksen kaipuuta’ tavallisten ihmisten joukossa.¹³¹ Kalle Korhonen kertoi puolestaan Shekoun pappisseminaarissa¹³² levinneestä herätyksestä, ”Jumalan itsensä alkamista todellisista herätysliikkeistä.”¹³³ Anni Lampinen huomautti puolestaan, että samanlaista uskoon tukeutumista oli myös huomattavissa ulkomaalaisten lähettien keskuudessa hänen viettäessään kesää Kulingin kesäsiirtolassa. Hänen kirjoituksensa antaa osviittaa voimakkaasta hengellisestä kokemuksesta, mitä hän ja muut paikallaolijat olivat tunteneet ja kokeneet.¹³⁴ Aino Ahde puolestaan toteaa hengellisen herätyksen selkeästi lisääntyneen myös potilaiden keskuudessa Lähetyseuran ylläpitämässä sairaalassa.¹³⁵ Huolimatta kristinuskon ja Kiinan itsensä kohtaamista vaikeuksista, kristinuskko myös selkeästi herätti ihmisissä, niin läheteissä kuin tavallisissa kiinalaisissakin, uskoa paremmasta tulevasta ja toimi lohdullisena ankkurina vaikeuksien keskellä.

Taisteluiden ja luonnonkatastrofien lisäksi oopiumin poltto sekä sen viljely ja myynti muodostivat myös merkittävän ongelman lähetysalan arkisessa elämässä 1930-luvulla. Suomen Lähetyseura oli aloittanut oopiuminvastaisen työnsä jo 1900-luvun alussa osana lääkärilähetysten käynnistymistä. Tätä varten julkaistiin valistuksellisia kirjoituksia sekä varattiin paikkoja erilaisten oopiumiin liittyvien vieroitusoireiden hoitoa varten.¹³⁶ Huolimatta seuran pitkäjänteisestä työstä, oopiuminhaitat ja viljely jatkuivat vilkkaana 1930-luvulla. *Suomen Lähetysseuran*-lehdessä julkaistaan Kansainvälisen lähetysneuvoston raportti oopiumin myyntiin ja sen kieltämiseen liittyen. Artikkelissa todetaan pettyneesti, kuinka kansainvälisten toimijoiden hallitukset, muun muassa Englanti, Ranska ja Japani, eivät olleet halukkaita lopettamaan oopiumin myymistä Kiinaan.¹³⁷ Eero Koskinen kirjoittaaakin

¹³⁰ Koskinen, ”Hätä avaa sydämiä.” SL 1.2.1932, 44.

¹³¹ Koskikallio, ”Sanan ääressä. Pastori Koskikallion kirjeistä.” SL 1.3.1943, 74.

¹³² Shekoun seminaari oli Kiinan evankelisluterilaisten kirkkojen yhteinen, vuonna 1913 perustama pappisseminari. Siellä myös suomalaiset lähetystyöntekijät, mm. Erland Sihvonen, toimivat opettajina. Lisää Shekoun seminaarista ks. Ijäs 2002, 440–446 teoksessa Saarilahti et al 2002.

¹³³ Korhonen, ”Kun Herra herättää.” SL 1.5.1933, 137–141.

¹³⁴ Lampinen, ”Pyhän hengen tulta.” SL 1.10.1931, 280–281.

¹³⁵ Ahde, ”Herätyksen vaikutuksista.” SL 1.11.1934, 303–304.

¹³⁶ Oopiumin suosiota selittää myös se, että se toimi tietävästi monelle vähävaraiselle lääkkeenä ja korvikkeena kalliille sairaanhoidolle. Xu; Billingsley 2000, 57.

¹³⁷ ”Rakas, tuottava oopiumikauppa”. SL 1.6.1932.

kirjeessään Tayungin piiristä, kuinka oopiuminpoltto nähdään ”pahimpana ulkonaisena rikoksena”. Hän kirjoittaa, että mikäli oopiuminpolttaja ei suostu lopettamaan kehotuksista huolimatta, voitaisiin hänet erottaa seurakunnasta.¹³⁸ Toisaalta Lähetysseuran oopiuminvastaisessa työssä voi nähdä myös pilkahduksia onnistumisen valosta, kun Eero Koskinen kirjoittaa Tayungin aseman kolportööri¹³⁹ Uangin ihmeellisesti parantaneen paikallisen Lo-nimisen miehen oopiumiaddiktiostaan.¹⁴⁰ Lähetysseuran illoitaankin toukokuussa 1936 Kiinan hallituksen kovennetuista otteista oopiuminkasvatusta vastaan, mihin lähetysseurojen oma valistustyö saati Kiinan hallituksen aikaisemmat kiellot eivät ole tepsineet. Samalla kerrotaan kuinka paikallishallinnon virkamiehet olivat alkaneet käydä lähetysaseman sairaalassa hakemassa apua oopiumin aiheuttamiin ongelmiin.¹⁴¹ Pitkään tehty työ kantoi siis jonkinlaista hedelmää, vaikkakin vaati osakseen järeämpiä keinoja uudenlaisen lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Lähetysseuran-lehdessä on kirjeitä monelta eri lähetiltä mutta yksi lähetti nousee ylitse muiden mitä tulee arjen kuvaamiseen ja kohtaamisiin kiinalaisten kanssa. Hän oli Lähetysseuran pitkäaikainen lähetti, opettaja ja pastori Toivo Koskikallio (1889–1967), joka toimi Kiinassa muutamia kotimaanvuosiaan ottamatta lähes yhtäjaksoisesti vuodesta 1920 vuoteen 1947 asti. Koskikallion teologiaa ja sen kiinalaisia vaikutteita tutkinut Kaisa Nikkilä kertoo väitöskirjassaan Koskikallion perehtyneen erityisesti kiinalaiseen kulttuuriin ja kieleen, ollen yksi aikansa ensimmäisiä kiinan kulttuurin ja kielen tuntijoita Suomessa. Hän myös käännätti kiinalaisia filosofian klassikoita suomeksi.¹⁴² Samalla häneltä jäi laaja aineisto Kiinan vuosistaan kirjallisen tuotantonsa¹⁴³ ja päiväkirjojensa kautta, joita julkaistiin myös *Lähetysseuran* lehdessä.¹⁴⁴

Koskikallio oli aktiivinen kirjoittaja, jonka teksteistä välittyy mielenkiinto ympäröivää maailmaa kohtaan. Samalla hän kuvaili tarkasti tekemisiään lähetysalalla. Saapuessaan työalalleen Hunanin Tsingshiin alkuvuodesta 1931 hän toivoi ihmisten löytävän apua

¹³⁸ Koskinen, ”Tayungin kuulumisia.” SL 1.9.1932, 236–237.

¹³⁹ Markkinoilla kiertävä kauppias, usein aatteellisten kirjojen kauppias, joka saarnasi tai viihdytti lauluesityksillä. Wikisanakirja (haettu 21.12.2025).

¹⁴⁰ Koskinen, ”Kirje Kiinasta”. SL 1.8.1933, 209–211.

¹⁴¹ Koskinen, ”Kiitoksen aihetta Kiinassa.” SL 1.5.1936, 144–145.

¹⁴² Koskikallion kääntämiin teoksiin kuuluvat mm. Kungfutsen *Keskusteluja*, Laotsen *Daodejing* eli *Tien ja hyveen kirja*, Mengzin *Opetukset* sekä Mozin *12 kirjaa*. Koskikallion käännöstyöstä ja kirjallisesta tuotannosta Kiinassa ja Kiinaan liittyen katso lisää Nikkilä 2000, 215–237.

¹⁴³ Koskikallion kirjalliseen tuotantoon kuuluvat mm. teokset *Kullattu Budha; Rosvoja ja Rauhantekijöitä* sekä *Aikojen myrskyn keskellä, Kiinan lähetysseuramme sisällissodan jaloissa*.

¹⁴⁴ Nikkilä 2000, 18–22.

evankeliumeista hävityksen keskellä.¹⁴⁵ Toukokuussa 1931 julkaistussa, maaliskuulle päivätyssä päiväkirjassaan Koskikallio käy läpi maaliskuun puolivälin työtehtäviään, jotka liittyivät sanan julistamiseen ja kristillisen kirjallisuuden jakamiseen kiinalaisille kristityille. Työntäyteisiin päiviin mahtuu myös keskusteluja paikallisten kanssa Raamatun kertomuksiin liittyen:

—kokouksen jälkeen keskusteltiin päivän kuluessa esilletulleista kysymyksistä. Jeesuksen elämästä keskusteltaessa sanoi yksi: Kyllä niiden opetuslasten olisi pitänyt joka päivän tapahtumat kirjoittaa päiväkirjaan. Nyt niitä olisi hauska lukea. Toinen yksinkertainen maalainen ihmetteli, miksi Jumala antoi korvessa asettaa käärmeen Jeesuksen vertauskuvaksi. Käärme on ihmiskunnan vihollinen, Jeesus sen ystävä ja pelastaja.¹⁴⁶

Koskikallio kuvailee yllä olevassa lainauksessa käsin kosketeltavasti paikallisten ajatuksia liittyen muun muassa Jeesukseen ja hänen elämäänsä. Työnkuvaan mahtui myös hauskoja kohtaamisia, mikä näkyy esimerkiksi paikallisen sotilasjohtaja Chun pyynnössä saada suurennuslasi fyysisesti sairaan sydämensä tutkimiseen.¹⁴⁷ Toisaalta huolimatta pitkästä Kiinassa viettämästään ajasta, Koskikallio kohtasi myös välillä edelleen hämmennystä paikallisten tapoihin liittyen. Hän esimerkiksi kuvailee maaseudun paikallista hautajaiskulkuetta ja siihen liittyviä perinteitä ’omituisiksi ja kammottavaksi’ suomalaisiin hautajaisiin verrattuna, kertoen kaottisen arkunkantamisen olleen ”oikeata voimien koettelua”.¹⁴⁸

Lähetien arki näyttäytyy monenkirjavana erilaisine tapahtumineen. Huolimatta Kiinan sisäisestä hajaannuksesta ja hallinnon heikkoudesta, lähetit onnistuivat nähdäkseni todella hyvin hoitamaan tehtäviään lähetystyön parissa. Heidän kirjoittamansa tekstit antavat kuvan ihmisistä, jotka työskentelivät kovasti omien uskomustensa tähden. Usko kantoi ja antoi voimaa vaikeina hetkinä, samoin kuin onnistumiset paikallisten kanssa tapahtuneissa kohtaamisissa esimerkiksi evankeliumin julistamisen ohella niin tien päällä kylissä kuin sairaanhoidossakin. Lähetit elivät ja olivat läsnä kiinalaista yhteisöä sen erilaisissa tapahtumissa kriisien, kuoleman ja ilon hetkillä.

¹⁴⁵ Koskikallio, ”Pastori Koskikallion kirje.” SL 1.03.1931, 75.

¹⁴⁶ Koskikallio, ”Pastori Koskikallion päiväkirjasta.” SL 1.5.1931, 136–138.

¹⁴⁷ Koskikallio, ”Pastori Koskikallion Päiväkirjasta.” SL 16.-1.7.1933, 179–180.

¹⁴⁸ Koskikallio, ”Pastori Koskikallion päiväkirjasta.” SL 1.5.1933, 142–144.

3 Kirjoitukset sodan aikana

Japani hyökkäys Kiinaan kesällä 1937 hajotti Kiinan ulkopoliittisesti rauhallisen ajanjakson. Hyökkäyksen Kiinaan voi katsoa olleen Japanin vuosikausia jatkuneen aggressiivisen ulkopoliittikan suora jatkumo. Japani oli läpi 1900-luvun laajentanut vaikutusvaltaansa Kiinassa muun muassa Mantšurian alueella vuodesta 1905 lähtien sekä lisännyt vaikutusvaltaansa maassa esimerkiksi taloudellisin keinoin.¹⁴⁹ Japanin vaikutusvallan laajentaminen kulminoitui lopulta lyhyeen sotaan Kiinan ja Japanin välillä 1931–1932, mikä johti Qing-dynastian viimeisen keisarin Puyin näennäisesti johtaman Mantšukuon nukkevaltion perustamiseen.¹⁵⁰ Kiina ei kuitenkaan lähtenyt hyökkäykseen Japania vastaan. Maan johtaja, presidentti Chiang Kai-shek pyrki ensisijaisesti vahvistamaan omaa valtansa ja hävittämään sisäiset vihollisensa, lähinnä kommunistit, Kiinasta.¹⁵¹ Toisille sotilasjohtajille tämä ei kuitenkaan kelvannut. Chiang pakotettiin lopulta tekemään rauha ja liittämään voimansa kommunistien kanssa toiseen yhdistyneeseen rintamaan¹⁵² joulukuussa 1936 niin kutsutun Xi'anin välikohtauksen jälkeen.¹⁵³ Arviolta noin 20 miljoonaa kiinalaista menetti henkensä kahdeksan sotavuoden aikana, pakolaisia oli maan sisällä jopa 100 miljoonaa, ellei enemmänkin.¹⁵⁴ Sota Japanin kanssa ei aluksi koskettanut Suomen Lähetysseuraa, mutta sen pitkittyessä osa seuran läheteistä poistui maasta lopullisesti, kuten Meedarien pariskunta vuonna 1938. Toisen maailmansodan syttyessä Kiinassa olleet lähetit jäivät lopulta maahan jumiin, kun Suomi ja Kiina ajautuivat sodan eri puolille, heidän joukossaan muun muassa lähetti Toivo Koskikallio, opettajat Helvi Söderman ja Laura Pilvivuori sekä sairaanhoitaja Annikki Sipilä, jotka pääsivät palaamaan Suomeen vasta sodan päättyttyä.

Tässä käsittelyluvussa tarkastelun kohteena ovat Suomen Lähetysseuran lähettien toiminta ja kohtaamiset toisen Kiinan-Japanin sodan ensimmäisen puoliskon aikana välillä 1937–1940. Lähestyn aiheita jälleen temaattisien kokonaisuuksien kautta kahdessa alaluvussa.

¹⁴⁹ Esim. Mitter 2004, 158–159. Myös Mitter 2013, 54–55.

¹⁵⁰ Gordon käsittelee aihetta tarkemmin esseessään ja nostaa esiin ristiriitoja tutkijoiden välillä Japanin laajentumiseen liittyen. Osa tutkijoista nimeää Japanin Kwantungin armeijan laajentumishalun syynä sodalle, toiset puolestaan nostavat esiin japanilaisten siviilipolitiikkojen tuen aggressiiville 1930-luvulla. Aiheesta lisää Gordon 2006, 143–146.

¹⁵¹ Kitamura; Lin 2014, 44–47.

¹⁵² Ensimmäinen yhdistynyt rintama solmittiin Guomindangin ja kommunistien välillä pohjoista sotaretkeä varten Pohjois-Kiinan sotaherroja vastaan 1925–1927. Esim. Paltmaa 2018, 222.

¹⁵³ Esim. Ebrey 2022, 304–305.

¹⁵⁴ Lary; Mackinnon 2001, 6.

Ensimmäinen alaluku pureutuu Kiinaan ja sen käymään sotaan, toinen alaluku antaa katsantoa Hunanin lähetysalueen elämään vuosina 1937-1940.

3.1 Kiinan sota lähettien kirjoituksissa

Mitä lähettien kirjoittamat kirjeet kertovat meille Kiinasta ja sen kamppailusta sodan aikana? Yksi asia nousee mielestäni hyvin esille: mitään yhtenäistä kokemusta asiaan liittyen ei ole. Tähän vaikutti nähdäkseni lähettien maantieteellinen ero jopa Hunanin sisällä. Toiset lähetit joutuivat huomattavasti enemmän tekemisiin sodan ja sen vaikutusten kanssa pommitusten ja pakolaisten kanssa. Toiset puolestaan saattoivat havaita kaukana kulkevan lentokoneen kaupungin yllä, alueen ollessa muutoin rauhallinen. Hunanin maakunta myös sijaitsi suhteellisen kaukana rintamasta vuosina 1937–1938. Asiaan vaikuttaa myös postinkulun ongelmat; sodan levitessä laajemmalle keskeytyi postinkulku Kiinasta Suomeen ja vastaavasti Suomesta Kiinaan käytännössä kokonaan.¹⁵⁵

Vielä ennen sodan alkamista tunnelmat lähetysalalta olivat rauhaisat. Kesä-heinäkuun 1937 lehdessä Helvi Söderman¹⁵⁶ kertoo tuntemuksiaan oltuaan Kiinassa melkein kaksi vuotta. Söderman kertoo ennen Kiinaan lähtöään Lontoossa viettämästään ajasta Kiinan Sisämaalähetyksen piirissä, sekä riemuitsee Kiinassa viettämästään ajasta ja toivoo monien kiinalaisten löytävän tiensä kristinuskon Jumalan sanan ääreen, kuten maan johtaja Chiang Kai-shek oli tehnyt.¹⁵⁷ Samassa numerossa Erland Sihvonen kertoo kristillisten kirkkojen ja lähetysseurojen tekemästä työstä, antaen tehdyille työlle numeromääräisen arvion kuinka paljon protestanttisia kristittyjä maassa on vuonna 1937.¹⁵⁸ Aino Ahteen kerrotaan puolestaan kantavan huolta lääkärlähetyksestä ja sen tulevaisuudesta syyskuussa 1937 julkaistussa lehdessä, sillä työlle ei näy jatkajaa hänen lähestyvän kotimaanlomansa vuoksi.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Kena antaa oivana esimerkkinä lähetti Vieno Sarasteen, joka sai hänelle sodan aikana lähetetyt kirjeet vasta Suomeen palattuaan maailmansodan loppumisen jälkeen. Kena 2000, 337–338.

¹⁵⁶ Helvi Söderman, filosofian maisteri ja matematiikan lehtori. Lähettinä Kiinassa 1935–1946. Isotätinsä Södermanin vaiheita Kiinassa hyödyntäen on kirjailija J. Pekka Mäkelä koonnut romaanin *Hunan* vuonna 2018.

¹⁵⁷ Söderman, "Kiinan postista." SL 1.6.1937, 160–162.

¹⁵⁸ Sihvonen, "Sieltä täältä pitkin Kiinan laajaa työkenttää." SL 1.6.1937, 163–165. Sihvosen mukaan Kiinassa toimi vuonna 1937 arviolta 175 erilaista lähetysseuraa. Luterilaisia kristittyjä oli Sihvosen mukaan noin 40 000, yhtenäinen kirkko syntyi vuonna 1920 eri luterilaisten lähetysseurojen yhdistäessä seurakuntansa. SLS:n alueen seurakuntien jäsenmäärä on tästä ollut 2246 henkeä vuoden 1936 lopulla. "Luoteis-Hunan Kiinassa." SL 1.7.1937, 193.

¹⁵⁹ "Lähetysalaltamme Kiinasta." SL 1.9.1937, 229–230. Ahteen kirje on ajalta ennen sotaa. Lähetysalalla vietetty työaika oli noin seitsemän vuotta ennen kotimaahan paluuta virkistäytymään. Toisaalta joidenkin lähettien työkausi jäi lyhyeksi heikentyneen terveydentilan tai muiden syiden vuoksi. Esimerkiksi nuoren papin Matti Koiviston työkausi kesti vuodesta 1926 vuoteen 1929. Hän jätti työalan ja Lähetysseuran pohjoisen sotaretken tapahtumien jälkeen. Koivistosta lisää esim. Lund 2006; Lund 2008.

Kun sota on käynnissä,¹⁶⁰ pohtii Toivo Koskikallio mitä sota Kiinan ja Japanin välillä tulisi aiheuttamaan konkreettisesti lähetystyölle. Hän suree sodan aiheuttamaa hävitystä ja elämien menetystä. Samalla hän tosin kannustaa luottamaan siihen, että Jumala pitää lopulta omistaan huolen vaikeuksien keskellä.¹⁶¹ Lähetysanomissa julkaistaan Dansk Missionbladetin artikkeli lähetystyön nykytilanteesta sodan aikana. Artikkelissa käydään läpi lähetystyön nykytilaa sekä Kiinan johtajan Chiang Kai-shekin kohtaamia ongelmia. Näihin ongelmiin lukeutuvat muun muassa Japanin hallitsemat luonnonvaroiltaan ja teollisuudeltaan rikkaat alueet Mantšuriassa ja Chaharissa, samalla kun Kiinan itsensä hallitsemien maakuntien kuvernöörit eivät tottele keskushallintoa.¹⁶² Kiinan tilanne näyttäytyy lukijalle tässä kohtaa yleisesti ottaen lohduttomalta, mistä kertoo hyvin myös tämä Koskikallion toteamus:

Idässä palaa. Sodan liekit siellä leimuaa. Tuhotaan aineellisia arvoja ja vielä enemmän — henkisiä arvoja. Kuoleman ja haavoittuneiden valitus kuuluu taistelukentiltä. Molemmiin puolin vuosikautia patoutunut viha purkautuu kauhealla voimalla tuhoten kaiken, mikä eteen sattuu.¹⁶³

Lähettilä Ilmi Aho kirjoittaa lokakuun 1937 lehdessä sodan tapahtumista elokuussa päivätyllä kirjeellään. Aho lomaili kirjoittamisen aikaan lähetystyöntekijöiden kesänviettopaikassa Kulingissa Jianxissa ja hänen kirjeensä avaa meille yhden lähetin näkökulmaa Kiinan tapahtumiin sodan alkuvaiheilta todella kattavasti. Aho kirjoittaa, kuinka japanilaiset pommittavat läheisiä kaupunkeja raskaasti, hävittäen kaiken tieltään, surmaten Ahon mukaan ”vahingossa” Englannin konsulin. Kulingissa ei myöskään soitettu kirkonkelloja, vaan ne luovutettiin viranomaisten käyttöön varoittamaan ilmahyökkäyksistä. Aho vertaakin Kiinaa ensimmäisen maailmansodan ajan Suomeen, jossa pelättiin saksalaisten pommituksia. Huolimatta sodan aiheuttamasta huolesta, Aho ilmaisee toisaalta melko hurmoshenkisesti selkeästi tahtonsa kuolla Kiinassa sen sijaan että poistuisi maasta. Merkittävää tässä on se, että Aho oli tässä vaiheessa ollut Kiinassa vasta vuoden verran.¹⁶⁴ Aho koki selkeästi tehtäväkseen jäädä Kiinaan julistamaan evankeliumia ja hoitamaan hänelle osoitettuja tehtäviä. Hän kirjoittaakin osuvasti tuntemuksistaan:

Vanhemmat lähetit jo puhuvat maastapoistumispakosta. Pelkään sitä. Kuolisin mieluummin Kiinassa kuin eläisin missään muussa maassa. Olen jo saanut niin

¹⁶⁰ Alkuun näytti siltä, että sota saatettaisiin jopa välttää, ja Marco Polo sillan-välikohtaus 7.7.1937 jäisi lyhytaikaiseksi kannaukseksi. Molemmat osapuolet ajautuivat kuitenkin lähemmäs sotaa pitkin heinäkuuta omilla puolillaan, Japanin armeijan valloittaessa lopulta Pekingin ja Tianjinin kaupungit 28.7. Aiheesta lisää Mitter 2013, 80–81, 85–91.

¹⁶¹ Koskikallio, ”Kiinan sota ja lähetystyö.” SL 1.9.1937, 227–228.

¹⁶² ”Nykyhetken lähetystilanteesta Kiinassa.” SL 1.9.1937, 231–233.

¹⁶³ Koskikallio, ”Kiinan sota ja lähetystyö.” SL 1.9.1937, 227–228.

¹⁶⁴ Aho toimi Kiinassa 1937–1946.

suuren siunauksen tässä maassa. Pelastuksen riemulla on Hän ympäröinyt minut täällä, ja minä tahtoisin niin mielelläni olla täällä Häntä kirkastamassa. Mutta tapahtukoon Herran tahto, iloiten tahdon siihen suostua, vaikka en näkisi enkä ymmärtäisi mitään.¹⁶⁵

Väinö Kantele kirjoittaa samassa numerossa elo-syyskuussa päivätyssä kirjeessään kokemistaan ja näkemistään asioista palatessaan Hunaniin. Kantele kirjoittaa pakolaisista, jotka olivat lähteneet Shanghaista ja muualta Kiinasta kohti sisämaata turvaan pommituksia ja japanilaisia.¹⁶⁶ Hän totesi postin kulkemisen luultavimmin vaikeutuvan entisestään japanilaisten hallitessa Pekingiä, mutta pitää silti yllä toivoa tulevasta: ”—sillä Kiinan sisällinen tilanne näyttää kovin varmalta ja kestää, ennen kuin japanilaiset voivat tänne asti tulla.”¹⁶⁷ Kantele välitti näin tarkkaa kuvaa vallitsevasta tilanteesta lukijoille kainostelematta lähetyskentän ja Kiinan tapahtumia. Toivo Koskikallio, palatessaan Kiinaan vuoden 1937 lopulla, tekee samanlaisen havainnon kuin Kantele japanilaisia pakenevista kiinalaisista matkustaessaan Hongkongin kautta Kantoniin ja sieltä edelleen Hunaniin. Hän kirjoittaa, kuinka sotilasviranomaiset olivat takavarikoineet autoja omaan käyttöönsä siviileiltä niin että hän ja lähetti Onni Könönen joutuivat odottamaan kaksi päivää autoa käyttöönsä päästäkseen lähetysalalle Luoteis-Hunaniin.¹⁶⁸

Erland Sihvonen valottaa Kiinan ja Japanin keskinäisiä suhteita, maiden historiaa ja sodan taustaa ihmisille julkaisemassaan artikkelissa maaliskuussa 1938. Sihvosen mukaan suurimmat syyt käytävälle sodalle liittyivät Kiinan omaan heikkouteen, Kiinan aseistautumiseen ja rajaselkkauksiin Japania vastaan, sekä Japanin haluun saada suurin sananvalta Kiinaa koskevissa asioissa länsimaihin verrattuna. Kuitenkaan länsimaat ja Venäjän seuraaja Neuvostoliitto eivät Sihvosen mukaan suinkaan olleet syyttömiä nykytilanteeseen. Hänen mukaansa toisaalta länsimaiden toiminta 1800-luvun aikana sekä 1900-luvun alussa, sekä toisaalta Venäjän ja myöhemmin Neuvostoliiton levittäytyminen kohti Japanin alueita Tyynellä valtamerellä ja Mongoliassa olivat myös osasyynä nykyiseen sotaan.¹⁶⁹ Nähdäkseni Sihvosen analyysi sodasta ja sen syistä on todella tarkkaa aikalaiskuvausta siitä, mistä sodan katsottiin alkaneen.¹⁷⁰ Hän nostaa ansiokkaasti esiin

¹⁶⁵ Aho, ”Sodan varjossa.” SL 1.11.1937, 283–285.

¹⁶⁶ Kiinalaiset taistelivat Shanghain herruudesta japanilaisten kanssa kuukausien ajan elokuusta marraskuuhun 1937, mikä päättyi lopulta japanilaisten voittoon. Mitter 2013, 99–106.

¹⁶⁷ Kantele, ”Sisämaahan.” SL 1.11.1937, 286–289.

¹⁶⁸ Koskikallio, ”Jumalan voiman varassa.” SL 1.3.1938, 78–80.

¹⁶⁹ Sihvonen, ”Kiinan – Japanin keskinäisistä suhteista.” SL 1.3.1938, 87–93.

¹⁷⁰ Toisenlaista aikalaiskuvausta aiheesta esittää brittiläinen Walden vuonna 1938 julkaistussa artikkelissaan. Walden kiinnittää huomiota kommunismin nousuun ja Kiinan teollistumiseen yhtenä syynä sodalle, mutta tarkastelee sotaa varsinkin Japanin talouden näkökulmasta ja toteaa sodan

Kiinan ja Japanin pitkää historiaa sekä näiden erilaisia kehityskulkuja suhteessa toisiinsa, samalla peilaten myös Itä-Aasiassa vaikuttaviin ulkopuolisiin voimiin, tässä tapauksessa länsimaihin sekä Venäjään ja Neuvostoliittoon. Sihvonen on perehtynyt aiheeseen todella tarkasti, hän kirjoittaa asiantuntevasti Kiinan ja Japanin välisistä suhteista.¹⁷¹

Aikalaistutkijoista Sihvosen esittämää analyysia on lähellä esimerkiksi yhdysvaltalaisen merijalkaväen upseeri Evans Fordyce Carlsonin artikkeli vuodelta 1941. Carlsonin mukaan Japani pyrki aluksi ”murtamaan Kiinan” sotilaallisesti ja tekemään maan hallinnosta itselleen suosiollisemman.¹⁷² Sodan kuitenkin pitkittyessä ja Japanin kokiessa tappioita, ”kasvojen menetystä”, muuntui sen tavoite sodassa koko Kiinan valtaamiseksi.¹⁷³

Kevättalvesta 1938 Kiinan sisäinen tilanne heikkenee selkeästi, samalla kun kansallinen hallinto vetäytyy Wuhanista Sichuanin maakunnassa sijaitsevaan Chongqingin kaupunkiin ja perustaa sinne Kiinan sodanajan pääkaupungin.¹⁷⁴ Lähetysanomissa raportoidaan rosvojen kasvavasta liikehdinnästä Luoteis-Hunanissa sekä Yungshuenin pääaseman ryöstöstä maaliskuussa. Rosvojen kasvavaa määrää selittää lähettien todistusten mukaan hallituksen ”mielivaltaisuus” ja ”sorto”: sotaväkeen haettiin ihmisiä väkiväkolla, minkä tosin pystyi välttämään maksamalla hallitukselle. Niillä, joilla ei kuitenkaan rahaa ollut, kääntyivät rosvoilun puoleen välttääkseen sotaväkeen joutumisen.¹⁷⁵ Lähettien kirjoitus erityisesti asepalveluksen kiertämisestä heijastelee Wang Chaogunin tutkimuksessaan esiin nostamaa Guomindangin korruptiota sodan aikana, sekä Kiinan hallinnon yleistä tehottomuutta esimerkiksi asevelvollisuusjärjestelmän kehittämisen ja uudistamisen osalta.¹⁷⁶

olevan Japanille pikemminkin pakko, jotta se saa kasvatettua talouttaan. Walden kertoo esimerkiksi japanilaisten yritysten suosimisesta Mantšukuon markkinoilla verrattuna brittiläisiin yrityksiin, jotka on käytännössä savustettu alueelta ulos, huolimatta Japanin näennäisesti ylläpitämästä ”avoimien ovien” (ns. Open Door Policy) politiikasta Kiinaan liittyen. Waldenin mukaan myös pelko tuhotuksi tulemisesta Kiinan mahdollisen kasvun ja nousun toimesta ajaa Japania sotaan Kiinassa. Walden 1938, 629–632.

¹⁷¹ Lund kertoo väitöskirjansa Suomen Lähetysseuran Kiinan lähetit-liitteessä Sihvosen koulunkäynnin olleen itseopiskelua uskonnollishistoriallisissa aineissa muun työskentelyn ohella ennen pääsyään lähetyskouluun. Lund 2006, 310.

¹⁷² Tällä viitataan Wang Jingwein nukkehallintoon, minkä avulla Japani pyrki rauhoittamaan miehittämänsä alueet ja edistämään pan-aasialaisuuden aatetta. Wangista ja japanilaisista katso lisää esim. Chambers 2021; Mitter 2013.

¹⁷³ Fordyce Carlson 1941, 99–105. Carlson kiinnittää huomiota Japanin yrityksiin tukahduttaa Kiinan käymä kauppa laivastosaarrolla ja ajaa maa näin lähemmäksi rauhanhakemista Japanille itselleen suosiollisella tavalla.

¹⁷⁴ Mitter 2004, 165.

¹⁷⁵ ”Kiinan lähetysalitamme.” SL 1.5.1938, 139–141. Sama asia todetaan myös vuoden 1938 vuosikertomuksessa, mikä julkaistiin 1.7.1939. ”Luoteis-Hunan Kiinassa.” SL. 1.7.1939, 207.

¹⁷⁶ Lähettien kertomuksissa on yhtäläisyyksiä myöhemmin julkaistun tutkimuksen kanssa. Varsinkin varakkaiden ja koulutettujen perheiden nuoret miehet pystyivät kiertämään asepalveluksen rahalla tai olemalla töissä valtionhallinnossa. Wang huomauttaakin, että Kiinassa käytössä ollut järjestelmä oli yleisesti ottaen huono ja tehoton, mikä ei vastannut maan tarpeita. Asepalveluksen kierrosta sekä

Heinä-elokuussa 1938 julkaistussa kesän yhteisnumerossa kerrotaan sairaaloiden täyttyvän rintamalla haavoittuneista sekä todetaan elintarvikkeiden ja elinkustannusten nousseen viimeisen vuoden aikana, vaikka Luoteis-Hunan oli muutoin pysynyt irti sodasta. Lähetyssanomissa surraan Kiinan kansan kärsimyksiä ja Chiang Kai-shekin keskeytynyttä työtä Kiinan vaurastumisen eteen. Lehdessä todetaan kuitenkin toiveikkaana, kuinka kiinalaiset ovat yhdistyneet yhteisen asian taakse, samalla ollen kiitollisia lähetystyöntekijöille heidän tekemänsä työn tähden.¹⁷⁷ Kuukautta myöhemmin julkaistussa syyskuun lehdessä puidaan päälle vuoden verran kestänyttä sota, japanilaisten todetaan vallan suhteellisen nopeasti rannikkoseutuja itselleen, mutta sisämaassa sen eteneminen oli pysähtynyt. Tähän on Lähetyssanomien mukaan syynä kiinalaisten raivokas vastarinta ja kansallistunne sekä toisaalta Japanin ja Neuvostoliiton kiristyvät välit Pohjois-Kiinassa ja Korean niemimaan rajalla.¹⁷⁸ Toivoa paremmasta välitettiin näin lukijoille tapahtumiin liittyen.

Kiinan hallinnon asenteissa sodan edetessä nähtiin myös selkeästi muutoksia niin lähetystyöntekijöitä kuin kristittyjä kiinalaisia kohtaan. Sodan raivotessa Chiang Kai-shekin puoliso, tasavallan ensimmäinen nainen Song Meiling esitti kaikille Kiinassa työskenteleville lähetystyöntekijöille kiitoksensa näiden tekemästä työstä kiinalaisten hyväksi:

"Te olette," hän sanoi, "hoivanneet haavoittuneita, auttaneet köyhiä ja pelastaneet monta meidän naisistamme kohtalosta, joka on pahempi kuin kuolema ja olette rohkaisseet pakolaisia panemalla oman elämänsä vaaraan — sanat eivät riitä kertomaan sitä kiitollisuutta, jota me Teitä kohtaan tunnemme. Niin, Te olette herättäneet Kiinan kansan pitämään suuressa arvossa työssänne ilmenevää kristillistä henkeä.

Kiinan ylin johto osoitti näin kiitollisuutensa lähetystyöntekijöille heidän työstään ja tuestaan kiinalaisille. Samassa yhteydessä rouva Chiang kritisoi muutamaa vuotta aikaisemmin julkaistua yhdysvaltalaisesta Laymen's Commissionin raporttia lähetystyöstä ja sen nykytilasta Kiinassa:

Ei ole montakaan vuotta siitä, kun Amerikasta tuli tänne muuan komissioni (Laymen Commission) tutkimaan lähetystyön vaikutusta ja se luuli puhuvansa yleisen mielipiteen nimessä, kun se julisti, että lähetystyö on epäonnistunut yritys.

Guomindangin korruptiosta erityisesti sota-aikana katso lisää Wang 2017, 249–256. Mitter huomauttaa puolestaan, että nämä asiat tulivat Kansalliselle hallinnolle kalliiksi vuoden 1944 keväällä keisarillisen armeijan käynnistäessä hyökkäyksen Keski-Kiinaan operaatio Ichi-Gon muodossa. Mitter 2013, 319.

¹⁷⁷ "Luoteis-Hunan Kiinassa." SL 1.7.1938, 213–216.

¹⁷⁸ "Mitä nyt Kiinaan kuuluu?" SL 1.9.1938, 247–248.

Kyseltiin, missä ovat (David) Livingstonen, (John) Morrisonin ja monien muitten seuraajat. Mutta ne, jotka ovat puolueettomasti seuranneet lähetyssaarnaajien työtä, varsinkin viimeisen yhdeksän kuukauden aikana, tietävät, että heidän seuraajansa ovat keskuudessamme parhaillaan.

Puheensa lopuksi rouva Chiang totesi, että lähetystyöntekijät voisivat parhaiten auttaa kiinalaisia toimimalla kuten he olivat tähänkin asti tehneet.¹⁷⁹

Tämä Harvardin yliopiston William Ernest Hockingin johtama komissio esitti raportissaan,¹⁸⁰ että Yhdysvaltojen Kiinan lähetystyössä tarvittiin muutosta ja täydellistä läpikäyntiä asian korjaamiseksi. Tämä komissio ja sen julkaiseman raportin lisäksi oman kritiikkinsä esitti esimerkiksi entinen presbyteerien¹⁸¹ lähetystyöntekijä Pearl Buck vuonna 1932 yhdysvaltalaisia lähetystyöntekijöitä ja heidän Kiinassa harjoittamaansa lähetystyötä kohtaan. Buck kritisoi pitämässään puheessa Kiinan lähetettä ylimielisinä, tietämättöminä ja kapeakatseisina näiden Kiinassa tekemästä lähetystyöstä. Buck käsitteli puheessaan sitä, oliko lähetystyölle Kiinassa vielä tarvetta, mihin hän antoi kyllä varovaisen vastauksen esittämästään kovasta kritiikistä huolimatta.¹⁸²

Toisaalta huolimatta ylimmän hallinnon suopeasta suhtautumisesta kristittyihin, paikallistasolla saattoi edelleen ilmetä ongelmia kristillisten seurakuntien ja paikallisen hallinnon välillä. Tällaisesta selkkauksesta kerrotaan lokakuun 1938 lehdessä, missä Eero Koskinen kertoi nyt vuoden verran jatkuneen sodan vuoksi pidetyistä muistotilaisuuksista. Kiinan hallitus oli kehottanut maan uskonnollisia yhteisöjä muistamaan rukouksissaan nyt käytävää sotaa ja sen puolesta henkensä antaneita. Tällaista muistotilaisuutta oli vietetty myös Tayungissa, missä paikalliset kristityt ottivat yhdessä muiden ryhmien kanssa osaa suuren muistojuhlaan. Kun kuitenkin tuli aika uhrata sodassa kuolleiden sotilaiden hengille, kieltäytyi seurakunnan pastori Ih tästä. Tämä synnytti kiistaa kristittyjen ja paikallisten puoluehallinnon henkilöstön välillä, mikä melkein johti pastorin Ih:n vangitsemiseen, kun tämä ilmoitti mieluummin kuolevansa kuin toimivansa uskonsa puolesta toisin. Seurakunnan

¹⁷⁹ “Tunnustusta lähetystyölle.” SL 1.9.1938, 251–252. *Lähetyssanomia* lainaa ruotsalaislähetti Richard Björkdahlin selontekoa *Missionsförbundet* -lehdestä.

¹⁸⁰ Koko nimeltään *Rethinking Missions - A Laymen's Inquiry After One Hundred Years (1932)*.

¹⁸¹ Presbyteerit ovat yksi nimitys Ulrich Zwinglin ja Jean Calvinin teologian pohjalta syntyneelle reformoidulle kirkolle erityisesti Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Muita käytettyjä termejä ovat kalvinistit ja kongregationalistit. Näiden ryhmien sisällä on puolestaan erilaisia painotuksia Calvinin teologiaan liittyen. Tieteen termipankki: reformoitu (haettu 28.4.2025).

¹⁸² Bays 2011, 124–125. On syytä ottaa huomioon, että Buckin kritiikki kohdistui pitkälti niihin yhdysvaltalaisiin lähetystyöntekijöihin, jotka asuivat Kiinan rannikkoseutujen isoissa kaupungeissa muiden länsimaalaisten kanssa näille varatuilla alueilla. Sitä ei voi siis sinällään yleistää koskemaan kaikkia lähetystyöntekijöitä. Esim. Suomen Lähetysseuran ja Kiinan Sisämaalähetyksen lähettien elinolosuhteet syrjäseuduilla erosivat selkeästi suurten kaupunkien lähettien elämästä.

vanhin Fan sai tilanteen lopulta rauhoitettua jouduttuaan itse pidätetyksi kritisoiutuaan puoluehallintoa: ”Vieläkö nyt, kun valtakunta on näin suuressa vaarassa, aiotte tehdä syntiä ettekä käänny väärältä tieltä!” Fan vietti lopulta viisi päivää paikallisen mandariinin¹⁸³ ja sotilaiden vankina, paastoten ja kristinuskosta kertoen vangitsijoilleen. Eero Koskisen kirjoituksen mukaan hänet päästettiin lopulta vapaaksi, sillä vangitsijat kokivat olonsa epämukavaksi pitäessään vankina miestä, joka pitäytyi uskossaan.¹⁸⁴ Tapaus toisaalta myös korostaa Lähetyssanomien lukijoille kristityn uhrautuvaisuutta uskomansa asian puolesta, antaen melko jäyhän kuvan paikallisen puoluehallinnon toimista tilanteessa.

Vuotta myöhemmin vuoden 1939 lopulla Toivo Koskikallio raportoi hallituksen antamasta ohjeistuksesta liittyen käytävän sodan kaksivuotispäivän muisteluihin. ”Huutakoon kukin jumalaansa.” kuului hallituksen virallinen kanta, mistä Koskikallio iloitsee, viitaten työalalle edellisen muistojuhlan aikana esiintyneisiin ongelmiin.¹⁸⁵ Toisin sanoen hallitus antoi eri uskonnollisille yhdyskunnille luvan harjoittaa käytävän sodan muistamista parhaaksi katsomalla tavalla ilman pakotusta ottamaan osaa toimeen mikä sotisi näiden vakaumusta vastaan. Sota sai monet kiinalaiset myös hakemaan turvaa nimenomaan kristinuskosta, käy ilmi pastori Jang Tan Jungin lähettämästä kirjeestä. Pastori Jang kertoi kristittyjen saavan rohkeutensa ja päättäväisyytensä vuoksi kiitosta muilta ja tämä on varsinkin suurimmissa kaupungeissa kuten Shanghai ja Hankou, saanut ihmisiä kiinnostumaan kristinuskosta.¹⁸⁶ Näillä tarinoilla kiinalaisten kristillisyyden leviämisestä sodan aikana pyrittiin antamaan näin toivoa lohduttomalta vaikuttavan tilanteen keskellä. Samalla ne myös antavat osviittaa jo ennen sotaa lähetysalalla kasvavasta kiinnostuksesta kristinuskoa kohtaan 1930-luvulla, kuten käsittelyluvussa 1 nähtiin.

Nimimerkki P. V:n¹⁸⁷ julkaisema kirjoitus avaa käytyä sotaa ja toteaa lakonisesti sodan tapahtumien olevan melko toistuvia. Japanilaisilla todetaan olevan tekninen ylivoima erityisesti lentokoneiden osalta ja he etenevät useilla rintamilla. Samaan aikaan kiinalaiset tekevät raivokasta vastarintaa ja myös sabotoivat japanilaisten rintamalinjoja takaatapäin. Ulospääsyä tilanteesta ei näy, siitä kertoo Japanin sotaministerin lausahdus minkä mukaan he

¹⁸³ Mandariinilla tarkoitetaan virkamiestä, joka oli suorittanut virallisen virkamiestutkinnon.

¹⁸⁴ Koskinen, ”Jalo Herran todistaja.” SL 1.10.1938, 277–279.

¹⁸⁵ Koskikallio, ”Huutakoon kukin jumalaansa.” SL 1.11.1939, 297.

¹⁸⁶ ”Pommit tuhoavat, ihmiset etsivät Jumalaa.” SL 1.5.1939, 143.

¹⁸⁷ Tunnustan tässä kohtaa, etten tiedä kuka tämä P. V.-nimimerkin takana oleva ihminen on. Noilla nimikirjaimilla olevaa lähettä ei löydy Saarilahti et al. 2002 teoksen Kiinan lähettiluettelosta, joten lähetti hän ei ilmeisimmin ole.

aikovat valloittaa Kiinan kokonaan.¹⁸⁸ Nimimerkki P. V. jatkaa marraskuussa 1938 sodan tapahtumien läpikäymistä. Miljoonien pakolaisten kerrotaan lähteneen kohti länttä turvallisimmille seuduille, samalla kun erilaiset taudit kuten punatauti ja kolera, levisivät pakolaisten keskuudessa. Niin siviili- kuin lähetysasemienkin sairaalat pullistelivat haavoittuneista ja kuolevista sotilaista. Tilanne vaikutti hyvin lohduttomalta. Kirjoittajan mukaan toivoa oli kuitenkin nähtävissä evankeliumin julistamisen kanssa. Monet haavoittuneet kuuluivat evankeliumia ensimmäistä kertaa ja kääntyivät kirjoittajan mukaan kristityiksi. Tähän vaikutti myös Kiinan ylimmän johdon suosiollinen kanta kristinuskoon. Huolta aiheutti P. V:n mukaan kuitenkin Kiinan poliittinen lähentyminen Neuvostoliiton kanssa ja maan johtajan Chiang Kai-shekin yhteistyö kommunistien kanssa, minkä kirjoittaja pelkäsi hajottavan Chiangin toimeenpanemat uudistukset.¹⁸⁹

Sairaanhoitaja Annikki Sipilä ja pastori Jenö Kunos kertovat arjesta miehitetyssä Pekingissä kirjoittamissaan kirjeissä lokakuussa 1939. Sipilä kertoo saaneensa olla rauhassa Kunoksen kanssa, mutta varsinkin englantilaiset lähetit kohtasivat tietävästi ongelmia. Sipilä kertoo englantilaisten lähetysaarnajien joutuneen karkotetuksi työalaltaan Hunanin ja Shanxin maakunnista japanilaisten toimesta. Ulkomaalaiset saivat muutoin olla vielä suhteellisen rauhassa, mikä käy puolestaan ilmi Kunoksen lähettämästä kirjeestä hänen kertoessaan kohtaamisestaan Norjan Lähetysseuran lähettien kanssa.¹⁹⁰ Laura Pilvivuori avaa kirjeessään Kiinan tapahtumia kolme vuotta maahan paluunsa jälkeen. Hän kirjoittaa pelon japanilaisten pommituksista tyhjentäneen Tayungin kaupungin asukkaista ja erilaisista hallinnollisista palveluista maaseudulle. Pilvivuoren empaattisuudesta kertoo hänen suremisensa tavallisten kiinalaisten kohtalosta ja kärsimyksistä sodan aikana. Hän kirjoittaa kiinalaisperheestä, joka joutui lähtemään kotiseuduiltaan Gulingista pakolaiseksi Hunaniin ja menetti matkalla mukanaan kantamansa omaisuuden röyhkeiden rosvojen käsiin. Ihmisten avuliaisuudesta kertoo seurakunnan ihmisten apu omaisuutensa menettänyttä perhettä kohtaan, jotta nämä

¹⁸⁸ P.V, "Katsaus tilanteeseen Kiinassa." SL 1.10.1038, 280–281. P. V:n artikkelissaan mainitsevat kiinalaisten käyttämät taistelukeinot osuvat yhteen esimerkiksi Mackinnonin huomioihin kiinalaisten strategioista ja taktiikasta sota-aikana. Mackinnon 2008, 25.

¹⁸⁹ P. V., "Sodan jäljet." SL 1.1.1938, 317–321. Neuvostoliitto oli todellakin tärkeä tuki sekä Chiangin kansalliselle hallinnolle, että Maon kommunisteille niin taloudellisesti kuin aseellisesti, mutta varsinainen tuki jäi loppujen lopuksi laihaksi sodan pitkittyessä verrattuna liittoutuneiden omaan apuun. Stalin lopetti avun Kiinaan talvisodan alkamisen jälkeen, kun Kiina pidättäytyi äänestämästä Kansainliitossa vastaan Neuvostoliiton erottamisen puolesta. Mitter 2013, 104–105; 214–215.

¹⁹⁰ Sipilä; Kunos. "Koulupenkillä." SL 1.10.1939, 272–273.

pääsisivät uuteen alkuun. Toisaalta Pilvivuoren tekstistä nousee myös esiin tietynlainen apaattisuus ja voimattomuus Kiinassa vallitsevasta tilanteesta johtuen:

Kolme vuotta on lentänyt ohi kuin kolme päivää. Iloitsen siitä, että Herra on auttanut ja siunannut. Olen saanut olla terveenä ja nähdä Herran työtä täällä. Yhtä kiitosta pitäisi elämän olla, mutta minä olen todelliseen kiitosmieleen kovin hidas, kylmä ja tunteeton.¹⁹¹

Maija Ojanto ilmentää myös samanlaista väsymystä vallitsevaan tilanteeseen liittyen helmikuussa 1940 päivätyssä kirjeessään, kun hän ja miehensä Juho olivat joutuneet jättämään Tzelin aseman ja seurakunnan. Ojanto ei niinkään pelännyt rosvoja, vaan suurelta tuntuvaa työtaakkaa Tayungin seurakunnan isomman koon takia, missä ”Saatana erikoisesti seuloo Herran omia.”¹⁹²

Teologi Vieno Saraste¹⁹³, matkustaessaan sairaanhoitaja Annikki Sipilän kanssa kohti Hunania Pekingistä, kirjoittaa pysäyttävää kuvailua hänen ja Sipilän näkemästä ja kokemasta vuonna 1940. Japanilaisten pommikoneet kulkivat jatkuvasti päiden yllä matkalla lähetysaluetta, samalla kun etelästä päin saapui jatkuvana virtana haavoittuneita, invalideja ja pakolaisia. ”Kauheinta oli Nankingissa, jossa on vain mustuneita raunioita.”¹⁹⁴ Hän kirjoittaa japanilaisten hävittämästä entisestä pääkaupungista. Sodan paino näkyy ja tuntuu uuden lähetin kirjeessä, mikä kertoo koruttomasti paikallisista olosuhteista, missä Saraste ja Sipilä joutuivat kulkemaan. Vuoteen 1940 tultaessa sodan aktiivinen vaihe oli jumiutunut asemasodaksi, samalla kun japanilaiset laittoivat pystyyn Wang Jingwein johtaman nukkehallinnon entiseen pääkaupunki Nanjingiin tarkoituksenaan rauhoittaa miehittämänsä alueen olot.¹⁹⁵

Sota-ajan Kiina näyttäytyy lähettien kirjoittamissa teksteissä lukijalle traagisena kokonaisuutena, kun ottaa huomioon millaisia uudistuksia maa oli aloittanut ennen sotaa. Kiina kamppailee omasta olemassaolostaan uuden ja vanhan paineessa, samalla kun lähettien tekstit värittävät kuvaa kiinalaisten kamppailusta, mitä monet lähetit myös itse elivät samanaikaisesti hetkessä mukana. Lähetit todistivat toisin sanoen lähietäisyydeltä kiinalaisten

¹⁹¹ Pilvivuori, ”Sota hävittää, - mutta Jumala rakentaa.” SL 1.3.1940, 53–55.

¹⁹² Ojanto M, ”Uudella työkentällä.” SL 1.6.1940, 124–125.

¹⁹³ Vieno Saraste toimi myöhemmin Shekoun pappisseminaarin ensimmäisenä naisopettajana 1945–1946, jossa hän opetti kirkkohistoriaa ja Uutta testamenttia, sekä toimi valvojana seminaarin tilapäisille naisoppilaille. Kena 2000, 257.

¹⁹⁴ Saraste, ”Matkalla Hunaniin.” SL 1.10.1940, 238–239. Vieno Sarasteen ja Annikki Sipilän, ”Sarasipin”, matka Hunaniin kesti lopulta kokonaisen vuoden huhtikuusta 1940 toukokuuhun 1941. Aiheesta lisää esim. Kena 2000, 336–337.

¹⁹⁵ Mitter 2013, 219–222.

itsensä yritystä selvitä maailman mullistuksissa, kun japanilaisten pommitukset ja sotilaat tuhosivat vanhan elämän ympäriltä. Lähettien itsensä ääni antaa lukijalleen myös kuvaa väsymyksestä, epätoivosta mutta myös uskosta parempaan huomiseen sodan levittäytymisestä huolimatta. Kiinan käymä sota tuli näin lähelle konkreettisesti.

3.2 Lähetysalan elämä sodan keskellä

Miltä näyttää elämä lähetysalalla sodan aikana? Tässä asiassa kirjoituksissa on nähtävissä jälleensekä samanlaisuutta että myös eroavaisuuksia. Yhtäältä on selvää, että japanilaisten valloittaessa osia Kiinasta muuttui elo selkeästi hankalammaksi, kun elintarvikkeiden ja päivittäistavaroiden kuten lamppuöljyn hinnat kohosivat. Toisaalta tässä käsittelemässäni aiheessa on selkeästi myös nähtävillä se, että elo ja työ seurakunnissa jatkui suhteellisen samanlaisena kuin ennenkin. Lähetit olivat ennenkin joutuneet tekemisiin Kiinan ulkoisen ja sisäisen rauhattomuuden kanssa, joten on selvää, että tilanteeseen oli myös tietystä mielessä ehditty tottua. Kristillisessä kirkossa oli kuitenkin myös havaittavissa hajaantumista, kun ihmisten uskonnollisuus kanavoitui uusiin karismaattisiin kristillisperäisiin liikkeisiin.

Lähetysalalla sota Japania vastaan nosti kiinalaisissa vahvoja tunteita pintaan vuoden 1937 lopulla, käy ilmi lähettien kirjeistä. Luterilaisia seurakuntia kehoitettiin ottamaan osaa sotapommituksiin keräämällä kolehtia hädänalaisten auttamiseksi. Väinö Kantele raportoi kirjoittamassaan kirjeessä pastori Jangin pitämästä puheesta, missä tämä käy läpi Japanin tekemiä tuhotöitä Kiinassa. Tämä nostatti Kanteleen mukaan ”—voimakkaan kiinalaistunnelman, niin että alkoi tuntua, kuin oltaisiin oltu jossakin valtiollisessa kokouksessa.” Samaan aikaan lapsille ja nuorille alettiin opettaa miekkailua myös lähetysten kouluissa, mikä Kanteleen sanoin herätti hänessä, rauhaa kannattavassa ihmisessä, ”tuskan puristusta rinnassa.” Läheteille huolta aiheutti tässä kohtaa myös Kantonin kaupunkiin menevän reitin mahdollinen sulkeutuminen japanilaisten aloittaessa kaupungin saarron.¹⁹⁶ Lähetysalalla on muuten tosin vielä rauhallista vuoden 1937 lopulla, mikä käy ilmi Armas Korhosen lähettämästä kirjeestä. *Lähetysanomian* -lehti tosin toteaa, että japanilaisten lentokoneita on havaittu myös Tsingshin yllä. samalla kun japanilaiset etenivät kohti Changsha-Kantonin rautatietä. Lehti kehottaakin sulkemaan lähetit ja kiinalaiset rukouksiin vaikeana aikana.¹⁹⁷ Marraskuussa 1937 oli puolestaan annettu määräys noeta Tsingshin

¹⁹⁶ Kantele, ”Sotaisesta Kiinasta.” SL 1.1.1938, 20.

¹⁹⁷ ”Suuressa epävarmuudessa.” SL 1.2.1938, 56.

aseman valkoiset seinät, jotteivat ne olisi helppo kohde japanilaisille lentokoneille löytää pimeässä.¹⁹⁸

Lähetti Eliel Auno kirjoittaa joulukuussa 1937 päivätyssä kirjeessään tuntojaan palattuun Kiinaan monen vuoden jälkeen. Auno toteaa lähetysalalla Hunanin Yungshuenissa muutoin olevan rauhallista, vaikka rosvojoukkoja tiettävästi liikkui alueella eikä rahaa, saati tietoa tulevasta ollut saatavilla. Samalla hän suree ajasta ikuisuuteen siirtyneitä kiinalaisia ystäviään Fupea ja Ho-shienshengia.¹⁹⁹ Myöhemmin julkaistussa huhtikuun 1938 lehdessä Auno kertoo erilaisten rosvojen lähteneen liikkeelle hänen alueellaan sotilaiden vähyiden takia, vaikka lähetit saivatkin olla rauhassa.²⁰⁰ Samassa numerossa Väinö Kantele kertoo aloittaneensa pastori Jangin kanssa evankeliumin julistamisen sotilaille sairaalassa maan johdon luvalla.²⁰¹ Kesäkuussa 1938 kerrotaan, ettei Yungshuenin asemaa²⁰² koskaan ryöstettykään kirkkoherra Aunolta tulleiden kirjeiden perusteella. Sen sijaan naislähetti Iida Leppiniemi, lähtiessään paluumatkalle Suomeen, menetti lähes koko omaisuutensa yhtä pukua lukuun ottamatta. Auno kirjoittaa rosvojen kyllä aiheuttaneen koko talven ongelmia, mutta hallituksen joukot saivat nämä ajettua pois.²⁰³ Väinö Kantele kirjoittaa samassa numerossa tekemästään lähetystyöstä työalueella eri seurakuntien kanssa sekä näkemästään ja kokemastaan kevään 1938 aikana. Kantele kertoo muun muassa sotilaiden koulutuksesta sekä kohtaamisestaan saksalaisen pastori Schwenderin kanssa, joka ei Kanteleen mukaan arvostanut kiinalaisen pöydän niukkoja antimia. Samalla Kantele kertoo Tsingshin asemalla pidetystä rouvainkokouksesta, minkä jälkeen kolmen eri seurakunnan rouvat olivat tahtoneet Kanteleen vierailulle seurakuntaan pitemmäksi aikaa. Kantele toteaa mielestäni melko osuvasti tilanteeseen liittyen seuraavaa:

Olihan se eilinen kokous joltain puolen valaiseva. Juoksemisillani on sentään jotakin merkitystä, koska minua kaivataan. Liekö sitten uskallettu ajatella, että on niitä, jotka minun kauttani luulevat saavansa sellaista, mitä heiltä itseltä puuttuu.²⁰⁴

¹⁹⁸ "Pastori Korhonen kertoo." SL 1.3.1938, 81.

¹⁹⁹ Auno, "Pastori Aunon matkalta." SL 1.2.1938, 58–59. Auno käyttää Ho Hen-Lusta termiä shiensheng (kiin. 先生 Xiānshēng, vanha latinisaatio shiensheng), mikä kääntyy herraksi.

²⁰⁰ "Yungshuenista." SL 1.4.1938, 122.

²⁰¹ Kantele, "Evankeliumin julistusta sotilassairaalassa Kiinassa." SL 1.4.1938, 122–124.

²⁰² Kiinan lähetysalaltamme." SL 1.5.1938, 139–141.

²⁰³ "Yungshuenista." SL 1.6.1938, 181–183.

²⁰⁴ Kantele, "Tsingshistä." SL 1.6.1938, 178–181. Kanteleen toteamus heijastelee 1900-luvun alun tapahtumia, jolloin suomalaislähetit joutuivat välillä tahtomattaan vedetyksi mukaan paikallisten välisiin kiistoihin, missä heitä huijattiin ja yritettiin myös käyttää hyväkseen oman edun tavoittelemisen

Kiinasta lähtenyt Martin Meedar avaa lähetysalueen tilannetta kirjoittamassaan kirjeessä lokakuussa 1938. Meedar totesi työalueen työntekijävoimien niin suomalaisten lähettien kuin paikallisten kiinalaisten osalta supistuneen vuodesta 1927 lähtien. Tätä selitti Meedarin mukaan jatkuvat vaikeudet ja levottomuudet Kiinassa, samalla kun Lähetysseuran työhön osoittamat varat olivat pienentyneet huippuvuosista Suomen oman laman takia. Työntekijät olivatkin Meedarin mukaan ahkerasti koittaneet paikata työntekijävajausta matkustamalla eri paikkakuntien välillä ja julistaneet sanaa. Lääkärilähetys oli Meedarin mukaan avainasemassa uusien seurakuntalaisten saamisessa, mutta se vaatisi panostuksia sairaanhoitoon uuden sairaalan rakentamisena ja suomalaisen lääkärin saamisena työalalle. Sairaanhoidaja Olga Vornanen piti Tsingshin aseman sairaanhoitoa pystyssä yksin yhdessä kiinalaisen lääkärin kanssa.²⁰⁵ Meedarin tekstissä korostuu huoli työalueelle jääneiden lähettien henkisistä ja fyysisistä voimavaroista, olihan Meedar myös viettänyt kentällä Kiinan lähetysten kannalta vaikeat vuodet ja kärsinyt itsekin muun muassa sairauksista. Meedar antaa myöhemmässä marraskuun lehdessä tunnustusta Lähetysseuran palveluksessa oleville nuorille kiinalaisille evankelistoille, joista monet olivat toisen polven kristittyjä. Samalla hän käy läpi lähetysten evankelista- ja pappiskoulutuksen historiaa ja koulutyön keskeytystä sekä iloitsee näiden nuorten halusta tehdä julistamistyötä omiensa keskuudessa.²⁰⁶

Sodan paino alkoi pikkuhiljaa tuntua myös lähettien elämässä, mikä käy hyvin Ilmi Ahon kirjoittamasta kirjeestä joulukuussa 1938 julkaistussa lehdessä. Aho oli paennut Kulingin kesänviettopaikasta elokuun lopulla ja ollut lopulta pakomatalla muiden ulkomaalaisten kanssa noin parin viikon verran. Kirjeessään Aho kirjoittaa käsinkosketeltavasti kokemastaan ja näkemästään ennen pakomatkansa ja sen aikana. Hän kertoo kuinka Kulingissa kuultiin ja todistettiin japanilaisten tuhoavan läheistä Kiukiangin²⁰⁷ kaupunkia, ajaen Ahon mukaan 10 000 ihmistä pakosalle. Ilmahälytyksiä oli jatkuvasti eri puolilla pakoreittiä mutta ihme kyllä kukaan ei kuollut. Käytössä olleet autot sen sijaan varastettiin ja unta saatiin hyvin vähän, jos ollenkaan. Aho kirjoittaa olleensa välillä peloissaan pommitusten takia, mitkä tulivat paikoitellen todella lähelle. Aho pääsi Tsingshin alueelle lopulta 9. syyskuuta elossa ja turvassa.²⁰⁸

nimissä. Esim. Saarilahti (1960) 2002, 77. Toisaalta toteamus myös heijastelee kiinalaista kulttuuria eikä välttämättä tarkoittanut huonoa. Esim. Juntusen 2012, 217.

²⁰⁵ Meedar, "Tervehdys lähetyskansalle." SL 1.10.1938, 282–284.

²⁰⁶ Meedar, "Uutta todistajapolvea Kiinan lähetysalallamme." SL 1.11.1938, 312–314.

²⁰⁷ Pinyin: Jiujiang.

²⁰⁸ Aho, "Pakomatka yli kuoleman kenttien." SL 1.12.1938, 342–344.

Sota liikkui lähemmäs lähetysalaa lopulta marraskuussa 1938, käy ilmi tammikuun 1939 lehdestä. Helvi Södermanin ja Olga Vornasen kirjeet ovat surullista luettavaa jatkuvista pommihälytyksistä ja pakolaisista, jotka pakenevat kaupungista muualle Hunaniin. Lähteistä Söderman jäi Tsingshiin yhdessä Väinö Kanteleen ja pastori Yangin kanssa, Vornasen lähtiessä pakomatkalke kohti Tzeliä ja Tayungia jokea pitkin. Sekä Söderman että Vornanen jaksoivat kuitenkin vielä kantaa toivoa tulevasta, että Jumala suojelee heitä ja kaikki tapahtuva on osa Hänen tahtoaan.²⁰⁹ Toisaalta sota ei suinkaan tuntunut kaikkialla Hunanissa, mikä käy ilmi Toivo Koskikallion lokakuussa päivätyissä päiväkirjamerkinnöissä. Päiväkirjoissaan Koskikallio avaa tekemäänsä työtä ja kohtaamisiaan paikallisten kanssa eri puolilla maaseutua Tzelin pääasemaan kuuluneella alueella. Työalueen laajuudesta sekä ylipäätään lähettien ja ulkomaalaisten vähäisyydestä kertoo Koskikallion huomio hänen julistaessaan sanaa syrjäseuduilla:

Kaikesta näki, että ulkomaalainen on vielä sangen harvinainen otus näillä mailla. Missä ikinä pysähdyin, siinä oli kansaa kohta ympärillä kyselemässä ja katselemassa. Tarkkaan otettiin selkoa, ettei vieras vain ollut japanilainen.²¹⁰

Myöskään itse Tzeliin ja sen lähetysasemalle eivät sotatoimet olleet vuoden 1938 lopulla osuneet, mikä käy ilmi Martta Syvänteen kirjeestä. Kirjeessään Syvänteen kertoo järjestämistään naisten raamattukursseista Tzelissä, mitkä olivat paikoitellen olleet kovan työn ja tuskan takana. Syvänteen selittää tätä ihmisten lukutaidottomuudella sekä maaseudun sadonkorjuulla; monet naiset kaikkein köyhemmistä perheistä eivät osanneet edelleenkään lukea käytännössä mitään kiinalaisia merkkejä, samalla kun sadonkorjuun työt vaativat heidän aikaansa. Syvänteen oli kuitenkin todella liikuttunut, kun varsinkin vanhat ihmiset ja 'maalaisvaimot' halusivat ottaa osaa sankoin joukoin oppimaan Raamatun kertomuksista ja kristinuskon opeista.²¹¹

Väinö Kantele kirjoitti näkemästään ja kokemastaan sivuasemamatkoilta pitkin Tsingshin piiriä vuoden 1938 lopulta. Hän todisti muun muassa kahden kiinalaisen petturin teloitusta Anshiangissa, erään panttilainakonttorin isännän alkavaa matkaa kohti kääntymystä kristityksi sekä pakolaisperheistä, jotka asuivat ahtaasti huonokuntoisessa talossa. Kantele sai myös osansa tuntemattomien kiinalaisten ystävällisyydestä vaeltaessaan tuntemattomilla poluilla syrjäisillä seuduilla:

²⁰⁹ "Tsingshin asema sodan jaloissa." SL 1.1.1939, 13–15

²¹⁰ Koskikallio, "Matkapäiväkirja kertoo. Otteita past. Koskikallion päiväkirjasta." SL 1.1.1939, 18–20.

²¹¹ Syvänteen, "Raamattukursseilta Tzelistä." SL 1.2.1939, 47–49.

Hapelousta taivalsin minulle outoja polkuja Toukoughun. En kuitenkaan yksin. Sain matkatovereita kolme, jotka vuoron perään ilmestyivät seurakseni. Se keskimäinen vallankin oli ihmeteltävä. Eräässä tienhaarassa, jota en huomannut, menin väärään. Mutta lauttauspaikalla tuo mies huomasi, että olinkin lähtenyt väärää tietä, koska en ollut siitä mennyt yli. Hän juoksi pitkän matkan perässäni ja lopulta kuulin hänen kiljuntansa ja palasin. Ihmeteltävän rakastettavaa huolenpitoa tuntemattomasta muukalaisesta!²¹²

Sodan tullessa aina vain lähemmäksi alkoivat myös pula yleisistä tavaroista kuten lamppuöljystä ja rahasta tuntua lähettien elämässä, käy ilmi pappi Juho Ojannon arviolta vuoden 1939 alussa kirjoitetusta kirjeestä. Japanilaisten valloitettua Hankoun ja Kantonin kaupungit rahaliikenne Hunaniin ja sieltä pois päin oli käytännössä pysähtynyt, mikä tulee konkreettisesti ilmi Ojannon saamasta sähköestä. Sen mukaan Kiinan Sisämaalähetys oli siirtänyt hänelle 10 000 Kiinan dollaria jo joulukuussa, mutta sotatoimien vuoksi rahat eivät koskaan lähteneet liikenteeseen.²¹³ Armas Korhonen puolestaan kirjoittaa postin todella huonosta kulusta heidän työalalleen. Uutisia Suomesta lähetit olivat Korhosen mukaan saaneet ”pariin, kolmeen kuukauteen.” Korhonen kirjoittaa kuitenkin myös ilosta kaiken kurjuuden keskellä: hän ja hänen vaimonsa Iida saivat toisen lapsensa Anni-Esterin, samalla kun Korhonen kirjoittaa osallistumisestaan erään kiinalaisen nuorenparin häihin Hsijupussa.²¹⁴ Myös parantumisen iloa koettiin lähetysalalla. Laura Pilvivuori kirjoittaa marraskuun 1938 lehdessä todistamastaan erikoisesta parantumisesta syksyllä, mihin hän omalta osaltaan vaikutti. Kuoleva, kuumeinen ja vieläpä sokea nuori äiti huusi ”Peh-neitiä”²¹⁵ apuun. Pilvivuori kirjoittaa lohduttaneensa sairasta naista ja laulaneensa tälle lauluja Jeesuksen elämästä. Jostain ihmeestä tämä sairastunut äiti sai vielä energiaa ilmaista halunsa saada kaste, minkä Pilvivuori ja muut seurakuntalaiset lopulta toteuttivat. Pilvivuori kertoo, kuinka nainen yhtäkkiä lopulta virkosi ja tuntui parantuneen kuumeen lopulta laskiessa. Paikalliset yhdistivät Pilvivuoren mukaan hänen saapumisensa ”riivaajien” poistumiseen sairaasta naisesta. Pilvivuoren itsensä mukaan kyseessä oli kuitenkin Jumalan tahto antaa sokealla naisparalle lisää armon aikaa.²¹⁶ Tällaisen kertomuksen avulla nähdäkseni valettiin lukijoille uskoa paremmasta ja myös kristinuskon toimivuudesta verrattuna vanhoihin tapoihin.

²¹² Kantele, ”Keskellä maailman hulluutta. Otteita past. Väinö Kanteleen kirjeestä.” SL 1.3.1939, 76–78.

²¹³ Ojanto J, ”Elintarvikepulaa ja rahavaikeuksia.” SL 1.4.1939, 108–109.

²¹⁴ Korhonen, ”Elämä jatkuu sodan keskellä..” SL 1.4.1939, 110–112.

²¹⁵ Pilvivuoren kiinalainen nimi.

²¹⁶ Pilvivuori, ”Kun kahleet murtuvat.” SL 1.12.1938, 339–341.

Helvi Söderman raportoi Hunanin pahoin raunioituneesta pääkaupunki Changshasta ollessaan siellä parin päivän matkalla.²¹⁷ Hän kirjoittaa kuinka japanilaisten pommitukset olivat tuhonneet esimerkiksi ruotsalaisten ja norjalaisten lähetysasemia, kuin myös sokeainkoulun. Kiinan Sisämaalähetyksen rakennusten hän kirjoittaa sen sijaan olevan pystyssä koska näiden rakennusten palot saatiin sammutettua ajoissa. Söderman kertoo kaupungin tyhjenevän nopeasti ja toteaa, että postiyhteys ulkomaailmaan tulee todennäköisemmin katkeamaan, kun japanilaiset valloittavat kaupungin.²¹⁸ Samassa lehdessä Olga Vornanen kirjoittaa Suomen Lähetysseuraa kohdanneesta suuresta menetyksestä, kun Tsingshin lähetysaseman sairaala paloi yllättäen poroksi. Aseman poliklinikalla syttyneestä palossa ei kuollut ketään mutta menetys oli ennen kaikkea henkinen ja taloudellinen. Vornanen kirjoittaa, ettei ollut varmuutta saataisiinko vakuutuksesta rahaa sairaalan korjaamiseen sodan vuoksi, samalla kun palo hävitti kalliita ja tärkeitä lääkkeitä, joita ei sodan takia ollut helppo hankkia.²¹⁹

Lähetysalalla lähettien arki pysyi sodasta huolimatta edelleen hyvin samankaltaisena kuin ennenkin. Armas Korhonen kirjoittaa sivuasemamatkoistaan ja siellä tekemästään työstä, kuinka kristilliset asiat edelleen kiinnostivat ihmisiä, varsinkin vanhuksia, Toisaalta Korhonen myös kirjoittaa ihmisistä, jotka eivät vuosikausiin olleet käyneet jumalanpalveluksissa, mihin hän suhtautui jämäkästi: ”Niiden suhteen olen sitä mieltä, että niitä on turha laskea seurakuntaan kuuluviksi.”²²⁰ Toisaalta Lähetysseuran ja Luoteis-Hunanin evankelisluterilaisen kirkon sisällä ilmeni muunlaisia, opillisesti vakavampia ongelmia. Pitkäaikainen Kiinan-lähettiläs ja Tayungin asemanhoitaja Eero Koskinen kutsuttiin Lähetysseuran johtokunnan toimesta kotiin, kerrotaan syyskuussa 1939. Syyksi kerrotaan opilliset erimielisyydet: Koskinen oli antanut kastaa itsensä uudestaan ja piti evankelisluterilaista kirkkoa lahkona.²²¹ *Lähetysseuran* kertoo, että Tayungissa erotettiin virastaan Koskisen toimien vuoksi yksi evankelista ja pidätettiin toinen virantoimituksesta.²²²

²¹⁷ Södermanin tekstistä saa käsityksen, että Changsha olisi tuhoutunut japanilaisten pommitusten takia. Vaikka japanilaiset kaupunkia pommittivatkin, Pertti Nikkilän mukaan syy tuhoon tuolloin oli kuitenkin kiinalaisten itsensä sytyttämä tulipalo, millä nämä pyrkivät estämään japanilaisia saamasta kaupunkia hallintaansa. Palo kesti viikon verran. Japanilaiset valtasivat Changshan lopulta 13.11.1939. Nikkilä P 2002, 355. Mitter huomauttaa lisäksi, että olemassa olevan infrastruktuurin tuhoaminen oli kansalliselle hallinnolle yksi keino vastustaa ja hidastaa miehittäjiä, kuten esimerkiksi Keltaisen joen patolaitteiden tuhoamisella tehtiin vuonna 1938, traagisin seurauksin. Mitter 2013, 160–164.

²¹⁸ Söderman, ”Raunioitten äärellä.” SL 1.6.1939, 171–172.

²¹⁹ Vornanen, ”Tsingshin asemarakennuksia palanut.” SL 1.6.1939, 173–175.

²²⁰ Korhonen, ”Kokemuksia sivuasemilla. Pastori Armas Korhosen kirjeestä.” SL 1.9.1939, 239–241.

²²¹ Nämä uudestikastajat joihin Koskinen liittyi, vastustivat mm. lapsikastetta ja ev. lut. kirkon tunnuksia. Koskinen poistui Kiinasta kesäkuussa 1939. Nikkilä P 2002, 352.

²²² ”Uutisia Kiinan työalalta.” SL 1.9.1939, 237.

Tällainen uudelleenkastaminen ja Lähetysseuran työstä erottaminen ei suinkaan ollut ensimmäistä laatuaan Lähetysseuran toiminnan piirissä. Toivo Saarilahti kirjoittaa väitöskirjassaan Lähetysseuran työn varhaiseen historiaan liittyen 1910-luvulla vaikuttaneesta helluntaiherätyksestä, mikä jakoi Kiinan-lähettejä kahteen eri leiriin erityisesti lapsikasteen osalta. Alkujaan lähetyssaarnaaja Oskar Puutulasta ja hänen henkilökohtaisista menetyksistään lähtöisin oleva helluntaiherätys levisi myös muiden lähetien, erityisesti diakonissa Amanda Laineen ja lähetyssaarnaaja Wilho Pylkkäsen keskuuteen. Puutula ja Laine erotettiin lopulta SLS:n lähetin työstä vuonna 1913.²²³ Myöhemmin Lähetysseuran apulaisjohtaja Hannu Haahti puuttui lähetyskentällä olevaan hajaannukseen vuoden 1914 tarkastusmatkansa yhteydessä.²²⁴

Juho Ojanto avaa marraskuussa 1939 lähettämässään kirjeessä Koskisen erottamiseen johtavan ryhmän taustoja, mikä tuolloin vaikutti Tayungissa. Ojanto kirjoittaa ryhmän olevan entisen metodistin, Li Thansen-nimisen miehen perustama ryhmä nimeltään ”Pieni lauma”, mikä oli levinnyt ympäri Kiinaa. Thansen esitti, ettei ollut olemassa mitään kirkkokuntia tai yleisseurakuntia, ainoastaan nimettömiä paikallisseurakuntia. Ojannon mukaan ”Pieni lauma” pyrki seuraamaan orjallisesti apostolista kirkkojärjestystä eivätkä he myöskään suhtautuneet palkattuihin työntekijöihin suopeudella. Naiset joutuivat hunnuttamaan itsensä ja myös vaikenemaan Pienen lauman tilaisuuksissa. Pieni lauma ei myöskään kunnioittanut Ojannon mukaan ei-kristillisten ryhmien yksityisyyttä. Ojanto pyysikin suomalaisia rukoilemaan, jotta harhautuneet löytäisivät tiensä takaisin seurakunnan piiriin.²²⁵ Myös tutkija Daniel Bays mainitsee Lin, joka tunnetaan tänä päivänä paremmin nimillä Ni Tosheng tai Watchman Nee.²²⁶ Bays tekee samat huomiot kuin mitä Ojanto aikoinaan ryhmään ja näiden käytäntöihin liittyen. Ni Toshengin Pieni lauma oli yksi monista Kiinassa tuohon aikaan vaikuttavista kristillisistä ryhmittymistä.²²⁷

Japanilaisten pommit surmaavat suomalaisläheteille tutun Kanadan Pyhityslähetyskeskuksen Caswellin pariskunnan Changdessa. Lähetysseuran muistellaan menehtynyttä pariskuntaa

²²³ Saarilahti (1960) 2002, 161–167.

²²⁴ Haahden tarkastusmatkasta Kiinaan ks. lisää Saarilahti (1960) 2002, 167–172.

²²⁵ Ojanto J, ”Tayungissa ilmennyt hajaannus.” SL 1.11.1939, 301–302.

²²⁶ Katso aiheesta myös Nikkilä P. 2002, 357–258 teoksessa Saarilahti et al.

²²⁷ Bays 2011, 162–164. Pienen lauman lisäksi Kiinassa toimi tänä aikana lukuisia muita kristillisperäisiä liikkeitä ja karismaattisia evankelisteja. Näihin liikkeisiin lukeutuivat esim. True Jesus Church sekä Spiritual Gifts Society. Evankelistoista voidaan mainita esim. Kiinan tietävästi ensimmäisen naisevankelista Dora Yu (Yu Cidu), jolla oli tärkeä vaikutus myös Watchman Neen kääntymisessä kristityksi ja myöhemmin oman polkunsä löytämisestä. Näistä lisää Bays 2011, 157–167.

lämmöllä, sillä nämä olivat vaikeina aikoina tarjonneet turvasataman sekä ”isällistä ja äidillistä rakkautta ja huolenpitoa” suomalaisläheteille näiden matkustaessa esimerkiksi Kulingin kesäsiirtolaan.²²⁸ Armas Korhonen kirjoittaa lokakuussa 1939 päivätyssä kirjeessään japanilaisten pommituksista Tzelin kaupunkia vastaan näiden yrittäessä tuhota kiinalaisten vahingoittunutta lentokonetta, niin että hän ja perheensä joutuivat muiden kanssa lähtemään pakoon. 30 ihmistä sai lopulta surmansa, mutta vahingot jäivät kuitenkin vähäisiksi.²²⁹ Vaikka sota liikkui alati lähemmäksi, seurakuntien toiminta pysyi kuitenkin yllättävän samanlaisena.²³⁰ Helmikuussa 1940 julkaistussa lehdessä kirjoitetaan lokakuussa 1939 pidetystä Luoteis-Hunanin luterilaisen kirkon kirkolliskokouksesta, mikä saatiin järjestettyä epävakaista oloista huolimatta. Eripuraisuutta ei ollut nähtävillä, vaan tekstissä kirjoitetaan ykseydestä osanottajien välillä tehtyjen päätösten kanssa.²³¹ Osaltaan tämän positiivisen uutisoinnin voi nähdäkseni myös katsoa olevan keino ylläpitää kotimaan lukijoiden uskoa paremmasta ja valaa toivoa yhtenäisyyteen; Suomi käy lehden julkaisuaikaan omaa talvisotaansa Neuvostoliittoa vastaan, joten suomalaisten ja kiinalaisten kohtalot osuvat asiassa hyvin yhteen.

Toivo Koskikallio avaa päiväämättömissä päiväkirjamerkinnöissään arkea lähetysalalla vuoden 1939 lopulta. Sota näkyi ja tuntui, siitä kertoivat jatkuvat ilmahälytykset ja matkustamisen vaikeus syrjäseuduilla, sillä veneitä, saati kuljettajia niitä käyttämään ei tahtonut löytyä. Toisaalta Koskikallio piti kuitenkin lukijoille yllä positiivista mieltä kertomalla hyvästä aurinkoisesta säästä ja mahdollisuuksistaan levittää kristinuskoa eteenpäin käymissään keskusteluissa eri ihmisten kanssa.²³² Tällaiset intiimit, pienen ryhmien väliset keskustelut olivat muutenkin tärkeässä roolissa tässä vaiheessa lähettien aktiivista julistustyötä, kuten tulee hyvin esiin esimerkiksi Väinö Kanteleen kertomasta liittyen hänen tekemiinsä sananjulistukseen eri puolilla lähetysaluetta ihmisten parissa.²³³

²²⁸ ”Kiinan lähetys. Kaksi sodan uhria.” SL 1.10.1939, 269.

²²⁹ Korhonen, ”Meikäläisiä pommisateessa Kiinassakin.” SL 1.1.1940, 10–11.

²³⁰ Nikkilä P. antaa taulukossaan seuraavia lukuja seurakuntalaisten määrästä: vuonna 1937 1779 henkeä; v. 1938 1822 henkeä; v. 1939 2058 henkeä, ja v. 1940 2101 henkeä. Nikkilä P. taulukko teoksessa Saarilahti et al. 2002, 283.

²³¹ ”Kiinan lähetys. Tzelin kirkolliskokous.” SL 1.2.1940, 27–29. Vuoden 1940 heinäkuussa julkaistu vuoden 1939 vuosikertomus toteaa seurakunnan saaneen toimia ulkoisesti rauhassa ja pystyneen kokoontumaan mm. erilaisiin rukous- ja hallinnollisiin kokouksiin. ”Luoteis-Hunan Kiinassa.” SL 1.7.1940, 160.

²³² Koskikallio, ”Lähetysaarnajan päiväkirja kertoo.” SL 1.3.1940, 56–58.

²³³ Kantele, ”Lähetysaarnaja kansan parissa.” SL 1.5.1940, 98–101.

Lähetysseuran lukiessa tulee selväksi, että jossain kohtaa lähetysten voimat alkoivat myös heiketä. Tämä tulee hyvin ilmi elokuussa 1940 julkaistussa lehdessä, missä Lähetysseuralla välittää uusien lähetysten Vieno Sarasteen ja Annikki Sipilän kertomukset lähetystoveriensä jaksamisesta. Lähetysten kerrotaan rasittuneen, sillä lomalle ei enää päästy, samalla kun sairaanhoitaja Olga Vornasen kerrotaan uupunen yrittäessään pitää lähetysseuran sairaanhoitoa kasassa.²³⁴ Samaa enteilee myös Armas Korhosen kesällä 1940 kirjoittama kirje, missä hän kirjoittaa riisisatojen epäonnistuneen huonojen kelien takia, enteillen mahdollista nälänhätää alueella.²³⁵ Korhosten ahdistusta syventää myös perheen yhden lapsen kuolema kesällä 1940.²³⁶ Vaikeuksista huolimatta lähetit pyrkivät kuitenkin myös pitämään yllä positiivista mieltä. Toisaalta uskon voi nähdä olleen kantava voimavara, mikä tuki lähetettä vaikeina hetkinä, käy ilmi Ida ja Armas Korhosen lähettämästä kirjeestä huhtikuun 1940 lehdessä:

Monasti on tulevaisuus näyttänyt synkältä, taivas on mennyt pilveen ja tie tukkeutunut, mutta sitten on taas taivas seljennyt, tie avautunut. Toisin sanoen, Herra on auttanut vaikean ajan yli. Onpa ahdistus ja vaikea aika koitunut meille parhaaksi. Sen kautta olemme oppineet tuntemaan, kuinka Herra pitää huolen omistansa. Hän on vaaroissa varjellut ja täyttänyt kaikki tarpeemme.²³⁷

Myös Väinö Kantele turvasi uskoon ja Jumalaan varjelevana voimana vaikeina hetkinä kertoessaan kohtaamisistaan paikallisten kiinalaisten kanssa:

Täytyy vain rohkeasti luoda katse ylöspäin, mistä odotamme Jumalan voiman ilmestymistä. Ja sieltä tulee myös apu kamppailussa omassa povessa yhä uudelleen valtaansa pyrkivää vihollista vastaan. Sieltä odotamme myös apua rakkaillemme heidän Jeesusta seuratussa.²³⁸

Loppuvuonna 1940 saatiin lukea pitkästä ajasta positiivisia uutisia, kun Helvi Söderman kertoi Tsinglan aikanaan lakkautetun keskikoulun uudelleenavaamisesta. Keskikoulun saaminen lähetysalueelle oli Södermanille tärkeää erityisesti lasten ja nuorten hengellisyyden ylläpitämisen kannalta, jotteivat nämä joutuisi ”houkutusten valtaan”. Uskonnollisesta taustastaan huolimatta tällä koululla oli myös tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä: se tarjosi alueen kaikkein köyhemmille perheille mahdollisuuden pitää lapsensa lähellä ja täten jatkaa

²³⁴ Saraste, Vieno ja Sipilä, Annikki. ”Kiinan lähetys. Lähetysalamme kuulumisia.” SL 1.8.1940, 188–189.

²³⁵ Korhonen, ”Suojelevan käden alla.” SL 1.9.1940, 212–213.

²³⁶ Korhonen, ”Surua.” SL 1.12.1940, 286.

²³⁷ Korhonen Ida ja Armas, ”Terveisiä Tzelistä.” SL 1.4.1940, 73–75.

²³⁸ Kantele, ”Työn murheita ja riemuja.” SL 1.9.1940, 213–216.

opintojaan alkeiskoulun jälkeen kotiseuduillaan, ilman tarvetta matkustaa muualle.²³⁹ Myös Olga Vornanen kirjoittaa kiitollisuudestaan vaikeuksien keskellä Lähetysseuran tekemään sairaanhoitotyöhön liittyen. Huhtikuussa 1939 palaneen lähetysaseman sairaalan menetyksestä ja hoitohenkilökunnan vähäisyydestä huolimatta Vornanen kirjoitti myös onnistumisista ja saamastaan avusta sekä erityisesti vapaaehtoisten kiinalaisten lääkäreiden työpanoksesta, joiden avulla lähetysaseman sairast saatiin hoidettua.²⁴⁰

Elämä lähetysalalla sodan aikana ei ole ollut kaikkein helpoimmasta päästä. Henkilökohtaiset tragediat, läheisten ja ystävien menetys sekä kurjistuva elämä sodan keskellä kaiken kallistuessa tekivät elämästä ennalta-arvaamattoman. Kertovaa on kuinka kurjuus ja ahdistus lisääntyivät sodan pitkittyessä, samalla kun kiinalaisten ja jopa suomalaisten itsensä uskonnollisuus kanavoitui uusiin kristillis-karismaattisiin liikkeisiin. Toisaalta sodan keskellä myös syntyi uutta toimintaa ja elämää, samalla kun Lähetysseura itse kykeni ylläpitämään toimintojaan huolimatta työntekijävajeesta erityisesti lääkärilähetyksessä ja sairaanhoitotyössä. Koulutyön jatkaminen ja edistäminen lasten ja nuorten parissa hankalana aikana kuvastaa tietynlaista sisua ja vahvaa sitoutumista tehtyyn työhön.

²³⁹ Söderman, "Tsinglan keskikoulu avattu Tsingshih'ssä." SL 1.11.1940, 262–264. Ks. myös Nikkiä P 2002, 362–263.

²⁴⁰ Vornanen, "Sairaanhoitotyömme Kiinassa." SL 1.12.1940, 284–286.

Lopuksi

Suomalaislähetit olivat kiinteä osa Kiinan 1930-luvun myllerrystä. Lähettien elämä nivoutui osaksi kiinalaisten elämää heidän levittäessään evankeliumia koulutuksen, sairaanhoidon kuin julistustyönkin kautta. Työtä tehtiin vaikeissa olosuhteissa eikä tulevaisuudesta aina ollut tietoa, varsinkaan kaikkein synkimpinä hetkinä. Lähetysseura joutui monella tavalla kriisien kohteeksi niin seurana sisäisesti kuin ulkoisestikin ensimmäisistä vuosistaan lähtien, kun erilaiset ongelmat esimerkiksi seurakuntien jäsenmäärän hallitsettomassa kasvussa koettelivat sitä Kiinan sisäisen melskeen lisäksi. 1930–1940-lukujen Kiina on monella tapaa lohduton ilmestys lähettien teksteissä. On melkeinpä enemmänkin sääntö kuin poikkeus, että levottomuudet olivat osa arkista elämää Hunanissa ja muualla. Vuoden 1911 Xinhai-vallankumouksesta lähteneet aallot tuntuivat edelleen Kiinan poliittisessa elämässä vielä 1930-luvulla. Kansallisen hallinnon ja lähettien elämää ei myöskään helpottanut Kiinan naapurimaa Japanin ahne suhtautuminen naapurimaansa sisäisiin asioihin ja halu saada siellä lisää vaikutusvaltaa, mikä lopulta kulminoitui pitkään kahdeksan vuotta kestäväan sotaan vuosina 1937–1945. Maantierosvot ja kommunistien liikehdintä olivat erityisesti vuosien 1930–1935 välillä jatkuvana huolenaiheena, sillä näiden ryhmien toiminta keskittyi suoraan lähetysalueelle Hunaniin ja sen lähiseuduille, kuvastaen hankalia aikoja. Vaikeiden olosuhteiden voi nähdäkseni kuitenkin lujittaneen ja myös vahvistaneen lähettien kutsumusta entisestään, kun työ ja elämä Kiinassa joutuivat kaaoksen keskelle.

Voisi sanoa, että on ylipäättään pieni ihme, kuinka hyvin niin Lähetysseura kuin suomalaislähetitkin toimivat käsittelemälläni ajanjaksolla 1930–1940. 1920-luvun vaikeudet ja niiden jälkimainingeissa toimeenpannut reformit Lähetysseuran Kiinan työssä olivat selkeästi vaikuttaneet positiivisella tavalla lähetyksen tekemään työhön. Niin seurakuntalaisten kuin lähettien itsensä henkilömäärä määrä pysyi käytännössä yllättävän tasaisena, vaikeuksista huolimatta. 1930-luvun alun vaikeista ajoista huolimatta lähetit kykenivät hoitamaan työnsä, vaikka resurssit esimerkiksi sairaanhoidossa olivat ajoittain vähissä. Rauhallisemmat ajat korostuivat ja näkyivät erityisesti Kiinan läpikäymässä muutoksessa. Maassa pitkään olleet lähetit kiinnittivät positiivista huomiota maan läpikäymään modernisaatioon esimerkiksi kommunikaatiojärjestelmien kuten radion kehityksen kautta.

Suomalaislähetit todistivat läheltä Kiinan läpikäymää murrosta. 1930-luvulla Nanjingin hallinnon toimeenpanemat uudistukset paransivat silminnähten elämää ympäri hallinnoimiaan alueita, näin myös Lähetysseuran työalueella Hunanissa esimerkiksi

infrastruktuurin kehityksen muodossa. Sota Japanin kanssa sekä myöhemmin vuosina 1946–1949 käyty sisällissota kuitenkin keskeyttivät alkaneen modernisaation pahasti, eikä Chiang Kai-shekin hallinto päässyt koskaan toteuttamaan unelmaansa luoda uutta Kiinaa.

Suomalaislähetit näkivät, kuinka nuori hallinto yritti enemmän tai vähemmän onnistuen juurruttaa itsensä paikalliseen elämään, siinä onnistumatta. Varsinkin puoluehallinnon ja paikallistason toimijoiden välillä saattoi edelleen ilmetä kitkaa. Toisaalta vaikeudet myös herättivät ihmisissä itsessään tarvetta hengelliselle pohdiskelulle ja uskonnollisuuden tarpeelle, mikä korostuu 1930-luvulla ihmisten ottaessa osaa Lähetysseuran tilaisuuksiin, sekä toisaalta uusien karismaattisten liikkeiden kuten Pienen lauman synnyssä.

Aineistona *Suomen Lähetysseuran* ei ole täydellinen. Lehdessä julkaistut kirjeet, päiväkirjamerkinnät ja muut tekstit eivät kerro lähettien kaikkein syvimpiä tunteita ja ajatuksia kulloinkin vallitsevaan tilanteeseen nähden. Tästä huolimatta lehden kirjoitukset kuitenkin avartavat nykylukijalle lähettien elämää, sekä sen riemuja ja haasteita kaukaisessa maassa, missä lähettien tehtävänä oli levittää kristillistä uskoa ja länsimaisia elämäntapoja vieraan kansan keskuudessa. Tekstit kertovat meille ihmisistä, jotka joskus jopa henkensä uhalla uhmasivat vaaroja levittäessään oikeamieliseksi kokemaansa asiaa, sekä toisaalta pienistä kohtaamisista tavallisten ihmisten kanssa eri puolilla Hunanin lähetysaluetta. Ne avaavat lukijalleen näkökulmaa Lähetysseuran tekemän työn moninaisuuteen niin sairaanhoidon, koulutuksen kuin evankeliumin julistamisenkin kautta, antaen kasvot ja äänen tehdylle työlle ihmisten parissa.

Lähteet

Alkuperäisaineistot

Suomen Lähetysseuran, 1930–1940, digitoidut lehdet. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

Tutkimuskirjallisuus ja -artikkelit

Annola, Johanna; Kivimäki, Ville; Malinen, Antti (toim.). *Eletty historia: kokemus näkökulmana menneisyyteen*. Tampere: Vastapaino, 2019.

Ardener, Shirley; Bowie, Fiona; Kirkwood, Deborah. *Women and Missions: Anthropological and Historical Perceptions*. 1st ed. Oxford: Taylor & Francis Group, 1994.

Bays, Daniel H. *A New History of Christianity in China*. 1. Aufl. Vol. 7. Chicester: Wiley-Blackwell, 2011.

Billingsley, Phil. "Bandits, Bosses, and Bare Sticks: Beneath the Surface of Local Control in Early Republican China." *Modern China* Vol. 7, No. 3, 235–288, 1981.

Blessing, Olivia L E. "China Weeps: The Opium Wars and China's Stolen History." *Collections (Walnut Creek, Calif.)* Vol. 11, No. 1, 27–40, 2015.

Carr, David. *Experience and History: Phenomenological Perspectives on the Historical World*. New York: Oxford University Press, 2014.

Chambers, Travis. Japan's Colonialism and Wang Jingwei's Neo-Nationalism, 1938-1945. *The Chinese Historical Review* Vol. 28. No. 2, 138-165, 2021.

CH.-Walden, E. A. "The Sino-Japanese War and the Open Door." *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931–1939)*, Vol. 17, No. 5, 629–654, 1938.

Ebrey, Patricia Buckley. *The Cambridge Illustrated History of China*. Third edition. Cambridge University Press, 2022.

Eiranen, Reetta; Hatavara Mari; Kivimäki, Ville; Mäkelä, Maria; Toivo, Raisa-Maria. "Narrative and Experience: Interdisciplinary Methodologies between History and Narratology." *Scandinavian Journal of History* 47, no. 1, 1–15, 2022.

Fontana, Michela. *Matteo Ricci: A Jesuit in the Ming Court*. 1st ed. Blue Ridge Summit: The Rowman & Littlefield Publishing Group, 2011.

Fordyce Carlson, Evan. "Strategy of the Sino-Japanese War." *Far Eastern Survey*, Vol. 10, No. 9, 99-105, 1941.

Gordon, David M. "Historiographical Essay: The China-Japan War, 1931-1945." *The Journal of Military History*, Vol. 70, No. 1, 137-182, 2006.

Hunt, Michael H. "Pearl Buck – Popular Expert on China, 1931-1949." *Modern China*, Vol. 3, No. 1, 33-64, 1977.

- Hsu, Wilbur W. *Survival through Adaptation: The Chinese Red Army and the Encirclement Campaigns, 1927-1936*. U.S. Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2012.
- Huuhka, Essi. *Kaukaiselle Lähimmäiselle: Humanitaarisuus Suomen Lähetysseuran Lounais-Afrikan-Toiminnassa 1890-Luvulta 1910-Luvulle*. Turun yliopisto, 2024.
- Hämelin, Eila; Karppinen, Saara; Peltoniemi, Sisko. *Edelläkävijät: vuosisata vapaakirkollista lähetystyötä*. Hämeenlinna: Päivä osakeyhtiö, 1990.
- Jalagin, Seija; Löytty, Olli; Salakka, Markku (toim.). *Kaikille kansoille: lähetystyö kulttuurien vuoropuheluna*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2010.
- Jensz, Felicity; Acke, Hanna. "The Form and Function of Nineteenth-Century Missionary Periodicals: Introduction." *Church History* 82, No. 2, 368–373, 2013.
- Juntunen, Riika-Leena. *Fuyintang: Missionary Space and Local Community in the Early Twentieth Century Hunan*. Oulu: Oulun yliopisto, 2012.
- Karl, Rebecca E; Chow, Rey; Dutton, Michael; Harootunian, Harry; Morris, Rosalind C. *Mao Zedong and China in the Twentieth-Century World: A Concise History*. 1st ed. Durham: Duke University Press, 2010.
- Kena, Kirsti. *Eevat apostolien askelissa – Lähettinaiset Suomen Lähetysseuran työssä 1870–1945*. Helsinki: Suomen Lähetysseura, 2000.
- Kirby, William C. "The Internationalization of China: Foreign Relations at Home and Abroad in the Republic." *The China Quarterly*, No. 150, 433–458, 1997.
- Kitamura, Minoru; Lin, Si-Yun. *The Reluctant Combatant: Japan and the Second Sino-Japanese War*. 1st ed. Lanham, Md: The Rowman & Littlefield Publishing Group, 2014.
- Kivimäki, Ville; Toivo, Raisa Maria. Kokemuksen historia teoksessa *Avaimia menneisyyteen. Opas Historiantutkimuksen menetelmiin*. Toim. Danielsbacka, Mirkka; Hannikainen, Matti; Tepora, Tuomas. Gaudeamus Oy, 2022.
- Kollman, Paul. "At the Origins of Mission and Missiology: A Study in the Dynamics of Religious Language." *Journal of the American Academy of Religion*, Vol. 79, No. 2, 425–458, 2011.
- Lary, Diana; MacKinnon, Stephen R. *The Scars of War: The Impact of Warfare on Modern China*. 1st ed. Vancouver, B.C: UBC Press, 2001.
- Lund, Pekka. *Jumalan kannattelu: Tutkimus kristillisen vakaumuksen vaikutuksesta lähetystyön kriisin käsittelyyn Kiinassa 1920-luvulla*. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura, 2008.

- Lund, Pekka. *Kuilun reunalla: Suomen Lähetysseura Kiinassa 1926–1929*. Helsinki: Suomen Lähetysseura, 2006.
- Löytty, Olli. Kun Ambomaa tuli Suomeen. Tteoksessa *Suomalaisen arjen historia 3 Modernin Suomen synty*. Toim. Haapala, Pertti; Häggman, Kai; Kuisma, Markku; Kauranen, Kaisa; Harjula, Minna; Markkola, Pirjo; Satokangas, Reija ym. Helsinki: Weilin + Göös 2007.
- MacKinnon, Stephen R. *Wuhan, 1938: War, Refugees, and the Making of Modern China*. 1st ed. Berkeley: University of California Press, 2008.
- Mattingly, Daniel C; Ting, Chen. “The Missionary Roots of Nationalism: Evidence from China.” *The Journal of Politics*, Vol. 84, No. 3, 2022, 1–14.
- Mailasalo, Juhani. *Suomalaiset keisarillisessa Kiinassa*. Reuna Publishing House, 2024.
- McCord, Edward A. ”Local Militia and State Power in Nationalist China.” *Modern China* Vol. 25, No. 2, 115–141, 1999.
- Mitter, Rana. *A Bitter Revolution: China’s Struggle with the Modern World*. 1st ed. Oxford ; Oxford University Press, 2004.
- Mitter, Rana. *Forgotten Ally: China’s World War II 1937-1945*. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, New York, 2013.
- Mitter, Rana; Moore, Aaron. ”China in World War II, 1937–1945: Experience, Memory and Legacy.” *Modern Asian Studies*, Vol. 45, No. 2, 225–240, 2011.
- Paddle, Sarah. “Modern Missionary Work and Chinese Women’s Literacy: Amy Moore in China 1930-1949.” *Women’s History Review* Vol. 33, No. 5., 713–736, 2024.
- Nikkilä, Kaisa. *Kristillinen usko ja Kiinan salattu viisaus: Toivo Koskikallion teologia ja sen kiinalainen konteksti*. Yliopistopaino, Helsingin yliopisto, 2000.
- Reilly, Thomas H. *The Taiping Heavenly Kingdom: Rebellion and the Blasphemy of Empire*. University of Washington Press, 2011.
- Paltemaa, Lauri. *Lyhyt johdatus Kiinan historiaan*. Itä-Aasian tutkimus- ja koulutuskeskus, Turun yliopisto, Turku, 2018.
- Perry, Elizabeth J. “When Peasants Speak: Sources for the Study of Chinese Rebellions.” *Modern China* Vol. 6, No. 1, 72–85, 1980.
- Remes, Viljo. *Siemen kasvaa puuksi 1859–1895. Sata vuotta suomalaista lähetystyötä 1:2*. Suomen Lähetysseura, Helsinki, 1993.
- Rossabi, Morris. *A History of China*. Malden, Mass: John Wiley and Sons, 2014.
- Saarilahti, Toivo; Nikkilä, Kaisa; Nikkilä, Pertti; Ijäs, Matti. *Idän myrskypilvien alla. Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa 1901–1953*. Suomen lähetysseura, Helsinki, 2002.

- Scott, Joan W. "The Evidence of Experience." *Critical Inquiry* 17, no. 4, 773-797, 1991.
- Tristano, Richard M. Microhistory and Holy Family Parish: Some Methodological Considerations. *U.S. Catholic Historian*, Parishes and Peoples: Religious and Social Meanings, Part Two. Vol 14. No. 3, 23-30, 1996.
- Van de Ven, Hans J. *War and Nationalism in China 1925-1945*. New York, NY: Routledge, 2003.
- Veijola, Anna; Sulkunen, Sari & Rautiainen, Matti. Historiallisen tiedon luonne ja historian tekstikäytännöt lukiolaisten kuvaamana. *Kasvatus & Aika* 13 (2) 53–67, 2019.
- Wakeman, Frederick Jr. "Rebellion and Revolution: The Study of Popular Movements in Chinese History." *The Journal of Asian Studies*, Vol. 36, No. 2, 201-237, 1977.
- Wang, Chaoguang. "The Dark Side of the War: Corruption in the Guomindang Government during World War II." *Journal of Modern Chinese History* Vol. 11, No. 2, 249–263, 2017.
- Wasserstrom, Jeffrey N., ed. *The Oxford Illustrated History of Modern China*. First edition. Oxford, England; Oxford University Press, 2016.
- Worthing, Peter. "A Tale of Two Fronts: China's War of the Central Plains, 1930." *War in History* Vol. 25, No. 4, 511–533, 2018.
- Xiang, Lanxin. *The Origins of the Boxer War: A Multinational Study*. London; Routledge-Curzon, 2003.
- Xu, Xiaoqun. "The Rule of Law without Due Process: Punishing Robbers and Bandits in Early-Twentieth-Century China." *Modern China* 33, No. 2, 230–57, 2007.
- Xu, Youwei; Billingsley, Philip. "When Worlds Collide: Chinese Bandits and Their "Foreign Tickets"." *Modern China* 26, No. 1, 38-78, 2000.
- Zhang, Baohui. "Communal Cooperative Institutions and Peasant Revolutions in South China, 1926-1934." *Theory and Society* 29, No. 5, 687–736, 2000.

Verkkosivustot

- Kansallisbiografia*: Laura Pilvivuori (haettu 27.10.2024). <https://kansallisbiografia-fi.ezproxy.utu.fi/kansallisbiografia/henkilo/6929>
- China Inland Mission (haettu 25.10.2024). <https://omf.org/about-us/our-story/>
- He Long, Paul Noll.com (haettu 22.01.2025). <http://www.paulnoll.com/China/Long-March/Long-March-He-Long.html>
- Tieteen termipankki: evankeliointi (haettu 12.2.2025). <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Teologia:evankeliointi>

Tieteen termipankki: reformoitu (haettu 28.4.2025).

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Teologia:reformoitu>

Kielitoimiston sanakirja: traktaatti (haettu 18.2.2025).

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/traktaatti?searchMode=all>

Nestorianism, Encyclopaedia Britannica (haettu 22.9.2025). <https://www.britannica.com/topic/Nestorianism>

Yangtze River Floods, Encyclopaedia Britannica (haettu 26.01.2025).

<https://www.britannica.com/science/Yangtze-River-floods>

Liitteet ja kuvat.

Kuva 1. Hunanin kartta (haettu 17.11.2024).

http://sthjt.hunan.gov.cn/sthjt/english/AboutHunan/GreenMap/LocationMap/201406/t20140603_4703464.html

Kuva 2. Hunanin kartta piirikuntien kanssa (haettu 13.2.2025).

https://www.researchgate.net/figure/Map-of-Hunan-province-China_fig2_334439219

Liite 1. Lähetyssanomissa julkaistuja tekstejä eri kirjoittajilta (kpl).